Sfântul TEODOR STUDITUL

„IISUS HRISTOS
PROTOTIP AL ICOANEI SALE”

- tratatele contra iconomahilor -

Traducere de Diac. Ioan I. Ică jr.
Tipărită la Editura Deisis, Mănăstirea Ioan Botezătorul, Alba Iulia, 1994

Ediție electronică

APOLOGETICUM
2006

Scanare : Apologeticum
Corectură şi tehnoredactare : Apologeticum
Digitalizare pdf : Apologeticum

ISBN 973-96329-3-9

http://apologeticum.net
http://www.angelfire.com/space2/carti/
apologeticum2003@yahoo.com

AL CUVIOSULUI ŞI MĂRTURISITORULUI PĂRINTELUI NOSTRU TEODOR EGUMENUL STUDIONULUI

ÎNTÂIUL ANTIRETIC ÎMPOTRIVA ICONOMAHILOR [1]

„Vreme este de a grăi” şi nu „de a tăcea” (Ecles. 3, 7) pentru cel ce poate să o facă într-un mod oarecare, pentru că s-a sculat o erezie ce latră împotriva adevărului şi seamănă groază în sufletele neîntărite prin deşarta ei glăsuire. Fiindcă două lucruri ar face cumva cel ce grăieşte: şi-ar consolida bine gândul propriu, desfăşurând şi reunind demonstraţiile constitutive ale subiectului propus, şi ar împărtăşi şi altora concluziile acestora, în cazul că aceştia şi-ar pleca urechea la ele. Prin urmare, şi eu, sărac şi lipsit din amândouă părţile, luând îndrăzneală prin rugăciunile şi îndemnurile părinţilor, voi încerca pe cât e cu putinţă să expun care este concepţia mea. Căci mai bine este, zice limba Teologului (Grigorie de Nazianz) sa oferim ceea ce ne stă în putinţă decât să lipsim cu totul, mai ales că în „Cuvântul înfierător” [2] pe care l-am compus nu am putut-o duce până la capăt în chip îndestulător. Acum, însă, cuvântul nostru va proceda prin opunerea dogmei proprii şi a celei străine, astfel încât prin comparaţie să se scoată afară, ca la o selecţie, chipul falsificat şi contrafăcut al monezilor lipsei de evlavie din rândul celor ce poartă efigia probată şi sunt făcute din aliajul nealterat al Adevărului.

„Iar Dumnezeu va da cuvânt cu putere multă celor ce binevestesc” (Ps. 67, 12), de îmi este îngăduit şi mie nevrednicului să încep acest cuvânt.

1. ORTODOXUL: Aşadar, una ne este, o, voi aceştia, credinţa, adorarea şi închinarea noastră a creştinilor: cea în Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh; pentru că unul este lucrul închinat prin firea Dumnezeirii, chiar dacă lucrurile cugetate (în Dumnezeire) sunt trei prin proprietăţile lor ipostatice, cum reiese de altfel în continuare.

ERETICUL Nu este una, întrucât obiectul cinstirii noastre s-a arătat primind mai multe închinări prin înălţarea icoanelor, o practică preluată prin vicleanul meşteşug al demonilor din tradiţia păgână (elină) pentru a introduce închinarea la idoli în Biserica universală. Căci faptul că Dumnezeirea este necuprinsă şi necircumscrisă este recunoscut de orice teolog.

2. ORTODOXUL: Faptul că Dumnezeirea este necuprinsă şi necircumscrisă, la care voi adăuga şi pe acela că ea este infinită (nemărginită), nedefinită şi nonfigurabilă şi toate câte se zic prin suprimarea celor ce ea nu este, este evident pentru oricine. Dar, „ce comuniune are lumina cu întunericul”?, şi de aici se poate spune: „sau ce acord poate fi între Hristos şi Belial” (II Cor. 6, 14-15), între icoanele sfinte şi idolii demonilor? Căci atunci (dacă am sluji idolilor), ar fi trebuit să cinstim şi să ne închinam, înaintea celor cauzate (idolilor), cauzelor (zeilor), adică Astartei şi lui Chamos, urâciunea Sidonienilor (II Regi 23, 13), lui Apollo, Zeus sau Chronos şi celorlalţi feluriţi zei ai păgânilor care, strămutând prin ignoranţa înşelăciunii demonice adorarea de la Dumnezeu Făcătorul la cele create, au adorat creatura în locul Creatorului” (Romani 1, 25) alunecând cu toţii într-o singură prăpastie a politeismului. Dar la

[1] P.G. 99, 328-351.
[2] Aluzie la o altă scriere de polemică antiiconomahă a Sf. Teodor, pierdută.

noi este închinat un Dumnezeu în Treime. Şi cât priveşte dogma Teologiei (=despre Dumnezeu), nu numai că ea nu îngăduie iscodirea unui chip de circumscriere sau cuprindere - să nu fie! căci aceasta este o născocire a gândirii păgâne (elenice) - ci noi nu ştim nici măcar că există Dumnezeirea sau ce este Ea, lucru ştiut numai de Ea însăşi. Dar după ce pentru suprema sa bunătate Unul din Treime s-a pogorât la firea omenească făcându-se ca şi noi şi a avut loc un amestec al celor neamestecate şi o contopire a celor necontopite, adică a necircumscrisului cu circumscrisul, a infinitului cu finitul, a nedefinitului cu definitul, a nonfigurabilului cu figurabilul - lucru cu adevărat paradoxal şi uimitor! -, pentru aceasta Hristos se reprezintă în icoană şi Cel nevăzut se vede, căci Cel ce prin natura Sa proprie e necircumscris a luat circumscrierea naturală a trupului nostru, pentru ca să se arate prin fapte ceea ce sunt acestea două iar nu ca una sau alta din ele să înşele asupra ceea ce sunt ele, cum rezultă din opiniile voastre.

3. ERETICUL: Dar ei, (ereticii), nu zic că Dumnezeirea rămâne necircumscrisă prin faptul că Hristos este circumscris trupeşte. Căci întrucât Dumnezeirea este unită cu trupul prin unire ipostatică, atunci cu necesitate în circumscrierea trupului e împreună-circumscrisă şi Dumnezeirea necircumscrisă - fiindcă nu se admite ca una să fie separată de cealaltă, pentru ca să nu se introducă prin aceasta modul urâtei diviziuni (nestoriene).

ORTODOXUL: Potrivit flecărelii tale nu se poate ca Dumnezeirea să rămână necuprinsă prin aceea că s-a lăsat curpinsă - doar s-a lăsat înfăşată în scutece!; nici nevăzută prin aceea că s-a lăsat pipăită - doar a fost pipăită!; nici nepătimitoare prin aceea că a lăsat să primească Patima - doar a fost răstignită!; nici nemuritoare prin aceea că a fost omorâtă - doar a primit moarte! Prin urmare, aşa să cugeti: că ea a rămas necircumscrisă în aceea că s-a lăsat circumscrisă. Căci şi acestea sunt proprietăți ale Lui ca şi celelalte, dar unele sunt ale naturii necircumscrise, şi prin ele se recunoaşte faptul că (Hristos) este Dumnezeu, iar celelalte aparțin naturii circumscrise, şi prin ele se recunoaşte faptul că este om. Nici una din ele n-a înnoit pe cealaltă nici n-a încetat să fie ceea ce era, nici nu s-a preschimbat una în cealaltă - căci acesta ar fi amestecul (monofizit al firilor) de care fugim - ci, El este unul şi acelaşi prin ipostasul său având neamestecul naturilor Lui în interiorul definițiilor lor. Prin urmare, fie primeşte „circumscris"-ul fie, dacă nu primeşti aceasta, suprimă şi „văzut"-ul, „pipăit-ul, „cuprins"-ul şi toate câte țin de aceeaşi categorie; şi de aici se va vedea lămurit că nu primeşti în întregimea lui faptul că „Cuvântul s-a făcut trup" (Ioan l, 14), ceea ce e culmea impietății.

4. ERETICUL: A zice că Hristos este un simplu om, zic ei (ereticii), este unul din lucrurile cele mai absurde; dar faptul de a fi circumscris este propriu unui simplu om; prin urmare, Hristos nu este un simplu om pentru că n-a fost circumscris.

ORTODOXUL: Mi se pare mie că mult mai flecăreşti proferându-ți mereu iubirea față de (expresia) „necircumscris", respingând înțelesul cu nonînțelesul, şi opunând demonstratului indemonstrabilul şi raționamentului iraționalul. Dar hai la luptă, ca să fii şi de aici scos afară din ring. Prin urmare, Hristos nu s-a făcut un simplu om, căci n-ar putea zice cineva din cei evlavioşi că El a asumat un om oarecare, ci omul în general (universal), adică întreaga natură umană, dar pe cea contemplată într-un individ - căci cum ar fi putut fi văzut altfel? - iar după această natură este văzut şi figurat, pipăit şi circumscris, mănâncă şi bea, creşte şi sporeşte, osteneşte şi se odihneşte, doarme şi priveghează, flămânzeşte şi însetează, lăcrimează şi asudă, şi toate câte le lucrează şi pătimeşte fiecare om. Prin urmare, Hristos este circumscris, deşi nu este un simplu om - căci nu este un om dintre mulți oameni - ci însuşi Dumnezeu făcut om, ca nu cumva cei ce zic că El a venit doar părelnic, ca o fantasmă a închipuirii - şi cărora le urmezi şi tu - să arunce iarăşi în cursă balaurii tuturor ereziilor. Şi iarăşi, El este necircumscris, măcar că este Dumnezeu înomenit, ca să fie lovit peste bot câinele lipsit de evlavie care latră că El şi-a luat obârşia (numai) de la Maria. Fiindcă acesta este misterul cel nou al Iconomiei: faptul de a face o însoțire a naturii divine şi umane în ipostasul unic al Logosului care să păzească nevătămate proprietățile fiecăreia în unirea

nedespărțită (a ipostasului).

5. ERETICUL: Scriptura însă, zic ei, (interzice) în general faptul de a se înălța asemănări (ale lui Dumnezeu), doar zice undeva: „să nu-ți faci chip cioplit, nici orice asemănare a câte sunt în cer sus, pe pământ jos şi în apele de sub pământ, să nu te închini lor, nici să le slujeşti, căci Eu sunt Domnul Dumnezeul tău” (Ieşire 2, 4)

ORTODOXUL: Când anume şi către cine (s-a zis aceasta)? S-a zis înainte de Har şi celor păziți sub Lege şi conduşi de aceasta spre „monarhia” unei unice Persoane (divine); când Dumnezeu nu se arătase încă în trup şi cei din vechime erau (astfel) separați prin zidul (Legii) de idolii din afară. Fiindcă se cădea ca acelora care au ajuns iarăşi prin protopărintele Avraam „neam ales” să li se legiuiască acestea, ca ei să evite prăpastia politeismului. Pentru că Unul este Dumnezeul şi Domnul a toate „pe care nici un om nu L-a văzut nici nu-L poate vedea” precum zice cuvântul (I Tim. 4, 16) şi, ca atare, El n-are nici însemnare, nici asemănare, nici circumscriere, nici circumdefinire, nici orice altceva din cele câte sunt inerente gândirii umane pentru înțelegerea lucrurilor. Cu referire la aceste lucruri s-a putut zice foarte bine acel (cuvânt): „Cu cine L-ați asemănat pe Domnul? Şi cu ce asemănare L-ați asemănat pe El? (Isaia 40, 18). Trec sub tăcere faptul că ceea ce a fost cu desăvârşire oprit în privința lui Dumnezeu nu a fost oprit şi în privința altora. Pentru că cel ce a interzis mai întâi hierofantelui Moise (asemănările) îndată apoi a poruncit: „Să faci doi heruvimi turnați în aur pe cele două capete ale capacului (chivotului). Şi să fie cei doi heruvimi cu aripile întinse pe deasupra capacului umbrind cu aripile lor capacul iar fețele lor să fie unul spre altul. Şi acolo mă voi face cunoscut ție şi voi grăi ție” (Ieş. 24, 18-22); şi în Levitic: „Fă-ți un şarpe de aramă şi pune-l pe un stâlp şi de va muşca şarpele pe vreun om, tot cel muscat care se va uita la el va trăi. Şi a făcut Moise un şarpe de aramă şi l-a pus pe un stâlp şi când un şarpe muşca un om, acesta privea la şarpele de aramă şi trăia” (Num. 21, 8-9). Vezi dar ceea ce spune însăşi Scriptura, măcar că îngerii nu au consistența noastră materială, iar şarpele, deşi este departe de om prin forma sa de fiară, a fost luat în mod enigmatic ca tip al lui Hristos (Ioan 3, 14). Iar dacă Dumenzeu s-a pogorât în vechime până la faptul de a se lăsa figurat enigmatic printr-un şarpe ca să vindece pe cei muşcați de şarpe, cum să nu-I fie drag şi potrivit cu El, de când s-a făcut om, faptul de a se înălța icoana înfățişării Sale trupeşti? Şi dacă, numai văzut, tipul teriomorf vindeca pe cei muşcați, cu cât mai mult nu va sfinți, privită fiind pe cei ce au contempiat-o, efigia cu sacră imprimare a lui Hristos?

6. ERETICUL: Prin urmare, Dumnezeu cade în contradicție (opoziție) cu Sine însuşi.

ORTODOXUL: Ce nebunie! Pentru că negația priveşte faptul de a asemăna Dumnezeirea cu oricare din cele ce țin într-un fel sau altul de creaturi: soare, lună, astre sau orice altceva după care se plăsmuieşte chipul idolilor (Deut. 4, 19), iar afirmația se referă la faptul că prin unele întipăriri şi chipuri modelate Israel este condus în mod simbolic, pe cât era cu putință, spre contemplația şi adorația unicului Dumnezeu; sau nu este oare însuşi modelul întregului Cort (al mărturiei) o prefigurare a adorației în duh schițată umbratic prin contemplații simbolice marelui Moise de către Dumnezeul a toate (Evrei 9)?

7. ERETICUL: Prin urmare, zic ei, este o degradare şi o micşorare faptul de a-l reprezenta iconic pe Hristos prin întipăriri materiale. Să se rămână la contemplația mentală cum este formată în noi de Duhul Sfânt Care lucrează în noi o formare (modelare) dumnezeiască prin sfințire şi dreptate. Căci zice Scriptura: „La ce foloseşte un chip cioplit ca să-l facă pe el (meşterul său)? L-a făcut chip turnat şi o închipuire mincinoasă” (Avac. 2, 18). Şi iarăşi: „că acela este un lemn tăiat din pădure, lucrare a meşterului şi turnat din argint şi din aur” (Ierem. 10, 3)

ORTODOXUL: Îți place să nu te abții de la tautologii sau mai degrabă de la orbire, trecând cu răutate de la un lucru la altul. Lucrul pe care-l prezinți drept ceva neverosimil şi josnic, acesta este potrivit lui Dumnezeu şi sublimității măreției misterului. Sau nu este o

slavă pentru cele înalte faptul de a se smeri, precum o necinste pentru cei smeriți faptul de a se înălța? (cf. Lcuca 14, 11) Tot astfel şi pentru Hristos, Care rămâne în înălțimea proprie Dumnezeirii şi este slăvit prin indescriptibilitatea ei imaterială este o cinste circumscrierea materială a trupului Său în care s-a manifestat preaînaltul Său pogorământ față de noi. Pentru că materie sau mai precis trup s-a făcut Cel ce a alcătuit universul. Şi nu a respins faptul de a deveni şi a fi numit după ceea ce a asumat; iar o lucrare a materiei este şi faptul de a fi circumscrisă în mod material.

Iar despre faptul de a ne mulțumi cu contemplația mentală aşa cum este ea remodelată în noi de Sfântul Duh, el se referă la Botez. Şi cuvântul nostru nu este despre felul cum se alcătuieşte în noi icoana Celui ce este efigia ipostasului (Evr, 1, 3) lui Dumnezeu Tatăl, ci despre faptul reprezentării de către noi în culori materiale a icoanei formei Sale umane. Căci dacă e suficientă contemplația mentală, ar fi fost suficient ca El să vină la noi doar în mod mental; şi atunci iarăşi apare aparența în cele pe care le-a făcut şi în cele pe care le-a pătimit ireproşabil ca şi noi, nemaivenind El propriu-zis în trup. Dar hai mai departe! A pătimit, a mâncat şi a băut trup în trup; şi toate celelalte pe care le sufere şi face fiecare om în parte afară de păcat. (Evrei 4, 15) Şi, astfel, este o cinste ceea ce după tine este socotit a fi o necinste pentru preacinstitul şi preamăritul Logos (al lui Dumnezeu), încetează de a mai profera împotriva noastră fără învățătură cuvintele Scripturii adaptând icoanei lui Hristos cele zise împotriva închinărilor idoleşti ale păgânilor. Căci cine având minte nu pricepe diferența dintre idol şi icoană, că unul este întuneric iar cealaltă lumină; unul înşelăciune, cealaltă lipsită de înşelăciune; unul este semn distinctiv prea evident al politeismului iar cealaltă a Iconomiei (lui Hristos)?

8. ERETICUL: Cum?, zic ei: Ceea ce s-a scris despre Cruce nu s-a scris şi pentru Icoană? Căci scris este: „Cuvântul Crucii pentru cei ce pier este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18). Şi „iar mie să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea lui Hristos” (Gal. 6, 14), şi celelalte câte le celebrează Scriptura despre Cruce. Unde şi de către cine vei arăta zicându-se aşa ceva despre icoană?

ORTODOXUL: Zi, încrezătorule, pe care din ele o celebrează şi în care din ele se laudă Pavel? În Cruce sau în tipul crucii? Evident că în prima. Dar nu se scindează în ce priveşte slava, copia reprodusă de prototipul ei, cum nici umbra de lumină. Şi câte se zic despre cauză, acestea se vor zice întru totul şi despre lucrul cauzat. Dar primele se zic în sens propriu şi prin natura (lucrului), iar celelalte nu în sens propriu ci omonimie. Tot aşa, după ce la început a fost propovăduit Hristos, a urmat, prin relație, şi cuvântul despre icoana (Lui). Şi vei avea ca demonstrații despre icoana lui Hristos toate câte s-au zis despre Hristos însuşi. La fel şi pentru tipul crucii câte s-au arătat despre Crucea însăşi. Nicăieri însă (Scriptura nu vorbeşte) despre tip şi icoană, măcar că aceste două expresii au o semnificație identică; iar a căuta (aceasta) este lucru lipsit de rațiune, întrucât în cele ale noastre cele cauzate coexistă în potentă deodată cu cauzele lor. Sau nu este orice icoană o pecete şi o imprimare purtând în sine înfățişarea proprie a lucrului după care este numită? Căci „cruce” numim şi imprimarea ei ca pecete, pentru că şi ea este cruce, şi nu zicem că sunt două cruci. Iar „Hristos” numim şi icoana lui Hristos pentru că şi ea este Hristos, dar nu zicem că sunt doi Hristoşi. Astfel încât nu este îngăduit a separa pe una de cealaltă prin omonimie ci prin natură; după cum zice Dumnezeiescul Vasile că „împărat se zice şi imaginea împăratului, şi, totuşi, nu sunt doi împărați: căci nici puterea nu se scindează, nici slava nu se împarte, şi pe drept cuvânt, cinstea icoanei urcă la prototip şi invers”.[3]

9. ERETICUL: Se ajunge atunci, zic ei, la a zice că sunt mai mulți Domni şi Hristoşi, după diferitele icoane, şi de aici vine şi politeismul, iar noi ne închinăm la Un singur Domn şi Dumnezeu.

ORTODOXUL: Ce, deci? Nu este Domn Tatăl? Nu este Domn Fiul? Nu este Domn

[3] *De Spiritu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32, 149.

Sfântul Duh? Cum şi Dumnezeu, Dumnezeu şi Dumnezeu? Desigur. Rezultă, deci, de aici şi trei Dumnezei şi Domni? Lucrul este lipsit de evlavie. Căci este un singur Dumnezeu şi Domn. Acelaşi lucru, prietene, trebuie cugetat şi la icoane; căci, chiar dacă efigiile sunt mai multe după număr, este însă un singur Hristos, şi nu mai mulţi; după cum şi Domnul este Acelaşi şi nu sunt (Domni) diferiţi. Căci aşa cum acolo unitatea numelui de „Dumnezeu” şi „Domn” nu îngăduie naturii să se împartă în cele trei persoane, aşa şi aici apelativul omonimiei uneşte multele întipăriri într-o singură înfăţişare şi de aici obiecţia ta stupidă este una răsuflată.

10. ERETICUL: Se admite, zic ei, ca Hristos să fie reprezentat iconic, dar aşa cum spune cuvântul sfânt predat nouă de către Dumnezeu: „Aceasta să faceţi întru pomenirea (amintirea) mea” (Luca 22, 19), neîngăduind adică să fie reprezentat iconic sau pomenit altfel; pentru că aici (în Euharistie) atât faptul de-a fi reprezentat iconic e adevărat cât şi reprezentarea iconică sfântă.

ORTODOXUL: Faptul că te-ai arătat în conflict cu tine însuţi ajungând să admiţi că Hristos este circumscris, deşi mai întâi n-ai admis aceasta, e suficient pentru întoarcerea argumentului tău împotriva ta. Dar pentru că nu este bine să las nici o propoziţie a ta necriticată, să purcedem la respingerea ei conform raţiunii. Cum numeşti însăşi lucrurile ierologhisite şi celebrate imnic de către preot: icoană sau adevăr (realitate)? Dacă icoană - vai, ce absurditate! - (treci) din blasfemie în blasfemie, ca aceia care, intraţi într-un nămol, cu fiecare pas se afundă şi mai rău în el; căci ca să ţi se potrivească premiza, urmează să fii osândit pentru ateism. Iar dacă este adevăr (realitate), precum şi este - căci, potrivit cuvântului rostit de Dumnezeu, la împărtăşanie credincioşii mărturisesc că este însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos - ce flecăreşti preschimbând misterele adevărului în tipuri?

Iar cuvântul a zis: „aceasta să faceţi întru pomenirea (amintirea) mea” şi pe drept cuvânt, căci acest mister este o recapitulare a întregii Iconomii, semnificând printr-o sinecdocă întregul prin partea lui cea mai principală. Dar pentru că a zis: „aceasta să faceţi întru pomenirea mea” nu este totuşi îngăduit tuturor (să o săvârşească), ci numai celor care deţin puterea de a ierurghisi (preoţia). Cum nici nu ne-a interzis celebrarea celorlalte mistere (ale Iconomiei). Fiindcă ne arătăm săvârşind pomenirea şi a Naşterii şi a Arătării lui Dumnezeu; şi acum ridicăm ramuri spre închipuirea şederii (Lui) pe mânz, acum ne îmbrăţişăm unii pe alţii în semn de înviere. Trec sub tăcere suirea la templu şi ispitirile ispititorului, pentru care păzim înfrânare vreme de patruzeci de zile, şi altele care cad sub aceeaşi consideraţie. Trebuie, deci, presupus că printr-un mister mai concentrat cuvântul ne-a poruncit tacit de fapt: „Acestea toate să le faceţi întru pomenirea mea”.

Oare nu acelaşi lucru trebuie presupus şi gândit atât despre priveliştea înfăţişării Lui trupeşti într-un tablou cât şi despre de-Dumnezeu-gravatele evanghelii? Pentru că nicăieri El n-a spus să se fixeze în scris cuvântul concentrat (al propovăduirii Sale), ci el a fost fixat în scris de Apostoli şi aşa vine la noi până astăzi, Ceea ce aici este fixat în scris pe hârtie prin cerneală, este fixat tot aşa pe icoană prin felurite culori sau oricare alte materii. Căci zice marele Vasile: „ceea ce înfăţişează cuvântul istoriei aceasta arată şi pictura în tăcere prin imitaţie”.[4] Astfel încât de aici suntem învăţaţi a zugrăvi nu numai cele ce cad sub simţuri, pipăit şi culoare, ci şi orice alt lucru cuprins în gândire prin contemplaţie mentală. Pentru aceasta s-a luat de la început (obiceiul) de a reprezenta nu numai pe îngeri, ci şi Judecata viitoare, stările cele de-a dreapta şi cele de-a stânga şi priveliştea plină de tristeţe şi cea plină de slavă (a Iadului şi Raiului). Căci singură Dumnezeirea este cu totul necircumscrisă şi nu există nici o înţelegere mentală cuprinzătoare, nici însemnare acustică a naturii Sale, drept pentru care este interzisă circumscrierea ei. Toate celelalte lucruri însă, întrucât sunt circumdefinite fiind cuprinse cu mintea, sunt şi circumscrise prin auzire sau privire, căci în ambele cazuri este vorba în mod egal de acelaşi lucru.

[4] ***Hom.*** 19; P.G. 31, 509

11. ERETICUL: Prin urmare, ce este lucrul arătat: icoană a lui Hristos sau Hristos? pentru că nu poate fi ambele, căci nu e acelaşi lucru umbra şi adevărul. Şi atunci cum trebuie zis: că fiecare este în fiecare sau oricare în oricare? Căci absurditatea e evidentă.

ORTODOXUL: N-ar putea fi nimeni atât de nebun să gândească că umbră şi adevăr, natură şi instituire, arhetip şi copie produsă, cauză şi cauzat, sunt identice după fiinţă şi să zică că sunt fiecare în fiecare sau oricare în oricare, astfel încât să se presupună şi spună că Hristos şi icoana Lui sunt unul şi acelaşi lucru. Ci una este Hristos şi alta icoana lui Hristos potrivit naturii lor, deşi există identitate a lor potrivit indivizibilităţii denumirii lor. Când priveşti natura icoanei n-ai putea numi ceea ce se vede nici numai Hristos nici icoană a lui Hristos; căci ea este poate lemn sau culoare sau aur sau argint sau altă diversă materie, de la care se şi numeşte (aşa). Iar când (priveşti) asemănarea prin întipărire a arhetipului (poţi numi ceea ce se vede) şi Hristos şi a lui Hristos: „Hristos” după omonimie şi „a lui Hristos” după relaţie. Căci copia reprodusă este un produs al arhetipului, după cum şi numele este nume al celui numit. Dovadă: căci zice (Scriptura): „Şi a ridicat ochii Iosia şi a zis: „Ce este stânca aceea pe care o văd? Şi i-au zis lui bărbaţii cetăţii: „Este omul lui Dumnezeu care a venit din Iudea”. Şi a zis: „Lăsaţi-1. Nimeni să nu mişte oasele lui” (IV Regi 23, 16-18). Pricepi ce spune Scriptura? Că a numit „om al lui Dumnezeu” stânca, adică mormântul, numind piatra înălţată de la trupul care zăcea în el. Cu cât mai mult însă atunci nu trebuie numit prototipul pornind de la icoană? Şi iarăşi: a zis Dumnezeu lui Moise: „Fă-mi doi heruvimi de aur” (Ieşire 25, 18), Şi nu două icoane de heruvimi. Văzând, aşadar, şi de aici că produsul este numit prin omonimie cu numele propriu (al arhetipului), încetează de a mai întreprinde lucruri nechibzuite şi a încerca să argumentezi raţional cele lipsite de raţiune.

12. ERETICUL: Cum zici: în icoană e Dumnezeirea lui Hristos? În mod natural - pentru că sunt împreună venerate - sau nu? Dar dacă Dumnezeirea este în icoană, rezultă de aici circumscrierea ei, iar dacă nu este în ea, atunci închinarea e lipsită de evlavie, pentru că se venerează nu ceea ce se numeşte ci ceea ce nu este (icoana). Ori trupul lui Hristos este pururea împreună-închinat cu Dumnezeirea (Sa), pentru că s-a unit inseparabil cu Ea, nu însă şi icoana.

ORTODOXUL: Eşti în aceleaşi absurdităţi. Căci dat fiind că arhetip şi icoană nu sunt una, pentru că una e adevăr şi cealaltă, umbră, cu ce mai e aşa deştept argumentul tău? Fiindcă pentru unirea naturilor la trupul Domnului este închinată şi slăvită prin conexiune Dumnezeirea, măcar că trupul cade sub circumscriere ca unul ce este - cum altfel oare? - pipăit, sesizat şi văzut şi neprimind nicidecum pentru unire cele proprii naturii (divine) necuprinse: pentru că, după cum se zice, trupul a pătimit fără ca să împreună-pătimească cu el şi natura (divină) nepătimitoare. Dar la icoană, nicidecum. Căci aici nu e prezentă însăşi natura trupului înfăţişat pe ea, ci numai relaţia, şi deci cu atât mai puţin ar putea fi prezentă Dumnezeirea cea necircumscrisă, Care este (prezentă) şi este închinată în icoană doar aşa cum este prezent în umbră trupul unit cu ea. Căci unde este locul unde nu este prezentă Dumnezeirea? Ea este prezentă în cele raţionale şi neraţionale, în cele însufleţite şi neînsufleţite. Dar în mod analogic, după capacitatea naturilor care admit un mai mult sau mai puţin. Astfel n-ar greşi cineva de la ceea ce este cuviincios zicând că Dumnezeirea este şi în icoană; pentru că este şi în tipul Crucii şi în celelalte aşezăminte dumnezeieşti, dar nu printr-o unire naturală - căci ele nu sunt trupul îndumnezeit - ci prin împărtăşire relaţională, pentru că se împărtăşesc de harul şi cinstirea lui.

13. ERETICUL: Şi atunci ce zic ei că este bine să primeşti icoana dar să nu te închini ei? Căci este de folos (să le primim) pentru că ele ne întorc, deopotrivă cu auzul, spre amintirea lucrurilor (închipuite), dar (să nu ne închinăm lor) pentru a evita caracterul inferior al picturii materiale; căci „duh este Dumnezeu şi cei ce se închină Lui trebuie să I se închine în duh şi adevăr” (Ioan 4, 24), zice cuvântul (Evangheliei).

ORTODOXUL: Dacă recunoşti că evidenţa prin vedere este egală cu cea prin auzire,

ceea ce e adevărat, primeşte atunci şi echivalentul lor. Şi să rămână Sfânta Evanghelie numai pentru auzire, fără a fi venerată, deşi este vrednică de cinstire? Dar dacă acesta este un lucru prostesc, cum nu este aşa şi primul? căci ai judecat că ele sunt deopotrivă (de egale). Sau cum să nu fie venerate fiecare, ci acelaşi lucru să se lupte cu sine însuşi aducând atât folos cât şi vătămare? Și astfel, şi în icoană şi în Evanghelie şi în Cruce şi în oricare altul din (obiectele) afierosite apare închinat „în duh şi adevăr" Dumnezeu, materiile (lor) fiind depăşite (suprimate) prin înălțarea minții (prin ele) spre Dumnezeu. Căci nu rămânem la ele însele, pentru că nici nu ne încredem în ele, cum face rătăcirea idolatrilor, ci prin ele ne înălțăm spre prototipuri, cum face credința Ortodocşilor.

14. ERETICUL: Trebuie venerată, zic ei, inscripția sau imaginea a cărui nume e înscris pe ea? una din ele? nu ambele? Şi care din ele (atunci)?

ORTODOXUL: Lucrul este asemănător cu a întreba dacă trebuie să ne închinăm la Evanghelie sau la numele de pe ea? La tipul Crucii sau la litera de pe el? Dar acest lucru s-ar putea aplica şi pentru fiecare din noi, la cutare sau la numele lui: al lui Pavel şi al lui Petru poate, şi al fiecăruia din indivizii de sub aceeaşi specie. Şi cum nu e aceasta un lucru lipsit de minte sau mai degrabă de râs? Căci ce este lipsit de nume din cele ce cad sub ochii noştri? Şi atunci cum va putea fi scindat în ce priveşte slava lucrul numit de apelativul propriu, ca în una să-i dăm închinare, iar în cealaltă să i-o luăm? Fiindcă ele țin de (categoria) relației, căci numele este nume al celui numit (de el) şi prin natura sa e ca un fel de imagine naturală a lucrului despre care se rosteşte, de aceea în ele unitatea în închinare nu se scindează.

15. ERETICUL: Trebuie venerată (închinată) mai degrabă Crucea decât Icoana? Şi în mod egal sau mai puțin?

ORTODOXUL: Întrucât există în lucruri o ordine naturală mi se pare de prisos să mai vorbesc. Căci dacă Crucea se ia pentru arhetip, atunci cum nu? Fiindcă pe ea a pătimit Cuvântul cel nepătimitor şi puterea ei e atât de mare încât şi la umbră seminția demonilor este arsă de ea şi fuge departe de cei pecetluiți cu ea. Iar dacă se ia pentru tipul (crucii), atunci nu este lucru chibzuit. Căci pe cât diferă cauzele (de lucrurile cauzate), pe atât ele sunt mai de cinste decât cele cauzate, pentru că tot ceea ce se ia pentru o anume întrebuințare e inferior în cinstire față de lucrul pentru care a fost luat; aşa şi Crucea lui Hristos: căci fiind mai întâi o unealtă de blestem, a fost apoi sfințită fiind luată spre întrebuințare Patimii dumnezeieşti.

16. ERETICUL: Ei zic că nu există nici o diferență între „idol" (eidolon) şi „icoană" (eikon) căci sunt identice în ce priveşte semnificația lor: pentru că unul (arată „înfățişarea" (eidos) în genere, fiindcă ceea ce se vede nu este însuşi lucrul propriu, zis, iar celălalt „asemănarea" (eoikos), de la semnificatul asemănătorului; iar asemănătorul nu este altceva decât ceea ce nu este prototipul. Şi aşa cum este „idol" aşa este şi „icoană", căci ambele (cuvinte) duc spre aceeaşi semnificație. Dar a ne închina la un idol sub pretext că ne închinăm la Hristos printr-o circumscriere picturală, este lucru lipsit de evlavie; căci este interzis cu desăvârşire de Cuvântul Adevărului (Scriptură).

ORTODOXUL: Pornind de la aceeaşi idee că asemănările nu sunt însuşi Divinul, ci în ele adevărul este uzurpat, nu există nici o diferență; pentru că este deopotrivă oprit ca urâciune de către dumnezeiasca Scriptură nu numai reprezentarea iconică a idolului, ci şi stâlpul, asemănarea şi orice altceva (similar). Căci zice: „Să nu vă faceți idoli, nici chipuri cioplite, nici stâlp să nu vă ridicați; nici piatră cu chip cioplit cu dalta să nu stea în pământul nostru, ca să vă închinați la ele. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru" (Levitic 26, 1). Şi altundeva: „Oare chipul nu l-a făcut meşterul sau chipul cel turnat în aur l-a turnat în matriță aurarul sau nu a făcut el o asemănare?" (Isaia 40, 19). Căci pericolul idolatriei vine de la ambele. Aşadar, întrucât acestea au fost învinuite în vechime ca fiind asemănări ale lui Dumnezeu Cel nemărginit după natură, cuvântul „idol" ca şi celelalte de acelaşi gen sunt de neprimit pentru noi. Ne folosim însă pentru efigia înfățişării trupeşti a lui Hristos mai degrabă

de cuvântul „icoană", întrucât el a fost mai înainte însemnat dintr-un început la facerea lumii în plăsmuirea omului: căci zice (Dumnezeu): „Să facem om după chipul (icoana) şi asemănarea noastră" (Fac. l, 26) şi, iarăşi, potrivit întrebării rostite de Dumnezeu: „a cărui icoană e aceasta" (Matei 22, 20); căci, pe cât se pare, de aici s-a făcut primirea lui. Iar prin katahreză (abuziv el se foloseşte şi pentru „efigie" (charakter) şi „asemănare" (homoioma), nicidecum însă pentru „idol" chiar dacă are aceeaşi semnificaţie de „asemănare" (emphereia), pentru că el a fost atribuit adoratorilor creaturilor, din vechime şi celor de acum, care nu se închină Treimii celei nedespărţite în natură, slavă şi putere şi nu mărturisesc întruparea Cuvântului. Dar zeii, care nu au făcut cerul şi pământul, lucraţi fiind din lemn, piatră şi tot felul de alte materii, împărţiţi şi luptându-se între ei nu numai prin natură ci şi prin voinţă, slavă şi adorare, vor pieri precum spune cuvântul (Ieremia 10, 11); sau ne vor aduce purtându-le, ca nişte captivi duşi în robie, icoana Domnului şi toate celelalte ale Sfinţilor.

17. ERETICUL: Ei zic că nu se cuvine (ca icoanele) să fie înfăţişate şi închinate. De ce? Pentru că, zic ei, nu este o cinste pentru cei cărora le-a fost sortită o slavă mai presus de lume să fie întipăriţi prin faceri de chipuri (forme) materiale. Să rămână, mai bine, numai inscripţia faptelor lor prin cuvânt care e mai vrednică de cinste decât cea în picturi, pentru că e mai folositoare.

ORTODOXUL: Aceste lucruri le zic şi despre Hristos. Respingerea lor e limpede, ca să nu repetăm acelaşi lucru. Căci auzirea este deopotrivă cu vederea şi nu se poate să nu existe amândouă. Fiindcă cel ce suprimă una suprimă dimpreună, cu totul, şi pe cealaltă. Şi dacă le-ar suprima pe amândouă, ar desfiinţa venerarea oricărei persoane venerate, dacă nu ne lipsim cu totul de minte.

18. ERETICUL: Dar, zic ei, nu oricine este reprezentat iconic este şi vrednic de închinare, căci unul este aşa, altul altfel, şi poate unii sunt neînsemnaţi, iar alţii nevrednici de laudă.

ORTODOXUL: Dar cei de aici sunt vrednici de veneraţie şi slăviţi, pentru că veneraţia dată lor vine prin sânge de martir şi o viaţă sfântă.

19. ERETICUL: Dar de aici, zic ei, închinarea s-ar găsi scindată în multe părţi: ori închinarea este una şi nu mai multe.

ORTODOXUL: Aceasta e (închinarea) de adorare şi ea se acordă numai lui Dumnezeu. Pentru ceilalţi există alte (închinări). Căci şi noi ne închinăm la împăraţi şi arhonţi, robii se închină la stăpâni şi copiii la părinţi, dar nu ca la nişte dumnezei; şi măcar că este acelaşi tip de închinare, dar nu este şi acelaşi tip de înţelegere (a închinării), căci aceştia sunt oameni şi venerarea lor este potrivit cinstirii sau legii, fricii sau afecţiunii. Astfel încât, cunoscând diferenţa închinării prin care sunt adorate prin efigii prototipurile, atribuie pe cea principală în mod propriu numai Dumnezeirii, iar pe celelalte după capacitatea (analogia) celor a căror copii sunt: Maicii lui Dumnezeu ca unei Maici a lui Dumnezeu, Sfinţilor ca unor Sfinţi. Căci Cărţi Sfinte puse la vedere există în toate bisericile lui Dumnezeu pentru tot ochiul omului, aşa cum sunt cărţi care prin cuvântul lor sunt pentru auzire; şi ele sunt vrednice de închinare în mod asemănător, pentru că au valoare egală, ba chiar cele pentru vedere prevalează pentru că (se adresează văzului) celui mai principal dintre simţuri.

Dar unde vom pune obiceiul care domină dintru început şi până astăzi, încât poate fi recunoscut din orice templu dumnezeiesc şi aşezăminte sfinte? A fost lipsit oare, de evlavie corul purtătorilor-de-Dumnezeu Părinţi? A căzut oare, în idolatrie neprihănita Biserică? Şi atunci, când va fi curăţită de idoli, şi de cine? Opoziţia (faţă de icoane) e a lui Antichrist. Şi cum va putea fi schimbată continuitatea primită din vechime a obiceiurilor şi predaniilor din vechime? Fiindcă dumnezeieştii Părinţi ne împiedică să ne bazăm - chiar dacă lucrul e de prisos - pe demonstraţia raţională, pentru că ei zic: „Simplitatea credinţei e mai tare decât demonstraţiile raţionale". Şi altundeva: „Vechile obiceiuri să aibă tărie". Deci numind

idolească Biserica lui Dumnezeu pentru înălțarea icoanelor (în ea), cum nu eşti chiar tu, cutezătorule, un efect al lucrării tuturor ereziilor? Stai, deci, departe împreună cu partida opoziției, în caz că nu vrei să te căieşti, şi ascultă numai glasul care te loveşte ca şi-o piatră, ca să nu te atingi de muntele Bisericii ca unul ce eşti fiară eretică (cf. Ieş.19, 13). Aşadar:

20. (1) Dacă cineva nu mărturiseşte că Domnul nostru Iisus Hristos Care a venit în trup este circumscris după trup rămânând necircumscris după natura Sa divină, acela este eretic.

(2) Dacă cineva se sfădeşte zicând că, din pricină că trupul Cuvântului este circumscris, este împreună-circumscrisă şi Dumnezeirea (Lui), şi nu le atribuie cum trebuie pe fiecare în unicul ipostas potrivit proprietăților Lui naturale, întrucât în unirea inseparabilă ele nu se suprimă una pe cealaltă, acela este eretic.

(3) Dacă cineva nu numeşte circumscrierea vederii trupeşti a Cuvântului „icoană a lui Hristos" sau „Hristos" în mod omonimie, ci ar numi-o idol al înşelăciunii, acela este eretic.

(4) Dacă cineva ar afirma cu îndrăzneală că închinarea relațională a lui Hristos în icoană este închinare la idoli şi nu la însuşi Hristos, întrucât după marele Vasile slava prototipului nu se scindează în copia acestuia, acela este eretic.

(5) Dacă cineva ar zice că se mulțumeşte numai cu arătarea lui Hristos în icoană şi nici nu cinsteşte nici nu necinsteşte (icoana), respingând deci închinarea prin cinstire relațională, acela este eretic.

(6) Dacă cineva ar deturna şi adapta interdicțiile scripturistice pronunțate împotriva idolilor la sfânta Icoană a lui Hristos, ca de aici să numească idolatră Biserica lui Dumnezeu, acela este eretic.

(7) Dacă cineva închinându-se la icoana lui Hristos ar zice că în ea Dumnezeirea Lui este închinată în mod natural, şi nu întrucât ea (icoana) este o umbră a trupului celui unit cu Ea, pentru că Dumnezeirea e pretutindeni, acela este eretic.

(8) Dacă cineva ar atribui înălțarea spirituală spre prototipuri prin veneratele icoane elementelor materiale inferioare, ca şi cum ar fi condus spre însăşi vederea arhetipului fără ele, (numai) din auzire, şi n-ar admite faptul ca imitația picturală tăcută este egală, cum zice marele Vasile, cu istorisirea făcută prin cuvânt, acela este eretic.

(9) Dacă cineva n-ar zice că icoana lui Hristos înscrisă în tot locul şi arătată spre mântuire poporului lui Dumnezeu este deopotrivă cu tipul Crucii, acela este eretic.

(10) Dacă cineva nu ar acorda închinarea cuvenită icoanei Născătoarei de Dumnezeu şi tuturor Sfinților, Născătoarei de Dumnezeu ca unei Născătoare de Dumnezeu, Sfinților ca unor Sfinți, potrivit diferenței închinării Maicii lui Dumnezeu şi celor împreună-robi (ai lui Dumnezeu), ci ar zice că podoaba mântuitoare a Bisericii e invenție idolească, acela e eretic.

(11) Dacă cineva n-ar orândui dimpreună cu celelalte erezii şi pe cea care a lătrat împotriva veneratelor icoane, ca pe una ce desparte în mod egal (pe oameni) de Dumnezeu, ci ar zice că a fi în comuniune cu aceştia e un lucru indiferent, acela este eretic.

(12) Dacă cineva, supralicitând cinstirea icoanei lui Hristos, ar zice că nu merge şi nu se apropie de ea, chipurile pentru că nu s-ar putea folosi de ea dacă nu s-a curățit mai înainte de orice păcat, acela este lipsit de rațiune.

ANTIRETICUL II [5]

Cuvântul adevărului fiind unitar la înfăţişare şi de neclintit după fire nu este supus nici diviziunilor în păreri nici schimbărilor în timp, căci pururea opinează şi cinsteşte aceleaşi lucruri, ca unul exceptat de la orice scoatere şi adaos. Dar ficţiunea minciunii, ca una ce este scindată în multe părţi şi zeci de mii de opinii, căzând din unele în altele, în unele puncte cinsteşte una iar în altele opinează, dimpotrivă, altceva şi nu stă nicăieri şi nicidecum pe acelaşi lucru, fiind supusă pătimirilor alterării şi schimbării. Aşa şi lătratul iconomahilor: pentru că acesta când numeşte blasfemiator icoana Domnului nostru Iisus Hristos idol al înşelăciunii, când nu zice aceasta, ci că înfăţişarea pictată este bună avându-şi raţiunea de a fi în explicarea şi rememorarea celor înfăţişate, nu însă şi în închinarea lor; şi de aceea le atribuie în biserici zonele superioare temându-se ca nu cumva fiind coborâte în zonele inferioare şi dobândind astfel un prilej de închinare, să fie o cauză a căderii în idololatrie. Cum să nu se mire cineva de această înţelegere care nu pricepe că însăşi temerea de plasare a lor în zonele inferioare şi închinarea la ele este cauza suspiciunii de idolatrie? Pentru că sustragerea icoanelor din zonele inferioare nu le e deajuns pentru a avea o opinie nerătăcită, dacă cele din zonele superioare, sunt lăsate acolo, pentru că în cărţile Regilor stă scris că nu au bineplăcut lui Dumnezeu alţii afară de David, Iezechia şi Iosia, care au desfiinţat deodată idolii din zonele inferioare şi cei din cele superioare (IV Regi 18, 3-4; 32, 4-20; II Cron. 23, 4-20). Astfel încât, dacă ar fi fost aleşi spre a bineplăcea în mod desăvârşit pe cât le era în putinţă lui Dumnezeu, sau mai degrabă spre a fi lipsiţi de evlavie în mod desăvârşit într-o asemenea prezumţie, n-ar fi lăsat casă sfântă sub cer a cărei podoabă să nu o îndepărteze şi aşezăminte dumnezeieşti din ele alcătuite din înfăţişări pe care să nu le ardă. Dar despre acestea s-a vorbit îndeajuns de către mine, pe cât a fost cu putinţă puţinătăţii minţii mele, soluţionând obiecţiile şi împotrivirile lor absurde. Acum însă, întrucât, înconjuraţi fiind fără ieşire de respingerile (noastre), mărturisesc că Domnul nostru Iisus Hristos poate fi reprezentat iconic, dar nu se cade a ne închina icoanei înălţate lui, şi de aici încearcă să tulbure mintea celor mai simpli cum că în închinare se adoră creatura în locul Creatorului, pentru aceasta (am scris) cu ajutorul lui Dumnezeu şi acest sărac tratat de faţă ca o discuţie între două personaje, un ortodox şi un icomonah, pentru ca şi de aici să fie uşor de văzut şi de deosebit dintr-o privire forţa argumentelor expuse.

1. ORTODOXUL: Mărturiseşti că Fiul şi Cuvântul Tatălui făcut trup este circumscris după trup rămânând necircumscris prin natura Dumnezeirii Lui?

ERETICUL: De acord. Cum nu? Pentru că aşa declară - Părinţii teologi: Grigorie zicând că este „circumscris prin trup şi necircumscris prin duh"[6] iar Atanasie că „Dumnezeu este înţeles cu mintea şi există cu adevărat în mod nevăzut, iar omul este pipăit şi există cu adevărat în mod văzut."[7]

2. ORTODOXUL: Deci această circumscriere sau icoană a lui Hristos nu o recunoşti ca fiind şi ea vrednică de închinare?

ERETICUL: Desigur că nu, pentru că acest lucru nu este spus de nici unul unul dintre de-Dumnezeu-purtătorii-Părinţi. Dar să te întreb acum eu pe tine, şi tu să-mi răspunzi. Unde stă scris în Vechiul şi Noul Testament că icoana trebuie venerată?

---

[5] P.G. 99, 352-388.
[6] Greg. Naz, Epist. 101; P.G. 37, 177.
[7] *Adv Apollinarium* 2; 2; P.G. 26, 1133.

3. ORTODOXUL: Peste tot acolo unde stă scris că trebuie venerat prototipul ei.

ERETICUL: „Domnului Dumnezeului tău să te închini şi Lui singur să-i slujeşti” (Matei 4, 10; Deuteronomul 6, 13). Aceasta stă scris. Lui este poruncit să ne închinăm şi nu unui „prototip”, cu atât mai puțin unei „icoane”, cum zici tu.

4. ORTODOXUL: Nu Teologia (învățătura despre Dumnezeu) este obiectul (disputei), preafrumosule, unde nu există vreo asemănare ori sugerarea unei asemănări, ci Iconomia (învățătura despre Hristos), unde se vede şi prototipul şi copia lui, în caz că mărturiseşti că, luând trup, Cuvântul s-a făcut ca noi.

ERETICUL: Atunci când Scriptura zice: „Domnului Dumnezeului tău să te închini şi Lui singur să-i slujeşti”, nu porunceşte oare cuvântul să dăm închinarea şi Fiului împreună cu Tatăl?

5. ORTODOXUL: Evident. Dar închinarea legiuită celor din vechime nu se aducea ca Unuia ce a luat trup, căci „pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată” după cum zic Scripturile (Ioan 1, 18). Dar după ce s-a făcut trup şi (a ajuns) în interiorul circumscrierii, Cel necircumscris a fost văzut şi Cel nepipăit şi nevăzut a căzut sub vedere şi atingere. Aşadar este închinat împreună cu Dumnezeu Tatăl ca Unul ce este egal cu Dumnezeu, dar şi în icoana lui a cărui prototip este, ca Unul ce s-a făcut om ca şi noi întru toate „afară de păcat” (Evrei 1, 6).

ERETICUL: Despre Hristos se zice foarte limpede în toată de Dumnezeu insuflată Scriptură că trebuie închinat; căci zice: „Şi să se închine lui toți îngerii lui Dumnezeu” (Deut. 32, 34); Nu însă şi despre „prototip” şi „icoană”.

6. ORTODOXUL: Faptul că despre Hristos s-a scris: „şi să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu” cum altfel trebuie înțeles decât că acest cuvânt este despre prototip? Pentru că s-a făcut om după ce a fost Dumnezeu, şi pentru că fiecare om este prototip al icoanei sale şi nu poate exista om care să nu poată avea drept copie fabricată reprezentarea lui iconică, este evident că şi Hristos, făcându-se asemenea nouă întru toate, este prototip al icoanei Sale, chiar dacă nu stă scris aceasta „expressis verbis”. Astfel încât, atunci când ai întrebat: „Unde stă scris că icoana lui Hristos trebuie venerată?” ai auzit îndată că: „Peste tot acolo unde stă scris că trebuie venerat Hristos”, întrucât copia fabricată este inseparabilă de prototip.

ERETICUL: Dar întrucât nu stă scris că Hristos este prototip al icoanei Sale, cuvântul nu poate fi primit şi nu este cuprins în mărturisirea credinței noastre.

7. ORTODOXUL: Multe, care nu sunt scrise „expressis verbis” (în Scriptură), dar au acelaşi sens cu cele scrise, sunt propovăduite de Părinți. Fiindcă şi faptul că Fiul este consubstanțial (de-o-ființă) cu Tatăl nu se află în de-Dumnezeu-insuflata Scriptură, ci a fost lămurit ulterior de către Părinți, ca şi faptul că Duhul Sfânt e Dumnezeu sau că Născătoarea Domnului e Născătoare de Dumnezeu şi altele pe care a le enumera aici e prea lung şi care, dacă nu sunt mărturisite, s-ar nimici adevărata noastră adorare (credință). Dar ele au fost mărturisite atunci când le-a cerut nevoia spre doborârea ereziilor ce s-au ridicat. Ce este, deci, de mirare dacă, chiar dacă nu este scris (în Scriptură) că Hristos este prototip al icoanei sale, aceasta s-a grăit acum fiindcă o cere timpul față de erezia iconomahă renăscută, întrucât astfel adevărul se arată cu foarte mare certitudine. Căci dacă Fiul nu este prototip al icoanei Sale, atunci nici nu s-a întrupat, rămânând în afara circumscrierii prin infinitatea (nemărginirea) Dumnezeirii. Iar dacă S-a întrupat şi S-a văzut ca şi noi, de ce să nu I se atribuie toate câte se atribuie fiecărui om în succesiunea asemănării?

ERETICUL: Deoarece Hristos este Dumnezeu şi om, nu simplu om ca unul din noi, nu este lucru sfânt a-L numi prototip al icoanei Sale.

8. ORTODOXUL: Faptul că Hristos nu este un simplu om nu s-a zis de către Părinți

spre a suprima faptul că este circumscris, ci pentru a arăta că este deopotrivă Dumnezeu şi om, ceea ce nu este nici unul dintre noi, drept pentru care toți suntem numiți simpli oameni. Dar întrucât e circumscris, este prototip al icoanei sale, ca şi oricare dintre noi, şi nu este din această pricină un simplu om.

ERETICUL: Recunosc că Hristos este circumscris, dar nu că are şi definiția prototipului.

9. ORTODOXUL: Dar cum ar putea fi circumscris neavând rațiunea prototipului? Căci însăşi ceea ce zice a fi circumscris este şi prototip. Pentru că ceea ce este circumscris se pune înainte spre producere a unei copii a icoanei celui desenat.

Recunoscând, deci, că Hristos este circumscris vei admite, chiar dacă nu vrei, că este prototip al icoanei Sale, aşa cum fiecare om (este prototip) al imaginii sale. După cum zice şi dumnezeiescul Vasile: „Să fie înscris (zugrăvit) în pictură şi Hristos, arbitrul luptelor (martirilor)”.[8] Zicând aceasta, a arătat solid că Hristos este prototip al icoanei Sale, dacă tot cel înscris în pictură este un produs al formei prototipului.

ERETICUL: Şi ce fel de comuniune de închinare are prototipul cu copia reprodusă?

10). ORTODOXUL: Cea pe care o are făcătoarea-de-viață Cruce cu întipărirea ei.

ERETICUL: De unde ai luat aceasta? Căci nu te voi primi ca pe un nou legiuitor.

11. ORTODOXUL: Cuvântul este din doi de-Dumnezeu-văzători (Părinți): din Dionisie Areopagitul care zice că: „Adevărul este în asemănare, arhetipul în icoană; fiecare în fiecare afară de diferența de ființă”,[9] şi din marele Vasile care zicea: „Căci nici cel ce-şi ațintește privirea în for la icoana imperială şi numeşte împărat pe cel din pictură, nu mărturiseşte (că sunt) doi împărați: icoana şi pe cel a căruia este icoana; nici arătând pe cel scris în pictură nu zice: acesta este împăratul, lipsind prototipul de apelativul de „împărat”, ci mai degrabă confirmă prin mărturisirea acestuia cinstea cuvenită acestuia. Căci dacă icoana este „împărat” cu cât mai mult este împărat cel ce a oferit icoanei cauza (reprezentării ei).[10] Şi iarăşi, altundeva: „Peste tot icoana creată artificial, transpusă după prototip, a primit asemănarea în materie şi participă la figura aceluia prin mintea meşteşugarului şi apăsarea mâinii. Astfel, pictorul, sculptorul în piatră şi cel ce toarnă statui din aur şi bronz a luat materie, a privit la prototip, a primit în sine impresia lucrului văzut şi a reimprimat-o apoi în materie”.[11]

ERETICUL: Chiar dacă aşa au filosofat Părinții, dar ei n-au exprimat prin aceasta faptul că închinarea celor două e comună.

12. ORTODOXUL: Întrucât dumnezeiescul Vasile numeşte recunoaşterea copiei reproduse o cinstire confirmativă a prototipului, ce altceva îți apare a fi decât o unică cinstire sau închinare a amândurora.

ERETICUL: Admit o „cinstire” dar nu şi o „închinare”, căci metonimia este de la tine nu de la (Sfântul) Părinte.

13. ORTODOXUL: Ce, deci, atunci când îl vei auzi pe marele Atanasie zicând: „în icoana împăratului este chipul şi forma (lui) şi în împărat (este) asemănarea din icoană a împăratului, astfel încât cel ce vede icoana vede în ea pe împăratul şi, iarăşi, cel ce vede pe împăratul, recunoaşte că, acesta este cel din icoană. Din faptul că asemănarea nu se schimbă, celui ce vrea să vadă după icoană pe împărat, icoana i-ar putea spune: „eu şi împăratul una suntem, căci eu sunt în acela şi acela în mine. Şi ceea ce ai văzut în mine aceasta vezi şi în

[8] *Hom*. 173; P.G. 31, 489.
[9] *Eccl. hier* IV, 3,1; P.G. 3, 473.
[10] *Hom.* 42, 4; P.G. 31, 608.
[11] *Adv. Eunomium* V; P.G. 29, 724.

acela. Şi ceea ce vezi în acela aceasta vezi şi în mine”. Prin urmare, cel ce se închină icoanei se închină în ea împăratului, căci icoana este forma şi chipul aceluia”.[12] După cum şi, ca să adaug şi de la mine, cel ce se închină tipului Crucii, se închină în el Crucii celei făcătoare-de-viață; căci tipul ei de acum este forma şi figura trasată a aceleia.

ERETICUL: Lasă de-o parte aici vorbirea despre Cruce, căci aceasta este un nebiruit semn de biruință împotriva diavolului.

14. ORTODOXUL: Lasă şi tu de o parte vorbirea despre Icoana lui Hristos. Căci Acesta este Mântuitorul lumii prin care şi Crucea, mai înainte unealtă a stricăciunii, s-a făcut, prin întinderea Lui pe ea, simbol al nestricăciunii.

ERETICUL: Dar nu se poate admite ca icoana lui Hristos să aibă ceva în comun cu închinarea Lui, nici să fie numită cu acelaşi nume cu care e numit Hristos.

15. ORTODOXUL: Primeşte atunci şi de la mine obiecția corespunzătoare. Atunci nu se poate îngădui nici ca întipărirea (gravarea semnului) crucii să aibă ceva în comun cu închinarea făcătoarei-de-viață Cruci, nici să fie numită cu acelaşi nume cu care e numit lemnul cel de-viață-făcător.

ERETICUL: Încetează flecăreala! Căci închinarea amândurora este unică şi comună, şi numele cu care este numit lemnul cel de-viață-făcător acela este acordat şi întipăririi lui, pentru că amândouă sunt cruce.

16. ORTODOXUL: De la tine însuți îmi vine acum biruința, căci şi eu zic aceleaşi lucruri. Pentru că tot aşa există o unică şi comună închinare a lui Hristos şi a întipăririi Lui, iar numele cu care este numit Hristos este acordat şi reprezentării Lui iconice. Căci ambele sunt Hristos, precum a arătat mai sus învățătura de-Dumnezeu-purtătorilor (noştri Părinți). Şi câte se zic despre prototip acestea se vor zice şi despre copia reprodusă, la prototip prin sinonimie, fiindcă se ia în sens propriu, iar la copia reprodusă prin omonimie, pentru că nu se ia în sens propriu.

ERETICUL: Cum zici, deci, acestea? Căci nu înțeleg încă limpede.

17. ORTODOXUL: Adică Crucea pe care a fost înălțat Hristos se numeşte „cruce” şi prin semnificația apelativului şi prin natura lemnului celui de-viață-făcător. Iar întipărirea ei se numeşte „cruce” prin semnificația apelativului, nu însă şi prin natura lemnului de-viață-făcător, căci este dintr-un lemn oarecare, care s-ar întâmpla, sau din aur, argint, piatră sau din orice alt desen gravat în materie. Şi ea are în comun cu prototipul numele ca şi cinstirea şi închinarea, dar e străină de natura lui. De aceea, cu câte nume este chemată Crucea cea făcătoare-de-viață cu tot atâtea este numită şi întipărirea ei. Căci dacă numim Crucea făcătoare-de-viață „laudă a lumii”, se numeşte „laudă a lumii” şi întipărirea ei. Iar dacă o numim „lumină” şi „viață”, este numită „lumină” şi „viață” şi întipărirea ei. Dacă o numim şi „fier care arde demonii” la fel se numeşte „fier care arde demonii” şi întipărirea ei. Şi nu există ceva în care copia reprodusă să nu fie numită cu semnificatul prototipului. Tot aşa şi cu Hristos şi icoana Lui. Căci „Hristos” se numeşte însuşi Dumnezeu omul atât prin semnificația apelativului cât şi prin natura divinității şi umanității. Iar reprezentarea lui iconică este „Hristos” prin semnificația apelativului, nu însă prin natura divinității şi umanității. Căci ea este (alcătuită) dintr-o calitate coloristică sau dintr-o compoziție diversă de mozaicuri, dintr-un obiect meşteşugit prin sculptură, din aur, argint sau din orice alt desen gravat în materie; şi are în comun (cu prototipul) numele, ca şi cinstirea şi închinarea, dar e străină de natura acestuia. De aceea, cu câte nume este chemat Iisus Hristos cu tot atâtea este numită şi reprezentarea lui iconică. Căci dacă-L numim pe Iisus Hristos „Domn al slavei” (I Cor. 2, 8), este numită deopotrivă „Domn al slavei” şi reprezentarea Lui iconică. Şi dacă numim pe Hristos „puterea şi înțelepciunea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 24), este numită „putere şi înțelep-

[12] *Adv. Arianos* III, 5; P.G. 26, 332.

ciune a lui Dumnezeu” şi reprezentarea Lui iconică. Şi dacă numim pe Hristos „fiul omului”, este numită „fiu al omului” şi reprezentarea Lui iconică. Prin urmare, dacă însuşi Dumnezeu Cuvântul se numeşte pe Sine: „Eu sunt lumina lumii” (Ioan 8, 12; 9, 5), aceasta se spune prin inscripția (de pe ea) şi despre reprezentarea Lui iconică. Şi, iarăşi, dacă Hristos a zis că se va pleca Mie tot genunchiul, al celor cereşti, al celor pământeşti şi al celor de desubt (Fil. 2, 10), aceasta se spune prin inscripția (de pe ea) şi despre reprezentarea Lui iconică. Şi, iarăşi, dacă a zis Hristos: „Eu sunt viața şi învierea” (Ioan 11, 25), acesta se spune prin inscripția (de pe ea) şi despre reprezentarea Lui iconică. Şi nu există nume cu care este însemnat Mântuitorul de către de-Dumnezeu-insuflata Scriptură şi să nu fie numită cu ele şi icoana Lui.

ERETICUL: Multă emfază ai pus pe identitate, de a-i zice că ea, copia reprodusă nu e nimic altceva decât însuşi prototipul. Dar unde s-au „plecat” sau se vor „pleca” icoanei lui Hristos „tot genunchiul celor cereşti, al celor pământeşti şi al celor de desubt”?

18. ORTODOXUL: Dacă ai şti ce zice mult încercatul în lupte Atanasie, că: „în icoana împăratului este chipul şi forma lui iar în împărat este chipul cel din icoană”, şi iarăşi că „icoana ar putea zice: Eu şi împăratul una suntem, căci eu sunt în acela şi acela e în mine. Şi cel ce m-a văzut pe mine acesta s-a uitat la acela şi cel ce-l vede pe acela, acela se uită la mine. Prin urmare, cel ce se închină la icoană, acela se închină în ea împăratului, căci icoana este chipul şi forma lui”[13]. Şi, iarăşi, ce zice dumnezeiescul Chiril în „Tezaurele” lui: „Aşa cum dacă cineva ar privi o icoană desenată foarte frumos şi ar admira în ea figura împăratului, toate câte se arată în aceea putându-le vedea şi în desen, ar veni la dorința de a vedea pe împăratul însuşi, iar desenul ar grăi către el pe drept cuvânt: Cel ce m-a văzut pe mine a văzut pe împăratul. Şi iarăşi: eu şi împăratul una suntem, cât priveşte asemănarea şi similitudinea foarte exactă. Şi iarăşi Eu sunt în împăratul şi împăratul este întru mine în ce priveşte figura formei lui, căci desenul poartă întru totul chipul aceluia şi chipul desenului este salvat şi păstrat în acela”[14]. Dacă ai şti aceasta, ai înțelege că atunci când este închinat Hristos este închinată şi icoana Lui, ca una ce este în Hristos, iar atunci când este închinată icoana Lui este închinat Hristos (însuşi), căci El este închinat în ea. Deci întrucât este lucru recunoscut faptul că lui Hristos „se pleacă tot genunchiul celor cereşti, al celor pământeşti şi a celor de dedesubt”, este evident în mod recunoscut că „tot genunchiul celor cereşti, al celor pământeşti şi al celor de dedesubt se pleacă” şi icoanei Lui, ca una ce este în Hristos. Aceasta se zice astfel însă numai după nume, iar identitatea este numai de închinare şi nu de materie; aceasta din urmă nu poate participa la închinare, chiar dacă cel reprezentat iconic se vede închinat în ea. Iar spre încredințarea celor zise cuvântul poate fi foarte frumos confirmat de mărturia Părinților. Zice, deci, Sfântul Sofronie în „Minunile Sfinților Mucenici Chir şi Ioan” cuvânt de cuvânt acestea: „Ajungând ei la un templu desăvârşit, la vedere înfricoşător şi preastrălucitor iar în înălțime atingând cerurile, şi intrând înlăuntrul, au văzut o icoană foarte mare şi minunată în culori care avea în mijloc pe Stăpânul Hristos, la stânga pe Stăpâna Născătoarea de Dumnezeu şi pururea Fecioara Măria, iar la dreapta pe Ioan Botezătorul şi înaintemergătorul Mântuitorului, care s-a închinat Lui prin săltările în pântece chiar dacă vorbind nu s-a auzit căci era înăuntru; iar în templu erau unii din corul slăvit al Apostolilor şi Proorocilor şi din ceata Mucenicilor, împreună cu care erau şi Mucenicii Chir şi Ioan care, stând înaintea icoanei, au căzut în fața Stăpânului plecându-şi genunchii, lovindu-şi capetele de genunchi şi rugându-se pentru vindecarea tânărului”. Şi puțin mai încolo: „stând ei nu departe de icoană şi venind aproape, îmi spun: Vezi că Stăpânul nu vrea vindecarea ta?” Şi după câteva cuvinte: „Şi ducându-se a treia oară la icoană, s-au folosit de cuvintele de mai dinainte şi s-au rugat ca la un ceas strigând cu glas mare: „Porunceşte Stăpâne ca să dăm şi acestuia vindecare”, iar Hristos milostivindu-se ca un îndurat a făcut semn şi a zis: „Dați-i leacul înaintea icoanei”[15]. Vezi că Mucenicii au căzut înaintea icoanei ca închinându-se lui

[13] *Adv. Arianos* III, 5; P.G. 26, 332.
[14] *Thesaurus de Trinitate*, P.G. 75, 184-185.
[15] P.G. 87/3, 3557-3560.

Hristos însuşi? şi de la ea a venit glas ca de la însuşi Hristos consimţind la cererea lor. Iar ceea ce a fost închinat de către Mucenici neîndoielnic că este dat spre închinare şi deopotrivă şi îngerilor.

ERETICUL: Cele zise sunt o vedenie; chiar dacă este istorisită de un Sfânt, ea nu are confirmarea unei raţiuni dogmatice.

19. ORTODOXUL: Că este o vedenie sunt de acord, dar ea n-ar fi fost istorisită de un Sfânt dacă n-ar fi fost adevărată. Raţiunea dogmatică a fost deja înfăţişată înainte, iar vedenia am luat-o aici cu titlu de exemplu. Căci exemplele sunt şi se zic ochi al celor spuse. Dar ceva încă şi mai uimitor, şi anume că până într-atât au comuniune cele ale copiei reproduse cu prototipul încât pătimirea icoanei lui Hristos s-a văzut ca pătimire a lui Hristos însuşi, relatează fericitul Atanasie, care zice aşa: „Hai, ridicaţi ochii gândului vostru şi priviţi această privelişte nouă. Odinioară nişte iudei, luând jos icoana Domnului nostru Iisus Hristos, au zis: „Aşa cum şi-au bătut joc odinioară părinţii noştri de el, aşa să ne batem şi noi joc de el". Atunci cei adunaţi au început să scuipe în faţa icoanei lui Hristos şi să o lovească peste faţă, adică icoana Domnului, aici şi acolo, zicând: „Câte i-au făcut părinţii noştri, toate le vom face şi noi icoanei Lui". şi au zis: „Pentru că şi-au bătut joc de El să facem şi noi acelaşi lucru". Deci au batjocorit icoana Domnului cu batjocuri nenumărate pe care nici n-am cutezat a le grăi. Apoi au zis: „Am auzit că i-au pironit mâinile şi picioarele. Să facem şi noi acelaşi lucru. Atunci au străpuns mâinile şi picioarele icoanei Domnului cu piroane. Însăşi cuprinşi de turbare au zis: „Am auzit că i-au dat să bea oţet şi fiere cu un burete. Să-i facem şi noi Lui aceasta". şi au făcut aşa punând pe gura icoanei Domnului un burete plin cu oţet. Iarăşi au zis: „Am aflat că părinţii noştri au lovit capul lui cu o trestie. Să facem şi noi acelaşi lucru. Şi luând o trestie loveau capul Domnului. Iar la sfârşit au zis: „Cum ştim exact că au străpuns coasta Lui cu o suliţă, nimic nu ne-a mai rămas decât să adăugăm şi aceasta". Şi făcând aceasta, au adus o suliţă şi au poruncit unuia dintre ei să ridice lancea şi să lovească în coasta icoanei Domnului. Şi făcându-se aceasta, îndată a curs din ea sânge şi apă din belşug".[16] Vezi puterea celor zise? Căci trec sub tăcere vindecările făcute celor ce s-au desfătat din scurgerile coastei (din icoană).

ERETICUL: Minunea a fost văzută de iudei, căci semnele sunt pentru cei necredincioşi nu pentru credincioşi.

20. ORTODOXUL: De acord. Dar chiar dacă acum nu mai au loc semne, totuşi copia reprodusă are în comun cu prototipul închinarea: ca şi invers: prototipul cu copia reprodusă. Şi la amândouă există o unică închinare precum s-a zis la Crucea cea făcătoare-de-viaţă şi întipărirea ei. Căci mărturisirea întipăririi este mărturisire a Crucii celei făcătoare-de-viaţă, după cum negarea ei este negarea Crucii celei făcătoare-de-viaţă. Un (raţionament) analog, deci, să se primească şi pentru relaţia dintre icoana lui Hristos şi Hristos însuşi.

ERETICUL: (Raţionamentul) este bun şi verosimil cu referire la dumnezeiasca Cruce şi întipărirea ei, dar nu şi pentru Hristos şi reprezentarea lui iconică. Exemplul nu este verosimil, pentru că o icoană se compară cu o icoană şi o întipărire cu o întipărire.

21. ORTODOXUL: Era deajuns, frumosule, pentru confirmarea asentimentului, limpezirea celor spuse mai înainte. Dar primeşte-mi, totuşi, o mică întrebare. Ce e mai mare şi mai de cinste: Hristos sau Crucea?

ERETICUL: Evident primul, căci în Hristos a fost sfinţită Crucea.

22. ORTODOXUL: Icoana lui Hristos e mai mare şi mai de cinste decât întipărirea Crucii?

ERETICUL: Nu încape îndoială pentru cei care-şi permit să mai şi raţioneze puţin că copiile reproduse nu diferă între ele după deosebirea prototipurilor chiar dacă icoana lui

[16] Pseudo-Athanasius, P.G, 28, 814-815.

Hristos e mai însemnată decât tipul crucii.

23. ORTODOXUL: Dacă ceea ce e mai mic şi inferior după cinstire este bine considerat, atunci a nu spune că este bine considerat şi ceea ce este mai mare şi mai de cinste e un lucru lipsit de pricepere. Căci ce este ca şi exemplu mai aproape de o icoană a lui Hristos decât tipul crucii atunci când icoana şi întipărirea se referă la o asemănare? Căci în sens impropriu numim „icoană" a făcătoarei-de-viață cruci întipărirea ei, iar „întipărire" a lui Hristos numim şi icoana Lui. Fiindcă după etimologie „icoana" arată „similarul" (to eoikos) iar similarul „asemănătorul" (to homoion), iar asemănătorul se gândeşte, se enunță şi se vede şi în icoană şi în întipărire.

ERETICUL: De acord şi cu acestea. Însă, totuşi trebuie să compari icoana cu icoana şi întipărirea cu întipărirea. Chiar dacă zici că prima are aceeaşi semnificație cu cea de-a doua.

24. ORTODOXUL: Lucrul a fost arătat deja mai sus, şi nu în mod obscur, dacă ai băgat de seamă, de către de-Dumnezeu-purtătorii noştri Părinți. Iar dacă nu, să auzim şi pe Sfântul Vasile cel ce luminează cugetele, şi care zice: „împărat se numeşte şi icoana împăratului, şi nu sunt doi împărați, fiindcă nici puterea nu se scindează nici slava nu se împarte. Căci aşa cum stăpânirea şi puterea care domneşte peste noi este una, aşa şi doxologia noastră este una şi nu mai multe. De aceea cinstirea icoanei urcă la prototip"[17]. Şi ce cuvânt va putea obiecta că exemplul acesta nu este adecvat icoanei lui Hristos? Căci în mod asemănător trebuie spus că Hristos se numeşte şi icoana lui Hristos, şi nu sunt doi Hristoşi, căci nici aici puterea nu se scindează nici slava nu se împarte. Şi pe drept cuvânt cinstea icoanei urcă la prototip.

ERETICUL: Exemplul împăratului nu trebuie comparat cu icoana lui Hristos, ci cu însuşi Hristos, Care este „icoana nevăzută a lui Dumnezeu Tatăl" (Col. 1, 15).

25. ORTODOXUL: Ți se pare uimitor faptul că icoana artificială care a fost luată de către de-Dumnezeu-purtătorul Părinte drept exemplu pentru identitatea naturală şi desăvârşită a Fiului cu Tatăl, este luată de noi drept exemplu nu pentru icoana naturală a Tatălui, ci pentru cea artificială a Fiului. Acolo se compară o icoană naturală cu una artificială, iar aici una artificială cu alta artificială. Oricât de mare este diferenţa care le separă, totuşi împăratul a fost luat ca exemplu de către de-Dumnezeu-purtătorul (Părinte) care n-a putut găsi alt exemplu mai bun. Cu atât mai mult noi vom putea lua în mod corespunzător drept exemplu pentru icoana artificială a adevăratului împărat Hristos icoana oricărui împărat, care e cu atât mai aproape de icoana lui Hristos cu cât depăşeşte în cinste pe toți cei de sub mâna sa, atunci când şi cel ce stăpâneşte pe pământ poartă după nume o icoană a demnității adevăratului împărat Hristos. Căci zice Scriptura: „Datu-vi-s-a stăpânire de la Domnul şi putere de la Cel-prea-înalt, care va cerceta faptele voastre şi va scruta gândurile voastre, deoarece, fiind slujitori ai împărăției Lui, n-ați judecat drept" (Inț. Sol. 6, 3-4).

ERETICUL: Chiar dacă dumnezeiescul Vasile a zis că „cinstirea icoanei urcă la prototipul" ei, el n-a zis aceasta despre icoana artificială, ci despre cea naturală, cum este Fiul față de Tatăl; şi pe drept cuvânt.

26. ORTODOXUL: încetează, prietene! Căci nu a zis că icoana Dumnezeului nevăzut se numeşte şi ea Dumnezeu şi nu sunt doi Dumnezei, ceea ce este adevărat, ci, după ce s-a folosit pentru constituirea dogmei Teologiei de exemplul împăratului, zicând că se numeşte „împărat" şi icoana împăratului şi că nu sunt doi împărați, a tras concluzia în consecință. De aceea, după ce a spus „cinstirea icoanei urcă la prototip" adaugă imediat: „ceea ce este aici icoana prin imitație, este acolo Fiul prin natură"[18], luând ca prototip pe împăratul față de icoana lui şi nu pe Tatăl față de Fiul, căci s-ar fi putut spune şi invers: „ceea ce este aici prin

[17] *De Spiritu Sancto* XVIII, 15; P.G. 32, 149.

[18] *Ibidem*, P.G. 32, 149

natură Fiul, aceasta este acolo prin imitație icoana”. Afară de aceasta, acest prototip şi copia lui țin de lumea noastră, drept pentru care se potriveşte şi la Hristos şi icoana Lui. Căci este mărturisit că S-a făcut om ca şi noi, deşi Acelaşi e şi Dumnezeu. Astfel încât faptul că „cinstirea icoanei trece la prototip” se ia în comun pentru orice fel de împărat.

ERETICUL: Dar cinstirea nu este peste tot înțeleasă ca închinare de către de-Dumnezeu-purtătorii Părinți. Căci altceva e „cinstirea” şi altceva „închinarea” (venerarea).

27. ORTODOXUL: Dar cum ai putea admite că nici puterea nu se scindează nici slava nu se împarte de la prototip la copia reprodusă, dacă n-ai înțeles că ambele au o unică şi aceeaşi închinare? Căci cinstirea şi închinarea sunt nedespărțite şi însoțesc puterea şi slava. De aceea, cuvintele sunt diferite, pentru că sunt expresii diferite, dar ele au aceeaşi semnificație în ce priveşte demnitatea şi valoarea lor.

ERETICUL: Părintele însă zicea că „cinstea”, nu şi închinarea „urcă (la prototip)”. Şi eu cinstesc icoana lui Hristos lăsându-o acolo sus dar nu mă închin ei, aşa cum s-a spus deja.

28. ORTODOXUL: Un lucru să te întreb mai întâi: De unde (rezultă) că cinsteşti icoana lui Hristos lăsându-o sus? Căci marele Vasile n-a spus că ea trebuie cinstită astfel ci pur şi simplu că trebuie cinstită. Astfel că premiza ta a căzut, în al doilea rând, cum ceea ce este cinstit nu este şi închinat atunci când e văzut, atât în loc înalt cât şi jos? Căci cinstim şi ne închinăm la tipul Crucii celei făcătoare-de-viață şi când e înfățişată sus şi când e văzută jos, fiindcă şi în exemplele noastre împăratul (e cinstit) şi şezând (pe tron) sus şi văzut jos; la fel şi strategul şi exarhul, de asemenea şi stăpânul şi dascălul. Dar să strămutăm chestiunea pe cuvintele dumnezeieştii (Scripturi). Ce ți se pare când citeşti: „Vrednic eşti Doamne, Dumnezeul nostru, să primeşti slava şi cinstea şi puterea” (Apoc. 4, 11)? Şi iarăşi: „Vrednic este Mielul cel înjunghiat să ia puterea şi bogăția şi înțelepciunea şi tăria şi cinstea şi slava şi binecuvântarea” (Apoc. 5, 12). şi iarăşi: „Celui ce şade pe tron şi Mielului fie binecuvântarea şi cinstea şi slava şi puterea în vecii vecilor. Amin” (Apoc. 5, 13). Şi iarăşi: „Binecuvântarea şi slava şi înțelepciunea şi mulțumirea şi cinstea şi puterea şi tăria Dumnezeului nostru, în vecii vecilor. Amin!” (Apoc. 7, 12). Iată că în toate acestea nicăieri nu este menționată şi închinarea. Dar, pentru că nu este menționată, vom lipsi oare de închinare pe Mielul cel înjunghiat, adică pe Dumnezeul şi Mântuitorul nostru? Nu este oare evident că toate cele ce au aceeaşi semnificație au şi acelaşi rang? Căci cel vrednic de „cinstire” este vrednic şi de „închinare”, şi cel vrednic de „tărie” este vrednic şi de „putere”, şi cel vrednic de „binecuvântare” este vrednic şi de „slavă”, şi de toate câte sunt celebrate imnic şi stau în legătură unele cu altele. Deci, dacă vei lipsi prototipul de închinarea icoanei, îl vei împreună-lipsi în mod evident şi de cinstire, stăpânire şi slavă. Dar nu se poate ca unde e una să nu fie împreună în potență şi celelalte. Primeşte, acum şi un alt proiectil: „Cel ce nu cinsteşte pe Fiul nu cinsteşte nici pe Tatăl Care l-a trimis pe El” (Ioan 5, 23). Ce ți se pare: este lipsită de închinare cinstirea adusă Tatălui şi Fiului? Dar este lucru prostesc până şi a gândi aceasta. Iarăşi, dat fiind că Dumnezeul a toate zice prin profetul Isaia: „Iată pun în Sion o piatră unghiulară plină de cinste” (Isaia 28, 16), urmează oare că, întrucât nu este menționată explicit şi expresia „vrednică de închinare”, vom lipsi pe Fiul lui Dumnezeu de faptul că este vrednic de închinare? Şi, iarăşi, zice Scriptura: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ți fie ție bine şi să trăieşti ani mulți pe pământ” (Ieş. 20, 12). Şi iarăşi: „Cel ce cinsteşte pe tatăl său se va curăți de păcate şi ca acela ce strânge comori este cel ce slăveşte pe mama sa” (Sirah 3, 3-4). Prin urmare, nu porunceşte aici Dumnezeu să aducem închinare părinților ci numai cinstire? Dar acesta e un fapt de multă scrinteală (nechibzuință). Iarăşi zice şi marele Apostol (Petru): „Temeți-vă de Dumnezeu. Cinstiți pe împărat” (I Petru 2, 17). Prin urmare, porunceşte el oare numai să-l cinstim, nu şi să i ne închinăm? Da eu când îl aud pe preot zicând: „Că ție se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea” înțeleg că cinstea are acelaşi rang şi putere cu închinarea. Aşadar, atunci când dumnezeiescul Vasile a spus că „cinstirea icoanei urcă la prototip”, el a arătat, în acelaşi timp, în acord cu fericitul Atanasie, şi că

închinarea icoanei urcă la prototipul ei.

ERETICUL: Caută, însă, ca acest raționament să fie arătat încărcat de diferite mărturii patristice, astfel încât să fie mai convingător spre întărirea celor ce-l ascultă.

29. ORTODOXUL: Fericitul Ioan din a cărui buze curgeau cuvinte de aur (Hrisostom) zicea acestea: „Ceea ce ați făcut cu numele, aceasta ați făptuit şi cu icoana aceluia. Căci mulți au gravat acea icoană sfântă în locaşurile inelelor, pe cupe, pe sticle, pe pereții cămărilor, şi peste tot, astfel încât nu numai să audă acel nume (sfânt), ci şi să vadă peste tot chipul trupului său şi să aibă o îndoită mângâiere pentru plecarea lui (dintre cei vii)”.[19]

ERETICUL: Şi a cui zici că a fost această icoană?

30. ORTODOXUL: A lui Meletie, întâistătătorul Antiohiei.

ERETICUL: (Sf. Ioan) a numit (icoana) „sfântă” iar nu vrednică de „închinare”, căci ceea ce este sfânt nu este deloc şi vrednic de închinare; căci zice undeva sfântul Apostol (Pavel): „Avea şi primul (cort) îndreptări pentru cult şi sfânta lui podoabă. Căci s-a pregătit întâiul cort în care se aflau sfeşnicul şi masa şi pâinile punerii înainte, care se numesc Sfânta. Iar după catapeteasma a doua era un cort numit Sfânta Sfintelor, având altarul tămâierii de aur şi chivotul Testamentului ferecat peste tot cu aur, şi în care era vasul de aur care avea mana, toiagul lui Aaron care odrăslise şi tablele Testamentului. Iar deasupra acestuia erau heruvimii măririi care umbreau masa ispăşirii - dar despre acestea nu putem vorbi acum cu de-amănuntul” (Evrei 9, 1-5). Lucruri care, deşi sunt numite „sfinte”, sfântul Apostol n-a învățat că sunt şi „vrednice de închinare”.

31. ORTODOXUL: Numind cele zise înainte „sfinte” Sfântul Apostol le-a numit şi „vrednice de închinare” prin sinecdocă. Dar despre acestea cuvântul să mai aştepte puțin, întrucât necesită o expunere mai extinsă. Răspunde-mi, însă, la o întrebare. Cum numeşti Trupul şi Sângele Domnului nostru Iisus Hristos?

ERETICUL: Evident „sfinte”, căci se proclamă de către preotul ce le ierurghiseşte: „Sfintele Sfinților!”

32. ORTODOXUL: De aici însă gândeşti că sunt şi „vrednice de închinare”?

ERETICUL: Unde este cel care a ajuns în cugetul său la un asemenea ateism, încât să nu le mărturisească deopotrivă „sfinte” şi „vrednice de închinare”?

33. ORTODOXUL: Prin urmare, te contrazici pe tine însuți, pentru că mai înainte ziceai că ceea ce este „sfânt” nu este întru totul şi „vrednic de închinat”, iar acum negi iarăşi ceea ce ai afirmat înainte.

ERETICUL: Dar cuvântul meu n-a fost despre Sfintele Taine, care acum sunt mărturisite de toți, precum s-a zis deja mai înainte.

34. ORTODOXUL: Dar ce ți se pare? Evanghelia, care este numită „sfântă”, nu este şi „vrednică de închinare”? la fel şi chipul Crucii celei făcătoare-de-viață şi toate aşezămintele sfinte?

ERETICUL: Sunt şi „sfinte” şi „vrednice de închinare”. Dar icoana a ceea ce e sfânt este mult inferioară sfințeniei acestuia, încât chiar dacă icoana este numită „sfântă”, dar nu este deloc „vrednică de închinare”.

35. ORTODOXUL: Sunt de acord şi eu că ea este mult inferioară în sfințenie acelora, căci acelea se numesc „Sfinte ale Sfinților”. Numai că orice lucru sfânt este şi vrednic de închinare, chiar dacă unul se găseşte inferior altuia în sfințenie şi închinare. Fiindcă ceea ce e cu totul lipsit de închinare, aceea e cu totul lipsit şi de sfințenie. Dar să-mi arăți tu mie unde şi

[19] P.G. 50, 516: Omilie despre episcopul Meletie al Antiohiei.

când a fost numit ceva „sfânt” şi nu a fost „vrednic de închinare”.

ERETICUL: Pune înainte cuvintele Apostolului despre cele numite „sfinte” în Lege, cu care am făgăduit să-ți fac întâmpinare.

36. ORTODOXUL: Mai întâi voi zice aceea că cele câte le zice Legea le zice pentru cei ce sunt în Lege şi nu trebuie comparate de loc cele din vechime cu cele din Har, pentru că astfel vom ține şi sabatul, ne vom tăia împrejur şi vor urma pentru noi multe lucruri contrare credinței noastre şi care trebuie înțelese doar umbratic. Căci Legea are doar o umbră nu însăşi icoana lucrurilor, s-a zis de către Apostol (Evrei 10, 1). În al doilea rând se poate demonstra că cele numite în Lege „sfinte” sunt şi „vrednice de închinare”. Căci dacă sunt numiți „heruvimi ai slavei”, iar slava este de acelaşi rang cu cinstea, iar cinstea cu închinarea, e evident că ceea ce e slăvit e sfânt, şi ceea ce este sfânt este şi vrednic de închinat, chiar dacă tu n-ai vrea să fie aşa.

ERETICUL: Că ceea ce este sfânt este vrednic de închinare după Vechiul Testament ai dovedit meşteşugit printr-o înlănțuire şi consecuție artificială, şi nu din mărturii neîndoielnice.

37. ORTODOXUL: Să auzim însă şi pe Părinții cei mai de frunte: pe Grigorie Teologul zicând undeva în „discursurile” sale: „Cunosc pe Eli preotul şi pe Oza care a trăit puțin mai târziu. Pe unul că a fost pedepsit după dreptate pentru nelegiuirea copiilor lui, care au cutezat împotriva jertfelor luând înainte de vreme din cazane (carnea adusă, ca jertfă) (I Regi 4, 13-19); şi doar acesta (Eli) nu le încuviințase nelegiuirea, ci dimpotrivă îi ocăra de multe ori. Iar pe altul că a pierit numai pentru că s-a atins de chivot ca să-l țină când era să fie răsturnat de boii (care trăgeau carul cu chivotul) (II Regi 6, 6-7); chivotul lui Dumnezeu a scăpat, dar Oza a pierit pentru că Dumnezeu păzeşte sfințenia chivotului Lui”.[20] Şi iarăşi acelaşi „Discurs”: „Atât de puțin trebuia să îndrăznească cineva să intre în Sfânta Sfintelor, încât intrarea aici era îngăduită numai o singură dată pe an şi unei singure persoane (Ieş. 30, 10; Lev. 16, 34; Evr. 9, 7). Atât de puțin era îngăduit cuiva să vadă sau să se atingă de catapeteasmă sau de acoperământul ispăşirii sau de chivot sau de Heruvimi!”[21] Iar marele Vasile zice că în jurul chivotului lui Dumnezeu al Legământului celui Sfânt s-au făcut lucruri care nu s-au mai făcut înainte cândva, astfel încât cel de care nu era îngăduit nici israeliților, nici înşişi preoților să se atingă cândva, nici orice loc nu-l putea primi la întâmplare, acesta era acum transportat dintr-un loc în altul de mâini lipsite de evlavie şi în loc de locaşurile sfinte era depus în temple de idoli.[22]

ERETICUL: Că cele sfinte sunt şi vrednice de venerare e adevărat, dar nu s-a zis de către Părinți că sunt şi vrednice de închinare.

38. ORTODOXUL: Şi cum ar putea fi sfinte şi venerabile neavând părtăşie de închinare? Căci zice în „Fapte” dumnezeiescul Apostol: „Străbătând (cetatea) şi privind locurile voastre de venerare, am aflat şi un altar pe care era scris: „Dumnezeului necunoscut” (Fapte 17, 23), astfel că e evident că cele vrednice de venerare sunt şi vrednice de închinare. Şi, iarăşi, împăratul este numit şi august (= venerat). Căci „Pavel a invocat faptul a fi reținut pentru judecata Augustului (veneratului împărat)” (Fapte 25, 21) şi, puțin mai jos: „Eu am înțeles că n-a făcut nimic vrednic de moarte, iar invocând el pe Augustul (veneratul împărat), am hotărât să-l trimit (Fapte 25, 25). Înțelegi că ceea ce e venerabil e şi vrednic de închinare? Pentru că n-ar putea zice cineva cu mințile în cap că împăratul este venerat dar nu şi vrednic de închinare. Dar şi faptul că nu era îngăduit decât numai preotului să privească sau să atingă cele sfinte sugerează cinstirea lor neobişnuită. Şi dacă chivotul lui Dumnezeu a făcut semne şi lucruri uimitoare lui Oza şi străinilor care l-au luat, cum atunci nu erau plini de toată slava,

[20] *Orat.* 2, 93; P.G. 35, 496.
[21] *Orat.* 2, 94; P.G. 35, 497
[22] Citat neidentificat.

cinstea şi închinăciunea Heruvimii ca şi toate celelalte câte au fost numite de Apostol în legătură cu acestea? Astfel, şi Părinţii Sinodului VI Ecumenic grăiesc în Sfintele Canoane promulgate de ei după acest sinod unele ca acestea: „În unele desene din veneratele icoane e figurat un Miel arătat cu degetul de Înainte-Mergătorul, ca unul ce este luat drept tip al Harului, mai înainte arătându-ne nouă prin Lege pe Adevăratul Miel, Hristos adevăratul Dumnezeul nostru. Salutând deci noi vechile tipuri şi umbre ca simboale şi prefigurări ale adevărului, predate Bisericii, dăm, totuşi, întâietate Harului şi Adevărului primindu-le ca pe o plinire a Legii. Astfel încât pentru ca ceea ce e desăvârşit să se zugrăvească şi în culori în ochii tuturor, hotărâm ca Mielul, Hristos Dumnezeul nostru Cel ce a ridicat păcatul lumii, să fie înfăţişat de acum înainte în icoane în chipul Lui omenesc în locul vechiului miel (simbolic). Înţelegând prin aceasta înălţimea smereniei lui Dumnezeu Cuvântul vom fi călăuziţi spre amintirea vieţuirii Lui în trup, a patimilor şi a morţii Lui mântuitoare şi a izbăvirii făcută lumii prin acestea" (Can. 82 Trullan).[23] Vezi că a zis că vechile tipuri şi umbre sunt vrednice de închinare prin aceea că a zis: „Salutând noi...". Căci însăşi faptul de a saluta (pe cineva) înseamnă a i ne închina şi a-l îmbrăţişa. Dar şi Teodosie, arhiepiscopul Antiohiei a afirmat în „Synodika" sa (citită la Sinodul VII Ecumenic) aceleaşi lucruri: „Iar împotriva celor ce se opun în „mod eretic şi zic că nu se cade să ne închinăm la icoanele Sfinţilor întrucât sunt făcute de mâini omeneşti, şi care le numesc în mod smintit sau mai degrabă lipsit de evlavie, idoli, să ştie unii ca aceştia că heruvimii, şi acoperământul ispăşirii, şi chivotul şi toiagul şi masa, pe care le-a pregătit dumnezeiescul Moise, erau făcute de mâini omeneşti şi erau închinate. Căci dumnezeiasca Scriptură învinuieşte pe cei ce se închină la chipuri cioplite".[24]

ERETICUL: Şi atunci din ce pricină a sfărâmat Iezechia şarpele de aramă? căci scris este: „Acesta a făcut ceea ce era drept în ochii Domnului în toate, cum făcuse şi David, părintele său, că el a desfiinţat înălţimile, a sfărâmat toţi stâlpii şi a nimicit dumbrăvile şi a stricat şarpele de aramă pe care-l făcuse Moise, pentru că până în zilele acelea îl tămâiau pe el fiii lui Israel" (IV Regi 18, 3-4).

39. ORTODOXUL: Şarpele de aramă nu este însă dintre cele enumerate de Apostoli printre cele sfinte. Iar despre el zice Grigorie Teologul: „Iar şarpele de aramă a fost atârnat împotriva celor muşcaţi de şarpe, nu ca tip al Celui ce a pătimit pentru noi, ci ca antitip, şi el salvează pe cei ce se uită la el nu pentru că e crezut viu ci pentru că este mort şi, nimicit, omoară împreună cu el puterile aflate sub el, cum era şi vrednic. Şi care e epitaful care i se cuvine de la noi? „Unde îţi este moarte, boldul? Unde îţi este, iadule, biruinţa?" (I Cor. 15, 55). De Cruce ai fost lovit, omorât ai fost de Dătătorul Vieţii. Chiar dacă fiind ridicat pe stâlp la înălţime păstrezi figura şarpelui, eşti neînsufleţit, mort, nemişcat şi inert"[25] Şi pe drept cuvânt a fost sfărâmat fiindcă era tămâiat de către Israeliţi, căci prototipul lui nu trebuia adorat iar copia lui trebuie respinsă cu scuipări. Iar toate cele sfinte ale Cortului erau prefigurări ale adoraţiei în duh precum arată de-Dumnezeu-purtătorul Chiril al Alexandriei.

ERETICUL: Cred că aici cuvântul tău are dreptate, dar întrucât cei puşi înainte cu o clipă în urmă sunt mai noi iar nu dintre Părinţii din vechime, nu pot fi primiţi ca mărturie.

40. ORTODOXUL: Dacă cele zise de ei nu urmează lui Vasile şi celorlalţi de-Dumnezeu-purtători Părinţi, nici eu nu le primesc nici vreunul din cei evlavioşi. Dar dacă consună şi sunt echivalente, important este nu faptul că cei pomeniţi au grăit cu două sute de ani înainte, căci chiar şi în timpul de acum de-ar fi să zică cineva aceleaşi lucruri, acela este primit de Biserica lui Dumnezeu şi împreună-numărat în ce priveşte adevărul dogmei cu înşişi Sfinţii Apostoli, ca să nu zic (numai) cu de-Dumnezeu-purtătorii Părinţi de mai târziu, în acest sens primeşte şi „Actele (procesului)" mult încercatului în lupte Sfânt Maxim (Mărturisitorul)

[23] Mansi 11, 977-980.
[24] Mansi 12, 1135-1146; de fapt este vorba de Teodor al Ierusalimului (745-767).
[25] *Orat.* 45,2; P. G. 36, 653.

în care se zice: „Stăpânilor, - a zis Sfântul - întrucât s-a hotărât să se facă aceasta, să se facă împlinirea celor hotărâte, şi, când veți porunci, voi urma vouă". După acestea s-au ridicat toți cu bucurie şi cu lacrimi, au făcut metanie şi rugăciune. Şi fiecare dintre ei a sărutat Sfintele Evaglrelii, cinstita Cruce, Icoana Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi a Stăpânei noastre care L-a născut, a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, punându-şi (pe ele) mâinile lor spre confirmarea celor grăite".[26] Şi dacă pe celelalte le voi lăsa deoparte şi nu voi spune mai multe, e numai pentru sațietatea cuvântului, pentru că, dacă am voi să le răsfoim, ne stă pusă înainte o masă întreagă de citate (patristice) referitoare la veneratele Icoane, aparținând atât (Părinților) celor din vechime cât şi celor mai noi.

ERETICUL: Şi mie îmi vine în ajutor o masă de citate de la (Părinții) cei din vechime şi mai noi, potrivnică însă înălțării şi închinării icoanelor,

41. ORTODOXUL: Dacă opoziția voastră se referă la faptul de a nu fi înălțată icoana Domnului nostru Iisus Hristos, poți să aduci citatele acestea. Dar pentru că ai primit reprezentarea tăgăduind numai închinarea, ce te agiți iarăşi căzând din una în alta, ceea ce este lucrul propriu minciunii?

ERETICUL: Chiar dacă am recunoscut că Domnul nostru Iisus Hristos a fost circumscris, dar aceasta numai până la Patimă nu şi după înviere, căci zice undeva Apostolul: „Chiar dacă l-am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-l mai cunoaştem" (II Cor. 5, 6). Şi iarăşi Grigorie Teologul: „Desăvârşit nu numai pentru Dumnezeirea Lui, decât care nimic nu e mai desăvârşit, ci şi pentru (natura Lui umană) asumată şi unsă de Dumnezeire şi făcută şi ea una ce unge, şi cutez să zic, şi egală-cu-Dumnezeu (homotheon)".[27] Iar dacă trupul asumat este egal-cu-Dumnezeu, cum ar mai putea fi circumscris, amestecat fiind cu nestricăciunea Dumnezeirii?

42. ORTODOXUL: Ai admis, totuşi, că înainte de Patimă Hristos era circumscris şi, deci, că este închinat într-o astfel de circumscriere a icoanei sale.

ERETICUL: Şi dacă aş admite aceasta şi nu m-aş opune, ce concluzie tragi pentru tine din argumentul acesta?

43. ORTODOXUL: Că citatele pe care ai fost silit să le aduci par să admită că Hristos n-a fost circumscris nici înainte de Patimă nici după înviere, dar nu că pe de o parte nu este circumscris, iar pe de alta că icoana trebuie să rămână la înălțime, neînchinată. De ce aduci, însă, ca pledând în favoarea ta, propoziții care pe jumătate te contrazic? pentru că a sosit ceasul să cauți citatele care pledează în întregime pentru argumentul tău. Dar că Hristos este circumscris şi după înviere ascultă-L pe El însuşi vorbind cu ucenicii Lui atunci când după înviere li s-a părut că văd duh: „Priviți mâinile şi picioarele Mele că Eu sunt" (Luca 24, 39). Deci, dacă El însuşi a zis că Cel pe care l-au văzut după înviere este Acelaşi cu cel care a fost împreună cu ei înainte de Patimă, este evident că, aşa cum a fost circumscris înainte de Patimă, aşa a primit circumscriere şi după înviere, ca Unul care n-a distrus proprietățile naturii umane. Căci ce mâini şi picioare le-a arătat, frumoşule? Cum le-a poruncit să fie pipăit ca Unul ce are carne şi oase? Ce fel de hrană a gustat? Sau nu este necesar ca acela care le are pe acestea să fie circumscris sau, dacă nu e circumscris, să fie duh, cum au socotit atunci Apostolii?

ERETICUL: Dar chiar dacă se zice că Hristos are aceste (proprietăți), dar El nu le are ca şi noi, şi din această pricină nu este circumscris.

44. ORTODOXUL: Deci dacă nu le are pe acestea ca şi noi, nu poate fi crezut nici faptul că s-a făcut ca şi noi. Iar dacă este adevărat al doilea lucru, cum de nu poate fi crezut şi cel dintâi? Sau poate ți se pare că mădularele care au fost numite sunt în Hristos semne

---

[26] P.G. 90, 156.

[27] *Orat.* 45; P.G. 36, 640-641.

distinctive doar ale unor lucrări ale Lui şi nu însăşi adevărul şi realitatea lor, aşa cum sunt luate ele în Teologie? Căci zice dumnezeiescul Vasile: „Trăsăturile omeneşti (ale lui Dumnezeu) sunt multe, dar pentru aceasta Dumnezeu nu e socotit om". Şi după alte (câteva rânduri): „Auzind de „mâinile" lui Dumnezeu înțelege puterea Lui creatoare, (auzind) de „urechile" Lui (recunoaşte) puterea lui auditivă, (auzind) de „ochii" Lui (înțelege) puterea Lui văzătoare (prin lucruri), (auzind) de „aripile" Lui (înțelege) puterea Lui protectoare, şi toate celelalte la fel".[28] Prin urmare, dacă accepți (că lucrurile stau) astfel, atunci cu necesitate vei socoti că Domnul nostru Iisus Hristos nu s-a făcut om. Iar dacă s-a făcut - ceea ce este adevărat - crede atunci că are trup adevărat şi oase, şi după înviere.

ERETICUL: Domnul S-a arătat pe Sine însuşi după înviere Apostolilor folosindu-se de modurile unei condescendențe, ca Unul care are proprietățile trupului, dar nu în grosimea nici în circumscrierea lui, căci în acest trup a fost văzut stând în mijlocul lor, uşile fiind încuiate şi iarăşi s-a făcut nevăzut de la ei.

45. ORTODOXUL: Dacă admiți că Hristos nu a mai fost circumscris după înviere, pentru că este în afara grosimii (materiale), vei admite şi faptul că n-a putut fi văzut de către Apostoli, Iar dacă a fost văzut, este circumscris. Căci tot ceea ce cade sub vedere va cădea şi sub circumscriere, şi s-a vorbit deja mult că avea mâini şi picioare, carne şi oase, şi că a fost pipăit şi a petrecut împreună cu Apostolii.

ERETICUL: Apostolii au văzut pe Domnul cu ochi curățiți, cu care noi nu suntem în stare să-L privim.

46. ORTODOXUL: Dar ce zice Domnul către Toma? „Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut şi au crezut" (Ioan 20, 29). Prin urmare, aşa cum L-au văzut şi ni L-au predat Apostolii şi înainte de Patimă şi după înviere, aşa L-am primit şi noi, şi tot aşa îl şi circumscriem pe Hristos. Căci ei nu ne-au grăit cele care nu erau cu putință a fi văzute de ochii noştrii, pentru că şi înainte de Patimă, când (Apostolii) au voit să treacă marea în barcă, Domnul a stat deodată umblând pe mare, lucru care nu aparține naturii umane, întrucât apa e instabilă potrivit dumnezeiescului Dionisie[29] şi nu permite suportarea greutății picioarelor materiale şi pământeşti, dar ea a fost ca solidificată şi oprită să se scurgă printr-o putere mai presus de fire. Fiindcă, atunci când a voit, El a arătat cele mai presus de fire încă înainte de Patimă. Căci dacă vrea El aceasta, ce lucru nu şi devine prezent cu putere? Astfel şi după înviere, deşi era în afara grosimii (materiale), a arătat, când a voit, cele făcute ca în grosimea materială şi a fost văzut, pipăit şi a petrecut (împreună cu Apostolii), lucruri care sunt proprietăți ale unei circumscrieri limpezi.

ERETICUL: Şi cum vei lua atunci cuvântul Apostolului care zice: „Chiar dacă L-am cunoscut pe Hristos după trup acum nu-L mai cunoaştem" (II Cor. 5, 16)?

47. ORTODOXUL: Mai întâi aflăm de la acelaşi Apostol că suntem concorporali şi copărtaşi ai lui Hristos (Efeseni 3, 6; I Cor. 10, 16; 12, 12) şi, cu toate că am fost învredniciți de un asemenea har, n-am fost scoşi afară din circumscriere. Căci dacă după tine Hristos e necircumscris după înviere, se cade atunci ca şi noi, ca unii ce suntem concorporali cu El, să devenim necircumscrişi. Tot aşa, şi pentru egalitatea-cu-Dumnezeu, care se vede şi în ceea ce e concorporal prin atingere (relație). Şi nici de aici nu urmează că Hristos este necircumscris, cum nu suntem nici noi pentru faptul că suntem concorporali cu El. Apoi ascultă pe Grigorie Teologul zicând: „Unul este Dumnezeu şi unul Mijlocitorul între Dumnezeu şi om, Omul Iisus Hristos (I Tim. 2, 5). Căci mijloceşte şi acum ca Om pentru mântuirea mea, pentru că este împreună cu trupul pe care l-a luat ca să mă facă pe mine Dumnezeu prin înomenirea Sa, chiar dacă nu mai e cunoscut după trup, adică după patimile trupeşti şi este afară de păcatul

[28] *Adv. Eunomium* V; P.G. 29, 757.
[29] *Div. Nomin.* II, 9; P.G. 3, 648.

nostru".[30] Vezi că şi acum este cu trupul pe care l-a luat? şi că faptul de a nu mai fi cunoscut după trup se referă la patimile trupeşti şi la faptul că este în afară de păcat, şi nu la faptul că nu mai e circumscris, precum susţineai? Căci tot el zice: „Circumscris după trup, necircumscris după duh",[31] vorbind nu pentru un timp dat, ci la modul absolut, pentru totdeauna. Şi iarăşi altundeva zice astfel: „Unde este şi faptul că a fost pipăit după înviere şi a fost văzut cândva de cei care L-au pironit? Căci Dumnezeirea în sine este nevăzută. Dar a venit cu trup, precum zice cuvântul meu, şi a fost văzut aşa cum a fost văzut de ucenici sau li S-a arătat ucenicilor în munte, Dumnezeirea covârşind trupul, măcar că atunci se arăta înainte de înviere"[32]

ERETICUL: Ce va fi însă dacă îţi aduc înainte citate mai noi ale Sfinţilor Părinţi? Şi cum le vei dezlega pe cele care interzic în întregime să fie ridicată vreo icoană a lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau a oricăruia dintre Sfinţi?

48. ORTODOXUL: Citatele acestea nu aparţin Sfinţilor, ci plastografilor şi ereticilor, căci altfel ar conglăsui cu adevărul şi cu de-Dumnezeu-purtătorii noştri Părinţi.

ERETICUL: Între ei este Epifanie cel renumit şi între cei dintâi între Sfinţi.

ORTODOXUL: Îl ştim pe Epifanie ca şi sfânt şi ca mare în facerea de minuni. Biserica lui a ridicat-o, după moartea sa, Sabin, ucenicul aceluia, pictând-o (cu scene) din întreaga istorie a „Evangheliei" şi el n-ar fi făcut aceasta dacă n-ar fi avut aceeaşi opinie (în această privinţă) cu dascălul său. Dar şi Leontie, exegetul cuvintelor dumnezeiescului Epifanie, care a fost arhiereu al bisericii din Neapolis în Cipru, şi care a fost neclintit în ce priveşte veneratele icoane, învaţă foarte limpede în tratatul lui despre acesta, neafirmând nimic şocant despre dumnezeiescul Epifanie. Astfel că scrierea împotriva icoanelor atribuită lui e neautentică şi nu a dumnezeiescului Epifanie. Însă ascultă aici pe marele Vasile grăind: „Eu nu procedez astfel încât, dacă cineva primeşte o epistolă de la oameni şi-şi dă aere cu ea, eu să dau înapoi. Ci, dacă nu urmează cuvântului sănătos al credinţei, nici dacă i-ar fi venit din cer, nu-l pot, socoti părtaş cu Sfinţii".[33] Şi iarăşi auzi-1 pe Hrisostom zicând că nici dumnezeiescul Pavel nu se uită la demnitatea persoanei când este vorba de adevăr. Sau să-l ascultăm pe însuşi Pavel strigând: „Chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti vouă o altă Evanghelie decât cea pe care am binevestit-o vouă, să fie anatema!" (Gal. 1, 8). Şi iarăşi: „Dacă vă propovăduieşte cineva altceva decât aţi primit, să fie anatema!" (Gal. 1, 9). Iar că am primit de la Apostolii înşişi până azi faptul de a înălţa icoana Domnului nostru Iisus Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau oricăruia dintre Sfinţi, aruncă-ţi ochii tăi în jur şi priveşte în toată lumea de sub cer prin casele sfinte (ale bisericilor) şi dumnezeieştile aşezăminte din ele, şi vezi aceste reprezentări pictate, şi cu necesitate şi venerate, în locurile unde sunt reprezentate. Chiar dacă n-ar exista o raţiune dogmatică şi glasurile de-Dumnezeu-purtătorilor Părinţi spre susţinerea înălţării şi închinării lor, ar ajunge vechea Predanie predominantă. Şi cine se poate împotrivi acesteia? Fiindcă prin aceasta ar cădea departe de Dumnezeu şi de staulul lui Hristos, ca unul care cugetă aceleaşi lucruri cu Maniheii şi Valentinienii, care bâlbâiau eretic că Dumnezeu a venit în cele de pe pământ doar în chip părelnic şi ca o nălucă.

[30] *Orat.* 30, 14; P.G. 36, 121.
[31] *Epist.* 101; P.G. 37, 177.
[32] *Ibidem*, col, 181.
[33] Citat neidentificat.

ANTIRETICUL III [34]

David, scriitorul de cântări, este cântat pentru că a lovit pe Goliat cu un singur proiectil de piatră azvârlit cu praştia. Iar eu, cel neîncercat în război, mă rog să nimicesc gândul străin al iconomahilor lovindu-l acum, pe lângă primele două, şi cu acest al treilea proiectil al tratatelor, măcar că întreprinderea aceasta este peste puterile mele. Mă voi folosi însă în fundamentarea discursului de unele silogisme, care nu au însă înlănțuirea meşteşugită după tehnologia sau mai degrabă flecăreala (dialectică) aristotelică, ci de unele cu o expresie mai simplă, care se sprijină pe puterea adevărului. Şi poate că lucrarea aceasta nu va fi lipsită de câştig pentru cei ce o vor citi, căci celor înțelepți li se va da prilejul unei considerări mai înțelepte (a lucrurilor), iar celor neînvățați li se va face o prezentare succintă venită în ajutorul gândirii corecte ostenite acum (de lupta) cu erezia lătrătoare a iconomahiei. Iar pentru că distincțiile clare sunt pe placul cititorului, voi diviza tratatul în patru capitole, subordonând în fiecare din ele argumentele care tind spre un acelaşi scop:

A. Despre reprezentarea iconică a lui Hristos în trup;

B. Că, fiind circumscris, Hristos are o icoană artificială în care este contemplat El, aşa cum ea este deja contemplată în Hristos;

C. Că închinarea lui Hristos şi a icoanei Lui este unică şi neîmpărțită în ambele cazuri;

D. Că, fiind prototip al icoanei Sale, Hristos are o unică similitudine ca şi închinare cu ea.

A. Despre reprezentarea iconică a lui Hristos în trup

1. Noțiunile comune sunt recunoscute de către toți deopotrivă, ca de exemplu atunci când se zice: când soarele este deasupra pământului este zi şi nu este noapte. Şi iarăşi: dacă există un viețuitor cuvântător, muritor şi capabil de gândire şi ştiință, acesta este om. Şi iarăşi: orice corp tridimensional, având soliditate şi căzând sub culoare şi pipăit este circumscris. Ce vi se pare, deci, frumoşilor: aşa este trupul pe care l-a luat, făcându-se om, Cuvântul Tatălui? Dacă consimt, atunci să recunoască şi că acesta este cu totul circumscris, iar dacă refuză să consimtă, faptul nu se deosebeşte cu nimic de acela de a zice că: atunci când soarele e deasupra pământului nu e zi ci noapte, şi: dacă există un viețuitor cuvântător, muritor şi capabil de ştiință acela nu e om. Ori faptul de a gândi şi a vorbi aşa aparține celor nebuni. Iar faptul de a discuta cu cei nebuni este propriu celor lipsiți de minte. Prin urmare, nu vom avea nici un cuvânt față de cei ce sunt surzi de bunăvoie, ci numai cu cei ce au urechi de auzit.

2. Vederea este anterioară şi auzului şi poziției locului şi prezenței sensibile. Fiindcă numai văzând mai întâi cineva ceva transmite apoi prin auz ceea ce a văzut. De exemplu: Isaia a văzut pe Domnul şezând pe scaunul slavei şi înconjurat şi lăudat de Serafimii cei cu câte şase aripi (Isaia 6, l s.u.). Şi iarăşi, Iezechiel, vede carul lui Dumnezeu, heruvimii, etc. (Iez. l, 10 ş.u). Dar şi dumnezeieştii Ucenici, mai întâi au văzut pe Domnul şi abia în al doilea rând au însemnat în scris cuvântul Lui. Prin urmare, dacă lucrurile stau în acest mod şi oricât te-ai întoarce înapoi vei găsi cuvântul scris (logographian) ajungând la o observare directă (historian), cu necesitate tot cel ce suprimă observarea directă a lui Hristos suprimă dinainte şi cuvântul scris despre El. Şi dacă cel de-al doilea e fixat în scris, înaintea lui trebuie fixată grafic şi prima.

[34] P.G. 99, 389-436.

3. Dacă necircumscrierea aparține ființei lui Dumnezeu, iar circumscrierea ființei omului, iar Hristos este din amândouă, căci este cunoscut din două (serii) de proprietăți ca şi de naturi (corespunzătoare), cum nu va fi atunci o blasfemie a zice că (Hristos) e necircumscris după trup ca şi după duh, dat fiind că prin suprimarea circumscrierii este împreună-suprimată şi natura Lui umană?

4. Cele ale căror proprietăți nu sunt identice au şi ființele diferite. Iar o proprietate a Dumnezeirii e caracterul ei necircumscris, necorporal, nonfigurabil. Iar a umanității, caracterul ei circumscris, pipăit, tridimensional. Prin urmare, Hristos, care e constituit din amândouă, este cu totul atât necircumscris cât şi circumscris. Iar dacă este numai primul (lucru), urmează că are o singură ființă a cărei proprietate şi este - ceea ce este în afara evlaviei.

5. Dacă în Hristos caracterul circumscris este şters de cel necircumscris, ca unul ce n-ar mai îngădui să existe şi celălalt, atunci cu necesitate şi caracterul pipăit e făcut să dispară de cel nepipăit, şi la fel toate celelalte câte sunt opuse între ele în fiecare din naturile Lui. Iar dacă acest fapt e în afara evlaviei, va fi în afara evlaviei şi faptul de a nu zice că El este circumscris prin întruparea Sa.

6. Dacă Hristos nu este circumscris, atunci nu e nici patimilor, căci nepătimirea e echivalentă cu necircumscrierea. Dar el (a fost) patimilor, precum zic Scripturile, şi prin urmare şi circumscris.

7. ***Răspuns la obiecția că textele în care înțelepciunea lui Dumnezeu zice: „Domnul m-a zidit ca început căilor Lui spre lucrurile Lui" (Prov. 8, 22) și „înaintea tuturor munților m-a născut pe mine" (Prov. 8, 25) indică cele două naturi ale lui Hristos, pe cea necircumscrisă și pe cea circumscrisă.***

Dacă „Domnul m-a zidit ca început căilor Lui spre lucrurile Lui" se referă la umanitatea Lui şi „înaintea tuturor munților m-a născut pe mine" la divinitatea Sa, atunci cu necesitate Cel ce grăieşte acestea cade, ca şi creat, sub circumscriere, iar, ca necreat, este necircumscris. Dacă însă, pentru faptul că prin una este circumscris ar fi circumscrisă şi cealaltă, adică necreatul devine circumscris de creat, atunci cu necesitate una va trece din necircumscriere în circumscriere şi cealaltă din circumscriere în necircumscriere, fiecare natură comunicând celeilalte ceea ce îi este propriu şi pierzând proprietatea naturală şi incomunicabilă inerentă ei, prin această conversie deşartă nici una nemairămânând în sine cu adevărat ea însăşi, ceea ce este absurd.

8. *Sau prin reducere la absurd.* Daca textul: „Domnul m-a zidit început căilor lui" nu-l înțelegem în sensul că Cuvântul lui Dumnezeu S-a prefăcut în Trup pentru însoțirea ce există în El a divinității şi umanității, ci că S-a făcut trup rămânând în excețența proprie Dumnezeirii, în acelaşi mod, atunci când zicem că este circumscris, nu credem că, devenind circumscris, s-a schimbat în aceea că este Dumnezeu, ci doar că prin aceea că s-a făcut om, a fost văzut ca şi noi. Iar dacă necircumscrierea Lui s-a schimbat în circumscriere, atunci, prin aceea că s-a făcut trup, s-a schimbat natura Dumnezeirii, ceea ce e absurd.

9. A zice: „Domnul m-a zidit" este egal cu a zice „Domnul m-a circumscris". Căci dacă, întrucât nu s-a scris: „Domnul m-a făcut" ori „Domnul mi-a dat trup", nu se poate spune că El n-a făcut acestea, tot aşa, întrucât s-a scris: „Domnul m-a zidit", cei ce vor să cugete cele drepte pot înțelege deopotrivă şi că „m-a circumscris". Căci creația este o proprietate a circumscrierii chiar şi pentru cei ce au puțină pricepere.

10. Dacă Hristos e necircumscris, precum ziceți, nu numai după Divinitate, ci şi după

umanitate, urmează că umanitatea e şi Divinitate. Căci cele care au aceleaşi proprietăți au şi o unică natură. Dar cel (ce este alcătuit) din două naturi este, prin urmare, (alcătuit) şi din două (serii) de proprietăți, astfel ca să nu fie suprimată împreună cu suprimarea circumscrisului şi natura umanității.

11. Dacă orice icoană este icoană a unei forme, figuri, înfățişări sau culori, iar Hristos este în (toate) acestea, deoarece potrivit Scripturilor „a luat formă de rob şi la figură s-a aflat ca un om” (Filip. 2, 7) şi a avut o „înfățişare lipsită de cinste”, mai apoi şi „părăsită” (Isaia 53, 2), ceea ce denotă un trup, urmează că este şi reprezentabil iconic în acest fel de circumscriere a asemănării Lui.

12. Aşa cum necircumscrisul, nepipăitul, nonfigurabilul sunt în aceeaşi serie, aşa şi circumscrisul, pipăitul, figurabilul şi celelalte câte se opun (în acest fel) între ele. Deci dacă Hristos este necircumscris ca om, urmează că îl vom putea numi şi nepipăit şi nonfigurat, căci ambele aceste proprietăți aparțin aceleaşi serii. Iar dacă aceasta este absurd şi nu e îngăduit a scinda pe una de cealaltă, după cum nici necircumscrisul de nepipăit şi nefigurat, atunci cu necesitate, fiind pipăit, este şi circumscris, ca să nu admitem, din pricină că e necircumscris, şi aceea că e nepipăit, lucru care e lipsit de evlavie.

13. Există multe specii de circumscriere: cuprinderea, cantitatea, calitatea, poziția, locurile, timpurile, figurile, corpurile, care sunt negate la Dumnezeu, căci Dumnezeu nu este în nici una dintre acestea. Dar Hristos înomenindu-Se, S-a arătat întru acestea. Căci Cel necuprins S-a zămislit în pântece fecioresc, iar Cel lipsit de cantitate s-a făcut tridimensional; Cel lipsit de calitate s-a format într-o calitate, şi Cel în afara oricărei poziții a stat, a şezut şi s-a culcat; Cel mai presus de loc s-a pus în iesle şi Cel mai presus de timp a ajuns prin înaintare în viață de doisprezece ani, Cel nonfigurabil a fost văzut într-o figură de om, şi Cel fără de trup ajungând în trup a zis ucenicilor Lui: „Luați, mâncați acesta este trupul Meu” (I Cor. 11, 24). Prin urmare, Acelaşi este şi circumscris şi necircumscris; una prin Dumnezeire şi alta prin umanitate, chiar dacă nu vor (aceasta) iconomahii cei prea lipsiți de evlavie.

14. *Sau printr-o comparație evanghelică*. Dacă „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” (Ioan 1, 18) precum ne-a făcut cunoscut Fiul Cel Unul Născut al Tatălui, El însuşi fiind Dumnezeu, cum zice atunci orbului: „L-ai şi văzut. Cel care vorbeşte cu tine Acela este” (In. 9, 37)? Prin urmare, Acelaşi este şi văzut şi nevăzut, dar una după natura Sa necircumscrisă, căci necircumscrisul e nevăzut, iar cealaltă după umanitatea Lui circumscrisă, căci circumscrisul e văzut; ceea ce e adevărat.

15. *Obiecție ca din partea Iconomahilor*. Dacă Hristos a luat în Ipostasul Lui în mod uimitor (paradoxal) trup dar nereprezentabil, ca unul ce desemnează nu pe cineva anume ci pe omul în genere (universal), cum e cu putință atunci ca acesta (trupul) să fie pipăit şi să fie zugrăvit în diferite culori? Argumentul e însă defectuos şi ideea mincinoasă.

Soluția la această obiecție. Dacă Hristos a luat trup în ipostasul Lui în mod uimitor (paradoxal) dar, precum spuneți, el era nereprezentabil, ca unul ce desemna nu pe cineva anume ci pe omul în genere (universal), cum a subzistat atunci în El? căci cele universale îşi au existența în cele individuale, cum de pildă umanitatea (există) în Petru şi Pavel şi în ceilalți (indivizi) de aceeaşi specie. Iar dacă nu există indivizi singulari, se desființează şi omul în genere (universal). Prin urmare, dacă nu subzistă în El ca în cineva anume, umanitatea în Hristos nu mai există, şi nu ne rămâne să spunem decât că S-a întrupat într-o fantomă, potrivit căreia însă nu putea fi nici pipăit nici circumscris prin diferite culori. Dar acest mod de gândire aparține Maniheilor.

16. Universalele se văd cu mintea şi cu gândirea, iar singularele cu ochii care văd cele

sensibile. Prin urmare, dacă Hristos a luat natura noastră universală şi nu pe cea contemplată într-un individ, atunci El este văzut numai cu mintea şi pipăit numai cu gândirea. Dar El însuşi zice către Toma: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei care n-au văzut şi au crezut” (Ioan 20, 29); şi iarăşi: „Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi adu mâna ta şi pune-o în coasta mea” (Ioan 20, 27), comparând lucruri sensibile cu lucruri sensibile. Aşadar, Hristos este simțit, pipăit şi văzut de ochii trupeşti; şi din această pricină este şi circumscris.

17. Când zic „om”, arăt ființa comună. Adăugând „cineva” (anume) indic ipostasul, adică existența constituită prin sine a celui indicat, şi ca să zic aşa, o circumscriere compusă din anumite proprietăți prin care diferă întreolaltă cei ce au în comun aceeaşi natură, ca de exemplu Petru şi Pavel. Aşadar, atunci când Hristos zice iudeilor: „Acum căutați să mă omorâți pe mine” (Ioan 8, 40) dacă ar fi continuat zicând numai „omul” ar fi desemnat omul în genere (universal), dar adăugând „Cel care v-am spus Adevărul” (ibidem) a arătat ipostasul propriu sau persoana. Căci articolul „cel” are aceeaşi semnificație cu pronumele „cineva”, Prin urmare, chiar dacă a luat natura noastră generală, (universală), dar (a luat-o) contemplată într-un individ, căruia îi este inerent în mod natural şi faptul de a fi circumscris.

18. „Omul” în genere este un nume sau un apelativ comun, iar „cineva”, adică: Petru şi Pavel, este nume propriu care are, împreună cu desemnarea proprie şi apelativul cu numele comun. Căci şi Pavel este numit „om”, dar este „om” prin ceea ce are în comun cu indivizii de aceeaşi specie, iar „Pavel” întrucât este diferit de ei prin iposlas. Deci, dacă Hristos făcându-Se om ar fi numit de Scriptură numai „Dumnezeu” şi „om”, ar fi luat numai natura noastră în genere care, nefiind contemplată într-un individ, nici nu subzistă în mod real precum s-a demonstrat mai înainte. Dar Gavril a zis Fecioarei: „Iată vei lua în pântece şi vei naşte fiu şi vei chema Numele Lui: Iisus” (Luca 1, 32). Prin urmare, Hristos este numit nu numai cu numele comun, ci şi cu numele propriu care îl separă prin proprietățile Sale ipostatice de ceilalți oameni, şi pentru aceasta este circumscris.

19. Dacă „Hristos” nu desemnează, precum ziceți, pe „cineva” anume, ci „omul” în genere, cum zice atunci către ucenicii Lui: „Cine zic oamenii că este Fiul Omului?” (Matei 13, 13). Prin urmare, este unul ca şi noi, deşi este şi Dumnezeu Unul din Treime; aşa cum acolo este distinct de Tatăl şi de Duhul prin proprietatea Sa de „Fiu”, aşa şi aici este distinct de toți oamenii prin proprietățile Sale ipostatice; şi pentru aceasta este circumscris.

20. Dacă „Hristos” nu desemnează, precum ziceți, pe „cineva” anume ci „omul” în genere, cum zice atunci către iudei: „Pe cine căutați? Şi i-au răspuns. Pe Iisus Nazarineanul. Şi le-a zis lor: Eu sunt” (Ioan 18, 4-5). Prin urmare, Hristos este „cineva” ca Unul chemat cu numele propriu „Iisus Hristos”. Iar dacă este, „cineva”, e şi circumscris ca Unul caracterizat prin proprietăți ipostatice.

21. Cele de aceeaşi specie sunt una după ființă dar ipostatic sunt distincte întreolaltă, căci sunt unul, altul etc. Deci, dacă „Hristos” nu desemnează pe „cineva” anume ci „omul în genere”, precum ziceți, nu s-ar distinge atunci de altă persoană. Şi cum zice atunci lui Petru: “Aşadar, fiii sunt liberi (de dajdie). Dar ca să nu-i smintim pe ei, mergând la mare, aruncă undița şi peştele care va ieşi mai întâi, ia-1, şi, deschizându-i gura, vei găsi un statir. Ia-l şi dă-l lor pentru Mine şi pentru tine”. (Matei 17, 26-27). Prin urmare, fiind distinct de Petru şi plătind şi didrahma deopotrivă cu el, este deopotrivă şi circumscris, ca Unul ce desemnează pe „cineva” anume, chiar dacă şi-a asumat natura noastră în genere.

22. *Obiecție ca din partea iconomahilor.* Dacă Cuvântul a luat natura umană în Ipostasul Lui, dat fiind că acesta (ipostasul) e nevăzut şi nonfigurabil, dacă ar fi figurat prin

circumscriere, atunci s-ar introduce o altă persoană în ipostasul lui Hristos. Dar aceasta este absurd şi favorizează erezia lui Nestorie care cinsteşte două persoane în Hristos.

Soluția obiecției. Dacă am fi zis că trupul luat de Cuvântul are ipostas propriu, argumentul ar fi avut o oarecare verosimilitate. Dar întrucât, potrivit dogmei Bisericii, mărturisim că ipostasul Cuvântului s-a făcut ipostas comun al ambelor naturi, ipostaziind în el natura umană cu proprietățile care o separă de ceilalți indivizi de aceeaşi specie, pe drept cuvânt putem numi Ipostasul Cuvântului necircumscris după natura Dumnezeirii dar circumscris după ființa noastră, care şi-a avut existența nu într-o persoană constituită şi circumscrisă prin sine pe lângă ipostasul Cuvântului, ci în însuşi Ipostasul Acestuia - ca să nu fie o natură neipostatică - fiind contemplată şi circumscrisă în el ca într-un individ.

23. Dacă, pentru faptul că nu se inserează în Ipostasul lui Hristos o altă persoană, am numi acest ipostas necircumscris după umanitate, atunci e cu totul necesar să zicem că există o unică natură a Cuvântului amestecată din două naturi şi din această pricină şi necircumscrisă; întrucât proprietatea celeilalte (naturi) e desființată, ceea ce se situează pe aceeaşi linie cu opinia Acefalilor (monofiziți) şi a lui Apolinarie.

24. Dacă pentru faptul că nu se inserează în Ipostasul lui Hristos o altă persoană am numi acest ipostas necircumscris după umanitate, atunci El n-ar fi asumat-o pe aceasta cu adevărat, ci numai într-o asemănare şi o figură a unui trup, ceea ce e (părerea) Montaniştilor. Dar dacă (a asumat-o) într-adevăr, cum se şi mărturiseşte, atunci ipostasul lui Hristos este circumscris; nu după Dumnezeire pe Care nimeni n-a văzut-o vreodată (cf. In. 1, 18), ci după umanitatea contemplată în El ca într-un individ. Căci cum ar putea fi Mijlocitor între Dumnezeu şi om (I Tim. 2, 5) cel ce nu salvgardează intacte proprietățile fiecărei naturi din care constă?

25. „Unde”-le indică locul (spațiul) de care este înconjurat trupul. Dar nu numai trupul este circumscris undeva, ci şi locul care-l înconjoară, singur fiind necircumscris Cel ce este mai presus de loc, ca Unul ce este nemărginit. Dar dacă Hristos nu este circumscris, nu numai că nu e trup dar este şi în afară de loc. Şi atunci cum zice El: „Pâinea pe care o dau Eu e Trupul Meu” (Ioan 6, 52). Şi iarăşi: lui Andrei şi celuilalt ucenic care l-au întrebat: „Unde locuieşti?” le-a răspuns: „Veniți şi vedeți (...) şi au venit, zice „şi-au văzul unde locuia” (Ioan 13, 8-39). Prin urmare, este circumscris ca Unul ce a luat trup, locuia acasă, pleca de acasă şi se întorcea acasă.

26. *O contradicție aparentă: că Hristos nu e circumscris pentru aceea că zice Scriptura: „Glas de cuvinte ați auzit, dar asemănare n-ați văzut, ci numai voce” (Deut. 4, 12).*

Dacă „ați auzit”, zice Moise, „glas de cuvinte” despre Dumnezeul a toate „şi asemănare n-ați văzut, ci numai voce” şi iarăşi zice Isaia: „L-am văzut şi nu avea chip nici frumusețe. Ci înfățişarea lui era lipsită de cinste, părăsită de toți fiii oamenilor” (53, 3), cum se împacă acestea între ele, în caz că nu se combat una pe cealaltă? Evident că amândouă textele vorbesc despre aceeaşi persoană: unul negând că Dumnezeirea poate fi în vreo asemănare, căci Dumnezeirea e nevăzută şi pentru aceasta lipsită de asemănare, iar altul afirmând că Acelaşi Domn, luând formă de rob, a fost văzut într-o înfățişare ca şi noi. Şi pentru aceasta este circumscris după trup, chiar dacă e necircumscris după Dumnezeire.

27. *Sau, sub formă de întrebare, prin reducere la absurd.*

Dacă Hristos e necircumscris, iar despre el Isaia zice că e: „om sub lovituri şi ştiind să poarte neputința” (Isaia 53, 3) întreb: ce este ceea ce a primit lovitura: trup sau ceva netrupesc? Şi dacă e (ceva) netrupesc, atunci e o părere ori duh, iar dacă e trup, atunci cum nu e circumscris şi caracterizat prin trei dimensiuni şi rezistență (soliditate) cel ce a suferit răni în

natura Sa?

28. Dacă Hristos nu e corporal, atunci cum zice El însuşi: „Spatele l-am dat spre bătăi şi obrajii Mei spre pălmuri şi faţa Mea nu am întors-o de la ruşinea scuipărilor” (Isaia 50, 6)? Căci acestea: spate bătut, obraji pălmuiţi, faţă scuipată sunt proprietăţi ale circumscrierii. Prin urmare, dacă Cel ce a pătimit spune adevărul, minte cel ce zice că nu este circumscris.

29. Dacă Hristos e necircumscris, atunci cum zice El însuşi: „Străpuns-au mâinile Mele şi picioarele Mele. Numărat-au toate oasele mele” (Ps. 21, 18-19)? Căci necircumscrisul nu poate fi străpuns prin natură nici nu i se pot număra oasele. Şi totuşi zice că i-au fost străpunse mâinile şi numărate oasele, a căror încredinţare este o recunoaştere a circumscrierii.

30. *Sau printr-o speculaţie filosofică.* Linia este lipsită de lăţime fiind cuprinsă între două puncte, de la care porneşte trasarea ei. Iar figură e ceea ce constă cel puţin din trei linii, de la care pleacă apoi corpul format din diferite figuri şi circumdefinit de un loc în spaţiu. Dar ceea ce este necircumscris este în afara acestora şi nu cade nici sub linie, nici sub figură, loc şi corp. Aşadar, dacă se va găsi că Hristos este necircumscris, urmează că nu a ajuns (să existe) într-o figură, nici într-un loc, cu atât mai puţin într-un trup. Dar, potrivit Scripturilor, El a fost găsit (existând) ca om într-o figură, a fost circumscris de un loc locuind în Nazaret, şi „s-a făcut trup” precum zice Evanghelistul (Ioan 1, 14), prin urmare este şi circumscris.

31. *Sau printr-o comparaţie evanghelică.* Dacă Hristos e necircumscris, cum zice atunci Înainte-Mergătorul: „Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii” (Ioan l , 29)? Căci ceea ce se vede nu e necircumscris, cu atât mai puţin ceea ce el a arătat cu degetul; dar dacă suferă aceasta, dacă se găseşte în interiorul circumscrierii, ca Unul ce este indicat cu degetul, urmează că Hristos este circumscris.

32. *Sau sub formă de îndoială.* Dacă Hristos nu este circumscris, atunci nu este din două naturi, din Dumnezeire şi din umanitate, pentru că nu are proprietatea uneia; căci circumscrisul aparţine umanităţii. Dar dacă este din două (naturi), cum are atunci naturile a căror proprietăţi nu le are?

33. *Sau prin comparaţie cu erezia Teopashiţilor.* Dacă este lipsit de evlavie a zice că, deoarece Hristos a fost răstignit în trup, pătimeşte împreună cu El şi Dumnezeirea, ceea ce este (părerea) Teopashiţilor, la fel de lipsit de evlavie este a zice că, deoarece Hristos este circumscris prin trup, este circumscrisă împreună cu el şi Dumnezeirea, căci aceasta este (opinia) Iconomahilor; şi ea este cu atât mai lipsită de evlavie cu cât trupul Lui este legat de Dumnezeire cu o unire naturală, pe când de umbra reprezentării lui iconice trupul este legat numai prin relaţie.

34. *Obiecţie ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos este din două naturi, cum atunci, zicând că-L reprezentaţi iconic, nu reprezentaţi iconic (naturile), din care şi în care El este, în caz că raţionamentul vostru este adevărat? Dar întrucât oricare din ele ai lua, soluţia este falsă, pentru că El nu are necircumscrisul naturii divine în circumscriere omenească, faptul de a circumscrie pe Hristos este lipsit de evlavie.

Soluţia obiecţiei. La orice lucru reprezentat iconic se reprezintă iconic nu natura ci ipostasul lui; căci cum ar putea fi reprezentată o natură necontemplată în ipostas? De exemplu: Petru nu e reprezentat iconic întrucât este vieţuitor raţional, muritor şi capabil de gândire şi ştiinţă - căci acest lucru nu-l defineşte numai pe Petru, ci şi pe Pavel, Ioan şi pe toţi cei de sub aceeaşi specie - ci întrucât se distinge de indivizii de aceeaşi specie având împreună cu definiţia lor comună şi anumite proprietăţi, ca de pildă: nasul coroiat sau cârn, părul creţ, culoarea frumoasă a pielii, ochii frumoşi sau orice altceva caracterizează înfăţişarea inerentă

lui. Dar deşi este alcătuit din suflet şi din trup, el nu poartă nici o proprietate a sufletului pe înfăţişarea figurii lui, şi cum ar putea-o purta, fiindcă acesta e nevăzut? Tot aşa şi la Hristos: El nu este reprezentat iconic întrucât este simplu om, împreună şi Dumnezeu, ci întrucât se deosebeşte prin proprietăţile Sale ipostatice de toţi indivizii de aceeaşi specie, a fost răstignit şi ca atare are o înfăţişare. Prin urmare, chiar dacă după Dumnezeire este necircumscris, Hristos este circumscris după ipostas şi nu după naturile din care e compus.

35. Dacă Hristos nu este circumscris, precum ziceţi, ca să nu fie micşorat în slavă, atunci nici nu s-a zămislit în pântecele fecioresc, ca să nu sufere ocară. Dar dacă s-a zămislit fără ocară, atunci cu mult mai mult este şi circumscris fără nici o ruşine, ca Unul ce a fost purtat prunc în pântece.

36. *Sau prin reducere la absurd.* Tot ceea ce survine nu este specie, care poartă raţiunea universalului - căci aceasta este nevăzută, fără chip şi nonfigurabilă, şi de aceea necircumscrisă - ci individ, care e alcătuit din proprietăţi; căci acesta e văzut, se mişcă, vorbeşte şi de aceea este circumscris, ca de exemplu Iacob, Ioan. Deci, dacă Hristos este necircumscris, atunci nu mai este văzut, nu se mişcă, nu grăieşte cu voce articulată, nu are limbă, nici buze, nu mănâncă, nu bea, nu doarme, nu priveghează, şi nu face sau suferă nimic altceva din cele pe care le face şi suferă fiecare individ în parte. Iar dacă este recunoscut ca având toate acestea, cum nu este atunci circumscris? Dacă nu este, de aici urmează că misterul Iconomiei Lui este o închipuire (a fanteziei).

37. Dacă la cele de-gen-diferit şi nu de-aceeaşi-fiinţă proprietăţile sunt diferite potrivit fiinţelor lor, cum sunt cele ale Divinităţii şi umanităţii, cum Hristos, Care este din amândouă acestea, nu este şi în toate acestea, dat fiind că fiecare fiinţă se deosebeşte de celelalte prin proprietăţile ei? Iar dacă este în toate acestea, urmează că Acelaşi este şi circumscris ca şi necircumscris.

38. Proprietăţile reale ale fiinţelor sunt şi semne distinctive ale celor a căror proprietăţi sunt: necircumscrierea a Divinităţii, iar circumscrierea a umanităţii. Deci dacă Hristos este din amândouă, urmează că este şi circumscris şi necircumscris. Iar dacă nu e circumscris, nu este nici om adevărat, aşa cum este Dumnezeu adevărat. Dar El este om adevărat, de unde urmează că e şi circumscris cu adevărat.

39. *Obiecţie ca din partea Iconomahilor.* Dacă Fiul este icoană invariabilă, aşa încât Acela se arată întru El, după cum este scris: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9), atunci este necesar a zice că Cel ce a ieşit din Tatăl Cel necircumscris e necircumscris. Pentru că, cum ar putea fi văzut vreodată necircumscrisul în ceea ce e circumscris? Prin urmare Hristos este necircumscris.

Soluţie la această obiecţie printr-o speculaţie identică. Dacă Cel ce a ieşit din Tatăl Cel necircumscris e şi El necircumscris, atunci este evident şi că Cel ce a ieşit din mamă circumscrisă e şi El circumscris, afară de cazul în care una din aceste afirmaţii trebuie luată ca adevărată iar alta ca falsă. Dar dacă ambele sunt adevărate în Unul Hristos, urmează că El are proprietăţile ambelor naşteri, fiind şi necircumscris şi circumscris.

40. *Sau prin reducere la absurd.* Dacă arhetipul se arată în icoană, să admitem că acela e ca şi aceea. Ori Hristos fiind în trup, urmează că e în trup şi Tatăl după a cărui icoană a fost format. Iar dacă aceasta e absurd, să admitem că în calitate de icoană a Tatălui El este necircumscris, căci Tatăl e necircumscris, pentru că e şi netrupesc, iar întrucât este, potrivit cu ceea ce a zis El însuşi, „Fiu al Omului” - nu te mira de aceasta - este circumscris; căci orice om este circumscris pentru că e şi în trup, lucru care este adevărat.

41. Dacă, precum ziceți, Hristos a zis: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9) privitor la înfățișarea Sa trupească, atunci cu necesitate îi vor fi cu totul inerente după natură toate câte sunt inerente Tatălui, căci doar aşa va fi El efigia Lui exactă. Dar Tatăl este lipsit de chip, nonfigurabil şi necircumscris. Şi atunci acestea va fi şi Hristos. Căci cum s-ar putea arăta ceea ce e lipsit de chip în Cel ce s-a făcut chip, sau nefigurabilul în Cel figurat, sau necuprinsul în Cel cuprins? Iar dacă acest lucru e lipsit de evlavie, ar fi lipsit de evlavie şi aceea că Hristos ar fi zis: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” privitor la înfățişarea Sa trupească. Rămâne, deci, să se zică aceasta privitor la forma Dumnezeirii Lui, ceea ce e adevărat.

42. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos ar fi un simplu om, atunci ar fi şi circumscris, căci faptul de a fi circumscris caracterizează un simplu om. Dar fiindcă El nu este un simplu om, căci Acelaşi este Dumnezeu şi om, nu este nici circumscris.

Soluție la această obiecție. Dacă vor zice că Hristos este necircumscris pentru ca Hristos să nu fie un simplu om, atunci vor zice negreşit şi că este lipsit de trup, şi atunci unde va fi circumscrisul şi figurabilul pornind de la care este recunoscut în mod natural că este trup? Căci dacă lipsesc acestea, atunci cu necesitate se suprimă şi (trupul) în jurul căruia sunt acestea. Dar Hristos este în trup şi într-o figură (chip); prin urmare şi în circumscriere.

43. Dacă vor zice că Hristos este necircumscris după umanitate pentru ca Hristos să nu fie un simplu om, întrucât aceasta (necircumscrierea) este o proprietate a naturii divine, atunci s-au amestecat cele neamestecate, circumscrisul în necircumscris. Iar la cele a căror proprietăți s-au amestecat e evident că li s-au amestecat şi ființele. Dar dacă e lucru lipsit de evlavie a grăi sau cugeta aceasta, urmează că Hristos nu va fi un simplu om, chiar dacă e circumscris după trup, pentru ca în aceea că e circumscris să nu se amestece cele neamestecate.

44. Necircumscrisul este simplu şi necompus ca şi în afara oricărei poziționări, întrucât însă Hristos este îndoit şi compus, dacă nu este circumscris, atunci s-ar distruge figura şi faptul dualității şi compoziției Sale. Dar El este mărturisit ca îndoit şi compus, prin urmare şi ca circumscris; ceea ce e adevărat.

45. Masculinul şi femininul se detectează numai în figurile trupurilor, întrucât în cele necorporale nu se recunoaşte nici o diferență care să le caracterizeze pe acestea două. Prin urmare, dacă Hristos e necircumscris ca afară din trup, ar fi atunci afară şi din distincția mai înainte arătată (între masculin şi feminin). Dar El s-a născut bărbat, precum zice Isaia „din profetesă” (Isaia 83); prin urmare este şi circumscris.

46. Dintre corpuri, unele sunt secționabile mental: cele ce sunt intangibile şi pentru aceasta necircumscrise, iar altele sunt secționabile efectiv: cele ce sunt dense (solide) ca unele ce sunt pipăibile şi pentru aceasta circumscrise. Deci, dacă Hristos a luat un trup nesecționabil, urmează că el este şi unul necircumscriptibil. Dar el este secționabil, căci zice dumnezeiescul Luca: „Şi când s-au plinit cele opt zile ca să-L circumcidă” (2, 21). Iar dacă a fost circumcis, urmează şi, că e circumscris; ceea ce este adevărat.

47. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă orice corpuri nesecționabile şi intangibile sunt şi necircumscrise, întrucât îngerii sunt necorporali, cum sunt supuşi circumscrierii? Prin urmare, dacă sunt circumscrişi, sunt şi în trup. Iar dacă sunt necorporali, urmează că nu sunt şi circumscrişi.

Soluție la această obiecție. Natura îngerilor e necorporală în comparație cu desimea trupului, dar în comparație cu Dumnezeirea nu e necorporală nici necircumscrisă. De aceea zice Apostolul: „Sunt trupuri cereşti şi trupuri pământeşti” (I Cor. 15, 40). Căci ceea ce este

propriu-zis necorporal este şi necircumdefinit şi necircumscris, ceea ce se admite numai pentru natura divină. Dar îngerul e circumdefinit de un loc şi pentru aceea e circumscris; căci el nu era altundeva atunci când venind la Nazaret a strigat Fecioarei „Bucură-te!" (Luca l, 28). Dar, zămislindu-se în pântecele Născătoarei-de-Dumnezeu Cuvântul Tatălui era şi acolo dar era şi mai presus de toate. Şi, pentru aceasta, ca Dumnezeu este necircumscris ca necircumdefinit, deşi ca om zămislit din Fecioară e circumscris.

48. Dacă „Cel ce este în forma lui Dumnezeu" nu este circumscris după „forma de rob" pe care „a luat-o" (Filip. 2, 7), atunci aceasta nu e alta decât forma dumnezeiască, dacă într-adevăr acesteia îi aparține necircumscrierea. Dar dacă este altă (formă), şi anume cea de-o-ființă cu noi, cum de nu a luat şi proprietatea a cărei natură a luat-o? Prin urmare, Hristos este circumscris ca şi noi, a căror „formă" a luat-o.

49. Dacă din cele prin care Hristos este circumscris ca om se vătăma cele din care nu este circumscris ca Dumnezeu, atunci cu necesitate şi din cele în care se arată vorbind şi făcând şi grăind ca om se vătăma cele din care se arată vorbind şi făcând minuni ca Dumnezeu. Iar dacă una nu e vătămată de alta, fiecare (din ele) rămânând în interiorul definiției sale în Unul Hristos Cel (alcătuit) din amândouă, nici acolo circumscrisul nu va suprima necircumscrisul.

50. *Sau dintr-o comparație a de-Dumnezeu-insuflatei Scripturi.* Vorbind cu Iudeii Mântuitorul a zis acestei: „Mai înainte de Avraam sunt Eu" (In. 8, 58), şi iarăşi, Evaghelistul zice: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, Fiul lui David, fiul lui Avraam" (Mt.1, 1). Cum, deci, Cel mai înainte de Avraam este fiu al lui Avraam, decât numai dacă vom primi că - aşa cum este evident - una s-a zis în mod vrednic de Dumnezeirea Lui iar cealaltă în mod vrednic de umanitatea Lui? Acelaşi lucru trebuie socotit şi pentru circumscris şi necircumscris, pentru că ele nu se vătăma unul pe altul în Unul Hristos Cel cunoscut (ca alcătuit) din amândouă.

51. Dacă orice, mijlocitor este între două persoane opuse între ele atribuind întru sine cele pe drept cuvenite fiecăruia, atunci este cu totul necesar ca şi Hristos, fiind Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni şi unind printr-o judecată dreaptă extremele ca într-o unitate naturală, să fie necircumscris după duh şi circumscris după trup. Ca nu cumva, ataşându-ne doar de una, adică de necircumscris şi nesalvgardând intact circumscrisul, să se desființeze aceea că El este un mijlocitor drept.

52. Dacă Hristos a murit ca om iar ca Dumnezeu nu I se atribuie nici o frică, atunci nici faptul de a fi circumscris nu-l va prejudicia ca om. Iar dacă aceasta (circumscrierea) e ocară, atunci cu cât mai mult moartea.

53. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Faptul de a circumscrie pe Hristos este în dezacord cu de-Dumnezeu-insuflata Scriptură şi interzis de ea, căci zice: „Şi a grăit Dumnezeu către voi în munte din mijlocul focului. Şi voce de cuvinte ați auzit dar asemănare n-ați văzut decât numai voce" (Deut. 4, 12). Prin urmare, a înălța o asemănare a lui Hristos înseamnă a contraveni interdicțiilor dumnezeieşti.

Soluție la această obiecție. De bună voie au orbit cei ce zic acestea, ca să nu cunoască din ce pricină s-a rostit de către de-Dumnezeu-insuflata Scriptură interdicția asemănării sau a oricărei alte imagini idoleşti. Fiindcă dacă cuvântul se referă la natura dumnezeiască - căci Dumnezeirea este lipsită de cantitate şi de figură şi nu are nici o similitudine a unei asemănări -, şi nu la Cuvântul Cel ce s-a înființat cu forma noastră. Fiindcă dacă aşa stau lucrurile, cum zice atunci Evanghelistul: „Şi pe când se ruga El înfățişarea feței Lui s-a făcut alta şi îmbrăcămintea Lui albă şi strălucitoare" (Luca 9, 29)? Iată deci, că Cel fără înfățişare a avut înfățişare sau asemănare, căci Cel nonfigurabil şi-a luat figură şi Cel lipsit de cantitate a ajuns

în cantitate. Şi pentru că a avut faţă circumscrisă de anumite proprietăţi, urmează că Hristos este circumscris după aspectul Său trupesc, aşa cum e necircumscris după fiinţa Lui (dumnezeiască) nevăzută.

54. *Sau, prin reducere la absurd.* Dacă aşa cum este ceea ce dă naştere aşa trebuie să fie şi ceea ce se naşte din aceasta, iar Maica lui Hristos e circumscrisă, urmează că şi Hristos e circumscris ca fiu al ei, deşi este Dumnezeu după natură. Iar dacă nu e circumscris, atunci nu e nici de o fiinţă cu Maria, de unde rezultă că nici Maica Lui nu-I mai este Maică, ceea ce e absurd.

55. *Obiecţie ca din partea Iconomahilor printr-o comparaţie apostolică.* Faptul că a reprezenta iconic pe Hristos este o născocire a gândirii idoleşti va înţelege oricine. Căci zice undeva Apostolul: „Şi au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios întru asemănarea icoanei omului celui stricăcios". „Şi au venerat şi adorat făptura în locul Făcătorului" (Romani l, 23-25).

Soluţie la această obiecţie. Cu adevărat, ca să vorbesc apostoleşte, Iconomahii au căzut într-o gândire neîncercată căci „inima lor cea neînţelegătoare s-a întunecat şi zicând că sunt înţelepţi au ajuns nebuni" (Romani l , 21-22), „neînţelegând nici ceea ce grăiesc nici cele pentru ce dau întărire" (I Tim. l ,7). Căci dacă spre suprimarea reprezentării iconice a lui Hristos s-a zis de către Apostolul că „au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios întru asemănarea icoanei omului celui stricăcios", atunci El n-ar mai fi mărturisit că S-a făcut asemenea oamenilor (cf. Evrei 2, 17). Şi atunci cum mai zice altundeva: „Care fiind în forma lui Dumnezeu n-a socotit ca o pradă faptul de a fi El egal cu Dumnezeu, ci s-a deşertat pe Sine formă de rob luând, făcându-se întru asemănarea oamenilor şi la figură aflându-se ca un om. S-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte, şi încă moarte pe cruce" (Filipeni 2, 6-7)? Prin urmare, se contrazice pe sine însuşi, odată suprimând faptul că Dumnezeu S-a asemănat oamenilor, iar altă dată confirmând că a primit asemănare a oamenilor. Dar, destul cu nerozia! Căci una s-a zis idolatrilor care „schimbă" cu adevărat „slava Dumnezeului Cel nestricăcios întru asemănarea icoanei de om stricăcios, de păsări, de patrupede şi de târâtoare", care „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună şi au venerat şi adorat făptura în locul Făcătorului" (Romani l, 23-25). Iar cealaltă credincioşilor care cred că Cuvântul lui Dumnezeu-Tatăl, fiind în forma lui Dumnezeu, a primit asemănare, nu întrucât este egal cu Dumnezeu, ci întrucât s-a deşertat pe Sine, a luat formă de rob şi s-a aflat la figură ca un om, lucruri care sunt proprii circumscrierii.

56. Dacă „suntem trup al lui Hristos şi mădulare în parte" (I Cor. 12, 27), iar Capul nostru este Hristos, atunci şi Capul va fi circumscris ca şi mădularele. Iar dacă e necircumscris, atunci încetăm de-a mai fi mădulare a lui Hristos, ca unii ce cădem sub incidenţa circumscrierii. Şi aceasta nu este oare ultima nebunie?

57. *La textul „Eu sunt Viţa"* (Ioan 15, 5). Dacă Mântuitorul zice că e viţă iar noi suntem mlădiţele, este evident că mlădiţele nu sunt de altă natură decât viţa. Iar dacă aceasta e adevărat, dacă mlădiţele sunt circumscrise, cum nu va fi atunci circumscrisă şi viţa; căci viţa se cunoaşte din mlădiţe.

58. Cele de-alt-gen (heterogene) şi de altă natură nu pot avea aceeaşi proprietate, căci n-ar putea zice cineva că focul coboară în jos iar apa urcă în sus ci, aşa cum au raţiunea fiinţei separată, aşa au separat şi modul proprietăţii. Aşadar, întrucât Hristos este (constituit) din realităţi heterogene şi neconsubstanţiale între ele, din Dumnezeire şi umanitate, urmează că va fi cunoscut şi din două (serii) de proprietăţi. Printr-una necircumscris iar printr-alta circumscris. Căci prin suprimarea proprietăţii se suprimă împreună şi fiinţa caracterizată prin ea.

B. Că Hristos, fiind circumscris, are o icoană artificială în care este contemplat, după cum şi icoana este contemplată în Hristos

1. Artificialul (to techneton) există prin imitația naturalului, căci nimic n-ar putea fi numit artificial dacă n-ar exista în prealabil naturalul. Prin urmare, există o icoană artificială a lui Hristos, întrucât El este o icoană naturală a Maicii care L-a născut. Iar dacă una e adevărată iar alta falsă, atunci el n-ar mai fi icoană naturală a celei care L-a născut, întrucât nu are o icoană artificială ca ea, ceea ce e absurd.

2. Icoana are similitudine cu arhetipul: icoana naturală în mod natural iar cea artificială în mod artificial. Una însă este identică deodată atât prin ființa cât şi prin asemănarea a cărei pecete este, aşa cum este Hristos după Dumnezeire cu Tatăl Său şi după umanitate cu Maica Sa. Iar cealaltă, fiind identică prin asemănare, este străină de ființa arhetipului, aşa cum este icoana lui Hristos față de Hristos însuşi. Prin urmare, există o icoană artificială a lui Hristos care primeşte în ea asemănarea Acestuia.

3. *Replică la o posibilă obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos are o icoană artificială întrucât este o icoană naturală a celei ce L-a născut, atunci pentru ca aceasta să nu difere în asemănarea cu El, ar trebui ca El să aibă o icoană artificială şi întrucât este icoană a Tatălui Celui nevăzut. Iar dacă e aşa, atunci Dumnezeirea nu va mai fi în afara circumscrierii, ceea ce e un lucru lipsit de evlavie.

Soluție la această obiecție. Amestecând din multă nerozie cele neamestecate, Iconomahii nu înțeleg să atribuie cele proprii fiecărei naşteri, pornind de la care Hristos este şi necircumscris şi circumscris. Căci fiind necircumscris întrucât a ieşit din Tatăl Cel necircumscris nu ar putea să aibă o icoană artificială - căci cu ce asemănare va putea fi asemănată Dumnezeirea a cărei reprezentare este interzisă de întreaga de-Dumnezeu-insuflată Scriptură? Dar întrucât S-a născut dintr-o Maică circumscrisă, pe bună dreptate va avea o icoană artificială corespunzătoare reprezentării iconice a Maicii Sale. Dar dacă nu ar avea o astfel de icoană, atunci nu ar mai fi nici dintr-o Maică circumscrisă şi ar fi numai dintr-o singură naştere, adică numai din Tatăl, lucru care desființează întreaga Sa Iconomie.

4. Dacă ceea ce se arată în icoană are un raport cu prototipul şi nu se poate ca, dacă există un prototip, să nu existe şi o icoană, potrivit cu ceea ce s-a zis de către Domnul însuşi: „A cărui icoană şi inscripție este aceasta?” (Matei 22, 20) şi răspunzând celor ce L-au întrebat: „Dați Cezarului ce e al Cezarului şi lui Dumnezeu ce e a lui Dumnezeu” (Matei 22, 21), rezultă că şi Hristos are o icoană artificială, ca Unul ce s-a făcut ca şi noi, icoană raportată la El prin similitudinea asemănării. Iar dacă nu are o icoană, atunci nu există ceea ce se numeşte Hristos. Dar Hristos este şi se numeşte însuşi Adevărul. Prin urmare, El are şi o icoană a cărei raportare a închinării urcând la El nu este scindată nicidecum printr-o împărțire a slavei.[35]

5. *La textul: “Să facem om după icoana şi asemănarea-noastră”* (Fac. l, 26). Faptul că omul a fost făcut „după icoana şi asemănarea lui Dumnezeu” arată că genul reprezentării iconice e un lucru dumnezeiesc. Dar pentru că o icoană se transcrie de pe o altă icoană, atunci Hristos fiind om, deşi este şi Dumnezeu, este reprezentat iconic nu după duh ci după trup. Iar dacă este reprezentat iconic în una din acestea, atunci în mod evident are o icoană exact asemenea cu El spre evidențierea asemănării.

6. Dacă, omul cel dintâi, Adam, e circumscris prin înfățişarea sa, rezultă că şi Hristos, al doilea Adam, fiind Dumnezeu şi om, va fi şi El reprezentat iconic prin înfățişarea Lui

[35] Basil. Magn. *De Spiritu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32, 149.

trupească. Iar dacă „cum este cel pământesc, aşa sunt şi cei pământeşti, şi cum e cel ceresc aşa sunt şi cei cereşti” (I Cor. 15, 48), iar noi care suntem cereşti suntem reprezentaţi iconic, urmează că şi Hristos, ca Unul ce este începător al mântuirii tuturor, este arhetip al icoanei Sale.

7. Dacă Dumnezeu nu are lipsă de vreun ajutor nici nu primeşte vreo suferinţă, cum zice atunci Apostolul despre El că „în zilele trupului Său El a adus, cu strigăt şi cu lacrimi, cereri şi rugăciuni către Cel ce putea să-L mântuiască din moarte şi a fost auzit din temerea Sa. Şi, deşi era Fiu, a învăţat ascultarea din cele ce a suferit” (Evrei 5, 7-8), dacă nu este evident că Cel fără de trup luând trup este şi nepătimitor şi patimilor, şi fără lipsă şi lipsit, ca şi necircumscris şi circumscris? Iar dacă e circumscris are, prin urmare, şi o icoană exact asemenea cu El spre evidenţierea asemănării.

C. Că una şi neîmpărţită e închinarea la amândouă, la Hristos şi la Icoana Sa

1. *Obiecţie la aceasta ca din partea Iconomahilor.* Dacă tot ceea ce e făcut după asemănarea cuiva este lipsit negreşit de egalitatea cu prototipul şi e inferior aceluia în slavă, e evident că Hristos nu este identic în închinare cu reprezentarea Lui iconică. Şi dacă acestea sunt diferite, diferită e şi închinarea pe care o introduc. Prin urmare, ea este cauză a unei adoraţii idoleşti.

Soluţie la această obiecţie. Prototipul nu este în icoană după fiinţă, căci altfel s-ar numi şi icoana prototip şi, invers, prototipul icoană - lucru care nu se admite, pentru că există o definiţie proprie a fiecărei naturi - ci după asemănarea ipostatică, lucru care înseamnă altă raţiune a definirii. Prin urmare, faptul că icoana este lipsită de egalitate cu prototipul şi e inferioară aceluia în slavă se ia nu în ce priveşte asemănarea (ipostatică), ci după diferenţa substanţei; adică a materiei icoanei care nu e venerată în mod natural, chiar dacă este venerat (închinat) cel ce este reprezentat iconic în ea. Prin urmare, nu introducem o altă închinare a icoanei, ci una şi aceeaşi cu referire la prototip potrivit identităţii asemănării (ipostatice).

2. Nu fiinţa (substanţa) icoanei este venerată (închinată) ci efigia prototipului imprimată ca o pecete în ea, substanţa icoanei rămânând nevenerată. Căci nu materia este cea închinată, ci prototipul împreună cu efigia Sa, iar nu cu substanţa ei. Iar dacă există icoana, atunci ea are o singură venerare raportată la prototip, aşa cum au şi aceeaşi asemănare. Prin urmare, închinarea la icoană nu introduce o altă închinare pe lângă închinarea la prototip.

3. Cele care nu au aceleaşi efigii, acelea au şi închinări diferite, iar cele care au aceeaşi efigie au şi o unică închinare. Dar una este efigia icoanei şi a prototipului, prin urmare şi închinarea (lor) e unică.

4. Tot ceea ce este inegal e diferit de ceea ce e egal şi tot ceea ce e inferior (secund) în slavă este altceva decât ceea ce e superior (prim). Şi ele sunt două realităţi, nu una. Iar în cele în care există egalitate se suprimă inegalitatea. Dar „împărat” se numeşte şi icoana împăratului, şi nu sunt doi împăraţi, căci zice (Marele Vasile) că „nici puterea nu se scindează, nici slava nu se împarte”.[36] Prin urmare, există o singură închinare şi nu se introduce o altă închinare a icoanei pe lângă cea a lui Hristos, deşi este evident că ea este inferioară şi pe un loc secund în slavă în ce priveşte definiţia substanţei ei.

5. Chiar dacă vom admite că icoana nu are (întotdeauna) aceeaşi figură cu prototipul din pricina neîndemânăii meşteşugarului, nici aşa raţionamentul nu va fi absurd. Căci închinarea nu se acordă întrucât ea este deficitară în similitudine (cu prototipul), ci întrucât se aseamănă, fiindcă sub acest aspect icoana are aceeaşi figură cu prototipul şi nu sunt venerate

[36] *De Spiriu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32, 149.

două realități ci una şi aceeaşi, adică prototipul, chiar dacă în icoană. Căci ca şi la tipul făcătoarei-de-viață cruci raportat la însăşi Crucea cea făcătoare-de-viață, şi aici reprezentarea iconică nu are întru totul aceeaşi figură cu arhetipul în lungime şi lățime sau în oricare altă asemănare, din pricină că este întipărită în mod diferit; deoarece o poți vedea şi mai mică şi mai mare, şi mai lată şi mai îngustă, având marginile rotunjite sau ascuțite, cu inscripție sau fără inscripție. Şi nu mai vorbesc de schimbările şi proeminențele lucrăturilor din lănțişoare sau cele introduse de felurimea meşteşugurilor. Dar, cu toate acestea, în „ciuda atâtor diferențe, există o unică şi aceeaşi închinare a ei şi a prototipului; evident, întrucât în ambele se vede aceeaşi asemănare.

6. *Sau plecând de la acelaşi exemplu.* Dacă Crucea cea făcătoare-de-viață e închinată în tipul ei propriu şi nu sunt două închinări pentru că nu există altă închinare a substanței crucii, urmează cu necesitate că şi atunci când Hristos este închinat în icoana Lui nu sunt două închinări, pentru că nu există o altă închinare dată substanței icoanei, ci o unică şi aceeaşi (închinare) a lui Hristos, chiar dacă în icoana Sa.

7. Dacă faptul că Fiul diferă în ceva față de Tatăl - şi diferă numai în proprietatea Sa de Fiu - nu prejudiciază cu nimic faptul că el are aceeaşi ființă şi închinare cu Tatăl, nici faptul că icoana diferă în ceva de prototip - şi diferă în ce priveşte rațiunea substanței - nu va prejudicia faptul că ea are aceeaşi asemănare şi închinare cu prototipul. Căci aşa cum acolo Hristos se distinge de Tatăl prin ipostas, aşa şi aici se distinge de icoana Sa prin ființă.

8. Dacă icoana are altă închinare decât prototipul ei, cum se mai vede atunci acesta în ea şi ea în prototip? Căci nu vom vedea, de exemplu, figura lui Petru în Pavel nici, iarăşi, nu va privi cineva figura lui Pavel în cea a lui Petru. Căci asemănătorul se arată în asemănător iar cele scindate între ele în ce priveşte asemănarea nu s-ar putea arăta vreodată unele prin altele. Icoana lui Petru, deci, se arată în Petru precum şi Petru se arată în icoana lui. Prin urmare, icoana lui Hristos nu are altă închinare decât El, ci are aceeaşi închinare, ca una similară şi asemenea prin ea însăşi (cu El).

9. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă numai lui Dumnezeu îi datorăm noi şi îngerii închinare, cum, deci, va exista o unică închinare a icoanei şi a prototipului? dacă se recunoaşte că una este închinată prin relație iar celălalt prin natură. Prin urmare, prin închinarea la icoană vor exista două închinări în Unul Hristos.

Soluție la această obiecție. Dacă, dat fiind că numai lui Dumnezeu îi aducem închinare, nu se cade a ne închina icoanei lui Hristos, întrucât se introduc două închinări pe lângă unica adorare, fiindcă icoana şi prototipul sunt două (realități), urmează că exista o dublă închinare la Tatăl şi la Fiul pentru că sunt două ipostasuri. Dar este lipsit de evlavie a grăi aceasta, căci există una şi aceeaşi închinare potrivit unității naturii. Prin urmare, există o unică închinare a lui Hristos şi a icoanei Sale potrivit unității asemănării ipostatice şi nu potrivit diversității naturilor.

10. Se vorbeşte de relație întrucât copia reprodusă există în prototip şi din această pricină ele nu se împart decât numai în ce priveşte diferența substanței. Prin urmare, întrucât icoana lui Hristos se zice a avea în desenul ei înfățişarea lui Hristos, una va fi închinarea ei şi a icoanei, şi nu diferite.

11. *O propunere ca din partea Iconomahilor.* Cum s-ar putea salvgarda o identitate de închinare pentru Hristos şi icoana Lui, dacă Hristos este „prin natură” iar icoana „prin instituire”? Căci este cu totul necesar a spune că ceea ce e „prin natură” nu variază cu nimic. Iar dacă e aşa, atunci nimic nu ne împiedică să zicem că icoana este „prin natură” şi Hristos „prin instituire”, şi se confundă totul.

Soluție la această obiecție sub formă de întrebare. Şi cum nu s-ar putea salvgarda, frumoşilor, o identitate de închinare pentru Hristos şi icoana Lui, dacă icoana e o asemănare a lui Hristos şi arată întru ea pe Hristos? Căci este un fapt binecunoscut pretutindeni şi recunoscut de toți că nimeni nu vede într-o față, de exemplu a lui Toma, o altă față, de exemplu cea a lui Luca. Nici n-ar putea zice cineva că a văzut pe Toma pentru că a văzut pe Luca. Căci arătarea asemănării este în cele ce au o similitudine exactă şi nu în cele separate între ele printr-o proprietate caracteristică (ipostatică). Dacă e adevărat aceasta şi cel ce a văzut icoana lui Hristos a văzut în ea pe Hristos, atunci e cu totul necesar a spune că icoana lui Hristos şi Hristos însuşi au aceeaşi închinare aşa cum au aceeaşi asemănare.

12. Ceea ce are o asemănare în ceva cu un alt lucru are în comun cu acel lucru şi închinarea în ce priveşte acel ceva în care se aseamănă cu el. Iar ceea ce se aseamănă întru toate are în comun cu acela şi închinarea întru toate. Asemenea întru toate, ca Unul de-o-ființă, este Fiul cu Tatăl, de aceea are şi aceeaşi închinare. Icoana lui Hristos, însă, este asemenea numai în ce priveşte asemănarea Lui ipostatică; prin urmare, va avea în comun cu El închinarea numai sub acest aspect.

13. Dacă cel ce a văzut icoana vede în ea asemănarea prototipului, e cu totul necesar şi ca acela ce se închină icoanei să se închine în ea înfățişării prototipului. Iar întrucât asemănarea lor este unică, unică va fi, prin urmare, şi închinarea acordată amândurora.

14. *Obiecție ca din partea iconomahilor.* Dacă icoana modelată a lui Hristos are comuniune de închinare cu Hristos, cum zice atunci El însuşi: „Slava Mea n-o voi da altuia” (Isaia 42, 8)? Prin urmare, nu are comuniune. Iar dacă nu are comuniune, e evident că este închinată idoleşte ca o a doua închinare introdusă ilicit.

Soluție la această obiecție. Icoana lui Hristos nu este altceva decât Hristos, evident afară de diferența de substanță, cum s-a arătat deja de mai multe ori. De aceea, şi închinarea ei este o închinare la Hristos, întrucât nu e închinat ceva din materia icoanei, ci numai Hristos Cel asemănat întru ea. Iar cele ce au o singură asemănare au şi o singură închinare. Prin urmare, în icoana Sa Hristos nu dă altcuiva slava Sa, ci mai degrabă primeşte slavă în ea, întrucât materia este altceva decât asemănarea. Şi deşi este reprodusă în diferite materii, în toate există gravată aceeaşi efigie. Dar aceasta din urmă n-ar putea rămâne invariabilă în diferitele materii decât dacă nu are nimic în comun cu ele, ci este separabilă mental de cele în care este.

15. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă „Duh este Dumnezeu”, precum este scris, „şi cei ce se închină Lui trebuie să i se închine în duh şi adevăr” (Ioan 4, 24), şi voi ziceți că Hristos este închinat şi în icoană pe lângă (închinarea) în duh, întrucât este El Dumnezeu, cum nu faceți dovadă de idolatrie?

Soluție la această obiecție. Cine nu se va mira de Iconomahii cei plini de nebunie şi care nu disting că alta e dogma Iconomiei de cea a Teologiei la care trebuie raportat (cuvântul) că (Dumnezeu) „trebuie închinat în duh şi adevăr”. Căci Dumnezeu Tatăl fiind duh se înțelege că este închinat în Duhul Său Cel Sfânt şi în Adevărul Lui, Care e Fiul Lui Cel Unul-născut. Iar cuvântul că Hristos este închinat în icoană se referă la Iconomia (întrupării Lui). Căci, deşi este duh ca Dumnezeu, dar este, ca om şi trup, a cărui icoană trupească, deşi este asemănată în materie, este nedespărțită de Hristos, cum nici umbra de trupul Lui; şi este închinată nu materia icoanei, ci Hristos, Cel reprezentat iconic în ea, şi împreună cu El este închinat şi Tatăl şi Duhul Sfânt.

D. Că Hristos fiind prototip al icoanei Sale, are o unică asemănare ca şi închinare cu ea.

1. Prototipul şi icoana sunt una prin asemănarea ipostasului dar două prin natura lor, nu ca un singur lucru divizat prin două asemănări, încât în rest să nu aibă nici o comuniune şi relație între ele, nici aşa cum unul şi acelaşi lucru este chemat cu două nume, încât o dată prototipul să fie numit icoană, iar altădată icoana prototip. Căci întotdeauna prototipul se numeşte prototip şi icoana icoană, neprefăcându-se nicicând una în alta. Şi aşa stând lucrurile şi fiind două la număr, există o unică asemănare în amândouă şi un unic apelativ (al lor) după asemănare, cum de exemplu „împărat" se numeşte şi icoana împăratului şi nu sunt doi împărați. Iar dacă aceasta e aşa, urmează că există o unică închinare a icoanei lui Hristos şi a lui Hristos, Prototipul ei.

2. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă Hristos care are funcția de prototip față de icoana lui, se zice că este „prin natură", iar icoana „prin instituire", cum ceea ce este „prin natură" există deodată cu ceea ce e „prin instituire"? căci nu din clipa în care a fost văzut Hristos de atunci a fost transpusă şi icoana Lui zugrăvită. Prin urmare, întrucât acestea nu sunt simultane, nici închinarea lor nu e unică, deoarece a trecut un timp după Hristos până când a fost reprodusă icoana Lui.

Soluție la această obiecție. Dacă oricărui corp îi urmează inseparabil propria lui umbră şi n-ar putea numi cineva un corp lipsit de umbră, ci în corp se poate vedea umbra care-l urmează şi în umbră corpul care o precede, tot astfel n-ar putea numi cineva pe Hristos nereprezentabil iconic, dacă El are un trup cu figură caracteristică, ci în Hristos se poate vedea subzistând icoana Lui şi în icoana Lui pe Hristos văzut ca prototip (al ei). Iar din faptul că amândouă sunt simultane se arată că atunci când este văzut Hristos e văzută în potentă şi icoana Lui de unde a fost şi transpusă, fiind imprimată ca un sigiliu într-o materie oarecare.

3. Chiar dacă ceea ce „prin natură" nu e simultan cu ceea ce e „prin instituire", cum e Hristos şi icoana Lui, totuşi icoana există în El în potentă şi poate fi pururea văzută în Hristos, chiar şi înainte de a fi realizată tehnic, aşa cum şi umbra subzistă pururea în trup, chiar dacă nu este încă configurată de o rază de lumină, mod în care nu este în afara verosimilului a spune că Hristos şi icoana Lui sunt simultane.

4. Prototipul şi icoana țin de categoria relativelor, ca şi dublul şi jumătatea. Căci prototipul introduce întotdeauna împreună cu sine icoana a cărui prototip este, şi dublul introduce întotdeauna cu sine jumătatea față de care se zice dublu, căci nu ar putea exista prototip dacă n-ar exista icoană, nici dublu dacă nu s-ar gândi mai întâi o jumătate - lucruri care subzistă şi se gândesc în acelaşi timp ca unele ce sunt simultane. Prin urmare, întrucât nu intervine între ele un timp oarecare, nici închinarea nu va fi alta, ci una şi aceeaşi pentru amândouă.

5. Prototipul şi icoana îşi au existența cumva unul de la altul şi prin suprimarea unuia este suprimat împreună şi celălalt, precum atunci când e suprimat dublul e împreună suprimată şi jumătatea. Prin urmare, nu poate exista Hristos fără ca icoana lui să fie în potentă şi să existe pururea în prototip, mai înainte de a fi executată tehnic. Prin urmare, cel ce nu mărturiseşte că în El este venerată (şi închinată) împreună şi icoana lui, suprimă însăşi închinarea lui Hristos.

6. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Ceea ce se aseamănă în ceva nu se aseamănă în altceva, ca icoana față de prototip: după asemănare se aseamănă, dar după natură nu. Prin urmare, icoana nu este tot ceea ce este prototipul. Iar fiindcă lucrurile stau aşa, nici închinarea

lor nu va fi întreagă şi aceeaşi. Iar nefiind întreagă, este lucru uşuratic a zice că amândouă au o singură închinare.

Soluție la această obiecție. Întrucât se aseamănă cu prototipul în aceea icoana are comuniune cu întreaga închinare acordată acestuia în baza asemănării, fără a ridica la închinare materia în care ea se arată. Căci aceasta e natura icoanei: pe de o parte este identică în ce priveşte asemănarea cu prototipul, iar pe de alta diferă în ce priveşte rațiunea substanței, lucru în care constă omonimia lor. Dacă însă ar fi similare întru toate, atunci ar cădea ceea ce s-a spus şi icoana ar fi prototipul, ori ea este asemenea cu prototipul prin asemănarea (ipostatică) integrală şi nu prin natură. Şi, prin urmare, amândouă au o unică închinare întreagă în baza asemănării.

7. *Sau plecând de la exemplul Teologiei.* Chiar dacă după ființă Fiul este asemănător Tatălui, totuşi nici Născutul nici Purcesul nu sunt similare Nenăscutului; contemplate în jurul naturii divine, acestea se disting de comuniunea lor întreolaltă. Dar în toate cele trei caracteristici (iposlatice) există o unică Dumnezeire ca şi o unică închinare care, pentru identitatea de natură, nu devine cu nimic inegală prin diversitatea proprietăților (ipostatice). Tot aşa, deci, şi la icoana prototipului: chiar dacă pentru diferența de substanță dintre ele acestea nu au o singură închinare - pentru că în genere nici nu este închinata natura icoanei, chiar dacă în ea se vede cel reprezentat iconic - totuşi, pentru identitatea asemănării ipostatice ele au aceeaşi (închinare) devenită identică în acord cu similitudinea unică şi întreaga existență din amândouă. Ca şi la tipul crucii şi însăşi Crucea cea-făcătoare-de-viață tipul crucii nu primeşte o închinare micşorată față de însăşi Crucea cea făcătoare-de-viață pentru diferența naturilor lor, ci mai degrabă una egală pentru asemănarea integrală cu prototipul.

8. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dacă în Hristos ca prototip există o icoană şi înainte ca ea să fie transpusă tehnic într-o materie oarecare, e de prisos să o mai zugrăvim şi pe ea, fiind de ajuns ca aceasta să fie văzută şi închinată în El.

Soluție la această obiecție. Că icoana lui Hristos este prezentă în prototipul ei şi înainte de a fi transpusă tehnic (într-o materie) e adevărat. Căci ceea ce nu este nicidecum reprezentabil iconic nici nu este om ci un avorton, şi nu e îngăduit a numi ceva prototip dacă nu are icoana lui transpusă de pe el în materie. Prin urmare, întrucât Hristos e mărturisit a avea funcție de prototip ca oricare altul din (indivizii) luați în parte, e cu totul necesar să aibă şi o icoană transpusă de pe efigia Lui şi modelată într-o materie. Ca nu cumva dacă nu e văzut şi închinat prin producerea de icoane să dispară şi faptul că e om.

9. *Sau plecând de la alt exemplu.* Altceva este sigiliul şi altceva imaginea imprimată de el, dar aceasta este în sigiliu şi înainte de actul sigilării. Iar dacă sigiliul n-ar fi valabil dacă nu e imprimat într-o materie, rezultă că şi Hristos, dacă nu s-ar arăta într-o icoană artificială, ar fi lipsit de lucrare şi ineficient în această privință. Lucru care şi numai a-l cugeta e absurd.

10. *Sau plecând de la acelaşi exemplu.* Dacă cel ce vede sigiliul şi imaginea imprimată de el vede în ambele o formă asemănătoare şi invariantă, urmează că imaginea imprimată este în sigiliu şi înainte de imprimare. Dar el îşi arată cinstea lui atunci când se comunică pe sine spre a fi imprimat în multe şi felurite materii, în acelaşi mod, chiar dacă credem că icoana lui Hristos este în El însuşi ca Unul ce are formă de om, atunci când o vedem înscrisă în mod felurit în materie celebrăm mai din plin măreția Lui. Căci a nu proiecta El o imprimare în materie suprimă şi faptul că El există în formă de om.

11. Icoana se raportează la arhetip şi icoana este, se vede şi este închinată cu referire la arhetip. Nu se identifică substanța, ci se uneşte asemănarea, din care pricină există şi o unică închinare pentru amândouă şi nu una împărțită din pricina diversității naturilor.

12. *Sau plecând de la alt exemplu.* Dacă o umbră nu se poate separa de un corp, ca una ce subzistă pururea împreună cu el, chiar dacă nu apare (întotdeauna), în acelaşi mod nici icoana lui Hristos nu poate fi despărțită de Hristos, ci aşa cum umbra iese mai mult în evidență prin raza soarelui, aşa şi icoana lui Hristos se face evidentă tuturor atunci când apare imprimându-se în materii.

13. *Obiecție ca din partea Iconomahilor.* Dat fiind că Mântuitorul nostru e acum în ceruri, nu se cade să-i ridicăm o asemănare a Lui, căci zice Sfântul Apostol: „Prin credință umblăm, nu prin vedere (eidos)" (II Cor. 5, 7).

Soluție la această obiecție. „Eidos" numeşte şi specia care e divizată din gen, ca de exemplu omul în genere, dar „eidos" numeşte şi forma fiecărui (individ) prin care ne deosebim unii de alții. Dar nu despre acestea vorbeşte aici Apostolul. Ci prin „eidos"-ul de aici trebuie înțeleasă însăşi vederea lucrurilor viitoare cea mai presus de reprezentările prezente. Căci zicând că „umblăm prin credință, nu prin vedere" adăugă: „îndrăznim însă şi voim mai bine să ieşim din trup şi să petrecem la Domnul" (II Corinteni 5, 8). Şi altundeva, iarăşi: „Căci acum vedem prin oglindă şi ghicitură, iar atunci, față către față. Acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaşte precum am fost cunoscut. Şi acum rămân acestea trei: credința, nădejdea şi dragostea" (I Corinteni 13, 12-13). Prin urmare, ne-a spus să umblăm în această credință în care vedem ca prin oglindă față către față, fără rătăcire, adevărul celor viitoare. Iar că nu şi-a propus drept scop să suprime circumscrierea înfățişării trupeşti a lui Hristos, chiar după ce Acela a fost înălțat la cer, auzi-1 tot pe el zicând altundeva: „O, Galateni lipsiți de minte, cine v-a ademenit pe voi să nu credeți adevărului - voi, în fața ochilor cărora a fost zugrăvit Iisus Hristos răstignit?" (Gal. 3, 1). Iar dacă aşa cum am crezut cum că Hristos însuşi a fost văzut răstignit, pe drept cuvânt nu greşim reprezentându-L iconic mereu. Căci dacă ceea ce se vede mental din pricina absenței lui (fizice) nu ar putea fi văzut şi sensibil prin circumscriere (iconică), atunci s-ar nimici şi faptul vederii lui mentale.

ALE ACELUIAŞI CÂTEVA OBIECŢII CONTRA ICONOMAHILOR CARE ZIC CĂ DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS NU TREBUIE ZUGRĂVIT DUPĂ FIGURA LUI TRUPEASCĂ [37]

1. Dacă Hristos este din două naturi şi în două naturi desăvârşite, spune atunci în care din ele este de nezugrăvit; în cea care a asumat (natura dumnezeiască) sau în cea asumată (natura omenească)? Şi dacă după prima, atunci după cea de-a doua va putea fi zugrăvit? Sau invers? Iar dacă după ambele (este de nezugrăvit), cum va fi aceasta, afară numai dacă din amândouă s-ar fi realizat o unică natură compusă cu o unică proprietate compusă? Ar fi atunci nici de nezugrăvit nici de zugrăvit, ci zugrăvit-nezugrăvită, compusă din două jumătăți şi nedesăvârşită în nici una. Iar dacă e aşa, atunci cum nu va fi Hristos de altă ființă şi cu Tatăl şi cu noi? Dat fiind că noi suntem zugrăviți din pricina trupului nostru compus, iar Tatăl nu este nicidecum circumscris din pricina naturii Lui necompuse.

2. Dacă proprietatea fiecărei naturi e imuabilă, iar pentru umanitatea lui Hristos (o astfel de proprietate) e circumscrierea, atunci dacă El nu poate fi zugrăvit după aceasta, urmează că ea a fost evident mişcată; iar dacă a fost mişcată, unde a fost strămutată? în natura Dumnezeirii Lui? Dar dacă e aşa atunci, acceptând o proprietate neconaturală ei, Treimea ar primi un adaos; ceea ce e cu neputință. Iar dacă nu s-a strămutat acolo, unde ar putea fi? Şi dacă a dispărut, atunci cu necesitate va dispare şi natura acesteia, pentru că este recunoscut că nu se poate detaşa una (proprietatea) de cealaltă (natura).

3. Necircumscrisul este fie în aceeaşi serie fie în serie diferită cu circumscrisul. Dacă este în aceeaşi serie, atunci Dumnezeu Cuvântul va fi de-o-ființă cu trupul asumat (de El), fiindcă este necircumscris; căci proprietățile care se situează în aceeaşi serie aparțin în mod imuabil unei aceleiaşi naturi. Iar dacă este în serie diferită, atunci, fiind de-o-ființă-diferită față de trup, Cuvântul va fi şi circumscris după el, fiind atât circumscris cât şi necircumscris prin cele două serii ale proprietăților corespunzătoare fiecărei ființe ale Lui: Divinitatea şi umanitatea, la fel cum este şi văzut şi nevăzut, şi pipăit şi nepipăit.

4. Dacă proprietățile lucrurilor materiale şi compuse sunt materiale şi compuse, cum va fi atunci Hristos necircumscris în figura trupului Său? Căci necircumscrisul este nematerial şi necompus, iar trupul este material şi compus. Fiindcă proprietatea se cade să fie similară întru totul cu natura neadmițând nicidecum schimbarea cugetată potrivit diversității. Dar dacă n-ar fi circumscris, una ar fi disimilară celeilalte, pentru că imaterialul nu e identic cu materialul şi necompusul cu compusul. Prin urmare, Hristos nu este necircumscris cu trupul ca să nu existe disimilitudine în cele similare şi compoziție în cele necompuse.

5. Dacă Hristos este Dumnezeu şi om, însă nu este om prin aceeaşi natură prin care e Dumnezeu, atunci este evident că nu este circumscris prin aceeaşi proprietate prin care este necircumscris; căci una diferă de cealaltă, şi nici naturile nici proprietățile existente în ele nu admit să vină la comuniune în identitatea unei asemănări ființiale. Iar dacă e aşa, cum atunci Hristos, Cel ce este din amândouă (naturile) şi este cunoscut după ambele, nu va fi şi zugrăvit

[37] P.G. 99, 477-485.

şi nezugrăvit?

6. Dacă Dumnezeu a fost văzut de cei de pe pământ într-o formă zugrăvibilă sau nezugrăvibilă? Dacă într-una nezugrăvibilă, atunci e evident că şi într-una nevăzută, fiindcă ambele: atât nezugrăvibilul cât şi nevăzutul sunt din aceeaşi serie. Şi atunci cum au mai zis ucenicii: „Am văzut pe Domnul” (Ioan 20, 25)? Aşadar, deci, (a fost văzut) într-o (formă) zugrăvibilă, chiar dacă prin natura Sa divină este nevăzut. Iar dacă într-una zugrăvibilă, cine, numai dacă a ajuns la ultima treaptă de nebunie, va cuteza să numească zugrăvibil nezugrăvibilul.

7. Dacă a zice că Hristos e numai circumscris înseamnă a-L lipsi de Dumnezeire, de Care ține faptul că nu e circumscris, atunci este evident şi aceea că a zice că e numai necircumscris îl despoaie de umanitate, de care ține faptul că e circumscris. Şi sunt deopotrivă de absurde atât ceea ce flecărea Pavel de Samosata zicând că Hristos e un simplu om iar nu şi Dumnezeu, cât şi ceea ce trăncănea Mani Persul zicând că Hristos e numai Dumnezeu gol iar nu şi om. Vedeți dar, voi aceştia, ceea ce e înconjurat din ambele părți de prăpăstii. Deci de oricare lipsă de evlavie din cele două socotiți că fugiți, cu necesitate veți fi pe jumătate împreună cu cealaltă, ca unii aşezați (la mijloc) între părți. Căci dacă ați spune că nu urmați lui Pavel de Samosata, atunci de ce urmați pe Manihei necircumscriind pe Hristos ca şi cum ar fi un Cuvânt netrupesc? lucru pe care îl evită Pavel. Iar dacă ați spune că nu urmați Maniheilor, atunci de ce urmați lui Pavel de Samosata dogmatizând că Hristos e un om în trup? lucru pe care-l evită Mani. Astfel că urmând lui Mani urmați şi lui Pavel, şi invers.

8. Dacă Hristos este recunoscut de voi ca Unul ce este în Divinitate şi umanitate şi nu vă îndoiți de aceasta, de ce atunci opriți să se zică că după una e circumscris iar după alta necircumscris, dacă El este cunoscut prin ceea ce e propriu fiecărei naturi: ca Dumnezeu fiind mai presus de circumscriere, ca şi de vedere şi cuprindere, iar ca om căzând sub circumscriere, ca şi sub vedere şi calitate, afară numai dacă la voi se zice numai cu vocea că Hristos este în Divinitate şi umanitate, dar în realitate îl socotiți necorporal, şi din această pricină şi de nezugrăvit.

9. Socotiți că altceva e simplul şi altceva compusul, sau că ambele sunt identice? Şi dacă gândiți primul caz, atunci veți grăi împreună cu noi că Hristos este şi circumscris şi necircumscris ca Unul ce este (constituit) din amândouă; căci în proprietățile lor opuse se vede natura fiecăruia dintre ele, adică a simplului şi compusului sau a Divinității şi umanității; ca şi în exemplul focului şi apei: nici focul nu coboară în jos nici apa nu urcă în sus, nici uscatul nu e umed nici umezeala nu e uscată. Prin urmare, nici circumscrierea nu e nezugrăvire nici nezugrăvirea circumscriere. Căci una se distinge de cealaltă la maximum prin opoziție naturală, şi încă cu mult mai mult în acest al treilea caz decât în celelalte două. Iar dacă e numai necircumscris, cum nu sunteți de a doua părere? Chiar şi fără să o ziceți, sunteți de părere că există o unică natură simplu-compusă a Divinității şi umanității, cinstind astfel în mod confuz împreună cu Sever un fel de foc-apă. Căci prin unicitatea proprietății se manifestă unicitatea definiției naturii (acesteia).

10. Dacă afirmațiile se opun negațiilor şi nici nu se gândesc şi nici nu se numesc identice, iar afirmație este faptul de a fi circumscris şi negație faptul de a nu fi circumscris, iar Hristos este din amândouă, din Divinitate şi umanitate, urmează negreşit că El are şi proprietățile naturilor din care şi este, opuse întreolaltă şi neamestecate într-una, fiind şi ele duble ca urmare a dualității ființelor pornind de la care este cugetat şi numit şi circumscris şi necircumscris. Iar dacă nu e aşa, ci este numai necircumseris, atunci s-au amestecat cele neamestecate şi cele heteronime sunt homonime şi faptul de a te plimba va avea atunci acelaşi înțeles şi acelaşi nume cu a nu te plimba, faptul de a conversa cu a nu conversa, faptul de a

exista cu a nu exista şi faptul de a fi circumscris cu cel de a nu fi circumscris, ceea ce e un lucru foarte nesăbuit.

11. Din necircumscris şi circumscris nu rezultă numai necircumscris, o voi aceştia, precum nici din Divinitate şi umanitate nu rezultă numai Dumnezeu. Căci dacă naturile unite după ipostas nu ajung la prefacerea uneia în cealaltă nici nu-şi schimbă denumirile, ci ele îşi păstrează şi în realitate şi în nume dualitatea lor şi după unirea într-o persoană unitară, urmează că şi proprietățile lor sunt la fel: nu-şi prefac calitatea lor naturală, nici nu îşi pierd dubla lor numire, ci rămân intacte în Hristos; de unde este recunoscut faptul că Hristos este şi circumscris şi necircumscris, chiar dacă voi nu vreți aceasta, ca unii ce sunteți fără Dumnezeu (ateizați).

12. Dacă, precum zice dumnezeiescul Epifanie, câte sunt în om sunt om şi, venind la noi, Cel Unul-Născut a luat acestea care alcătuiesc omul ca să lucreze, Dumnezeu fiind, toate cele ale mântuirii, desăvârşit într-un om desăvârşit, nelipsindu-i nimic din ale omului, atunci dacă nu e circumscris în trup i-ar lipsi nu ceva accidental, ci însăşi ceea ce e principal şi foarte potrivit, dacă cea dintâi proprietate a omului este reprezentarea imaginii efigiei Sale trupeşti, şi nu urmează atunci, o bărbaților, că acel ce refuză să zugrăvească pe Hristos are acelaşi nume cu acel ce neagă trupul lui Hristos, precum a arătat acelaşi sfânt în al 32-lea capitol al lucrării sale „despre erezii”? şi pe care îl anatematizează şi fericitul Sofronie în Epistola sa „sinodală”.

13. Celor ce se împotrivesc cu iubire de sfadă şi zic că a circumscrie iconic pe Hristos înseamnă a-L împărți în doi fii ca şi Nestorie, trebuie răspuns că aceasta nu înseamnă a-L împărți ci mai degrabă a cugeta foarte bine cele drepte. Căci aşa cum în Teologie proprietatea ipostasurilor nu taie natura unică a Dumnezeirii, ci cele ce au comuniune naturală se disting în mod ipostatic, la fel şi în Iconomie, în mod invers, proprietatea naturilor nu taie ipostasul unic al lui Dumnezeu Cuvântul, ci cele ce au comuniune în mod ipostatic se disting în mod natural. Iar dacă aici faptul că e circumscris, care este propriu naturii umane, ar introduce o diviziune, urmează că şi acolo Nenăscutul, Născutul şi Purcesul, care fac propriul celor trei Ipostasuri, ar diviza natura (divină) unică; ori ele nu o împart, chiar dacă sunt diferite între ele, cum nici aici necircumscrierea Dumnezeirii şi circumscrierea umanității (nu împart) Ipostasul unic al lui Hristos, chiar dacă sunt diferite între ele.

14. Dacă pentru aceea că s-a întrupat Dumnezeu Cuvântul nu se poate spune că s-au întrupat şi Tatăl şi Duhul, măcar că Treimea e neîmpărțită după natură, atunci nici pentru că a fost circumscris după umanitatea nu se poate spune că a fost împreună-circumscrisă şi Dumnezeirea, măcar că aceasta e nedespărțită de trup după ipostas; acolo unirea naturală neconfundând ipostasurile, şi aici identitatea ipostatică nescoțând naturile din definițiile lor.

15. Dacă Hristos nu poate fi zugrăvit ca şi noi din pricina Dumnezeirii Lui şi nu poate fi necircumscris ca şi Tatăl din pricina umanității Lui, atunci va pierde ambele (proprietăți) sau, mai degrabă va schimba o proprietate cu alta, fiind circumscris ca Dumnezeu iar ca om necircumscris. Dar dacă având toate cele ale Tatălui, are şi necircumscrierea, e evident că, având toate cele ale omului, are şi circumscrierea fiind desăvârşit din amândouă părțile şi nu pe jumătate desăvârşit în fiecare.

ALE ACELUIAŞI CUVIOS ŞI MĂRTURISITOR PĂRINTELE NOSTRU TEODOR EGUMENUL STUDIONULUI ŞAPTE CAPITOLE ÎMPOTRIVA ICONOMAHILOR[38]

1. Împotriva celor ce zic că închinându-se la icoana lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu sau a nu importă cărui Sfânt creştinii fac icoanele dumnezei

"A face dumnezei" este, ca să vorbim pornind de la însăşi compoziția cuvântului, faptul că ceea ce nu este Dumnezeu este făcut şi adorat de cineva ca Dumnezeu însuşi cum s-a zis de Apostolul: „Şi au schimbat slava lui Dumnezeu Cel nestricăcios întru asemănarea icoanei omului celui stricăcios, şi al păsărilor, şi a patrupedelor şi a târâtoarelor" (Romani 1, 23), adică în primul caz - căci este bine să fie explicată (diviziunea) împătrită a naturii (asemănărilor) - (în asemănarea umană) a unui Cronos sau Zeus, Hera sau Afrodita, sau a celor asemenea cu aceştia cât mai mulți cu putință din fiecare sex, în al doilea caz în cea a unui vultur, acvilă sau a nu importă căror specii ale aceleiaşi naturi (a zburătoarelor); în al treilea caz în cea a unui vițel, țap sau nu importă căror alte specii ale aceleiaşi naturi (a patrupedelor); iar în al patrulea caz, în cea a unui şarpe, şopârte sau a oricăror alte specii ale aceleaşi naturi (a târâtoarelor). A căror imagini făcându-le, deci, Elinii, Barbarii, Sciții „au adorat", precum zice, „făptura în locul Făcătorului" făcându-şi mulți zei şi zeițe diferiți prin natura lor şi luptându-se unii cu alții, şi dintre care niciunul nu a fost, nu este şi nu va fi Dumnezeu. Nu că a fost osândită în genere reprezentarea iconică a ceva din cele ce sunt, pentru că şi Moise a reprezentat iconic un şarpe şi heruvimi, ca să nu mai spun că, vrând să săvârşească cortul, a primit tainic icoana lui de la (însuşi) Dumnezeu, căci zice: „Vezi, să faci toate după tipul pe care ți l-am arătat ție în munte" (Ieş. 25, 40), ci pentru că au socotit şi venerat ca Dumnezeu însuşi reprezentarea iconică, făcându-şi din ignorarea unicului Dumnezeu Cel nevăzut şi nestricăcios, Singurul care există cu adevărat, o serie nesfârşită şi încâlcită de mulți zei (politeistă). Către aceştia zice Sfântul Apostol: „Fiind, deci, noi neam cu Dumnezeu, nu trebuie să socotim că Divinul este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite de meşteşugul şi gândirea omului" (Fapte 17, 29). Aceasta înseamnă că cei zişi mai înainte au făcut icoanele lor dumnezei. Dar pentru cei care au „Un Dumnezeu şi Tatăl din care sunt toate, Un Domn Iisus Hristos prin care sunt toate" (I Cor. 8, 6) şi Un Duh Sfânt în care sunt toate, faptul de a înălța icoana figurii trupeşti a lui Hristos nu înseamnă, o bărbaților, a face icoana dumnezeu - să nu fie! -, ci a mărturisi că S-a arătat în înfățişarea noastră, precum este-scris: „Care fiind în forma lui Dumnezeu nu a socotit drept o pradă faptul de a fi deopotrivă (egal) cu Dumnezeu, ci s-a deşertat (golit) pe sine, formă de rob luând, ajungând întru asemănare de om şi aflându-se la figură ca un om. Şi s-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte şi încă moarte pe cruce" (Fil. 2, 6-8). Icoana Lui nu este întru asemănare de om stricăcios, care e osândită de Apostol, ci întru asemănare de om, precum a zis mai înainte, dar nu stricăcios ci nestricăcios. „Căci n-a fost lăsat în iad sufletul Lui şi trupul Lui n-a văzut stricăciune", cum zice marele Petru (Fapte 2, 31). De aceea, nefiind un simplu om ci Dumnezeu înomenit, Hristos este circumscris după înfățişarea lui trupească, dacă a fost „întru asemănare de om", rămânând însă necircumscris după ființa Dumnezeirii

[38] P.G. 99, 485-497.

Lui, fiindcă împreună cu Tatăl şi cu Duhul El nu este asemănător cu nimic din toate cele ce sunt. Pentru că unde se va mai arăta rațiunea Iconomiei, dacă Hristos n-ar avea în mod excepțional față de Tatăl şi de Duhul Sfânt putința de a fi reprezentat iconic în figura trupului? Astfel încât a zugrăvi şi a ne închina la icoane nu înseamnă a face icoana dumnezeu - să nu fie, iubitule! - căci nu zicem că avem un Dumnezeu făcut ci un Dumnezeu întrupat, nici că avem doi Dumnezei ci Unul întreit-ipostatic. Nici, atunci când ne închinăm la icoană, nu ne gândim că ne închinăm fără-de-Dumnezeu la materia în care este imprimată, ci la însăşi icoana Lui ce există în mod natural în Hristos (însuşi), chiar dacă este modelată în ea ca un sigiliu. Căci imaginile reprezentate de meşteşugari nu ar putea avea aceeaşi natură cu arhetipurile lor, ci arată numai, ca într-o oglindă, asemănarea celor a căror imagini modelate sunt. Pentru că altfel în tipul crucii arătat în orice materie ne-am afla închinându-ne la orice materie. Dar departe (de noi) această lipsă de minte! căci în amândouă este o singură putere, o singura slavă şi o singură închinare, precum strigă marele Vasile, fiindcă asemănarea icoanei şi prototipul nu sunt di-ipostatice ci monoipostatice; căci afară de diferența de substanță, arhetipul şi icoana sunt unul şi acelaşi (lucru), zice mult înțeleptul Dionisie. Tot aşa şi la icoana Născătoarei-de-Dumnezeu, căci imprimând-o şi închinându-ne la icoana ei nu mărturisim că o avem şi cinstim păgâneşte (elenic) ca pe o zeiță, ci ca pe Născătoarea-de-Dumnezeu. La fel şi în icoanele Sfinților nu cinstim şi venerăm mulți zei şi zeițe, ci pe Unul Dumnezeu şi pe slujitorii Unului Dumnezeu, de la Care şi la Care iese şi se întoarce cinstirea pentru toate. Sau nu crezi oare că dumnezeiescul Mir se ia ca tip al lui Hristos? Că Masa dumnezeiască (se ia) în locul Mormântului celui de-viață-făcător; Giulgiul de pe ea în locul celui în care a fost învăluit şi înmormântat (Hristos); sfânta Copie în locul celui ce-a străpuns dumnezeiasca lui coastă; buretele în locul celui cu care a fost adăpat cu fiere; imaginea Crucii în locul Lemnului celui de-viață-făcător? Suprimă, deci, toate acestea ca şi orice altă reprezentare dumnezeiască (antitipică, simbolică) pentru că ai zis că faptul în genere de a se închina şi a face icoane întru reprezentarea şi cinstirea lui Hristos înseamnă că cei ce le fac şi se închină lor le fac dumnezei. Dar lipsa de evlavie a acestora e cu adevărat egală cu cea a păgânilor (elinilor). Căci aceia credeau înainte de întrupare că-L pot circumscrie pe Dumnezeu Care e necircumscris, iar aceştia se sfădesc după întrupare să nu fie circumscris (iconic) când El este circumscris după trup.

2. Către cei ce se îndoiesc de faptul că în Evanghelie stă scris despre icoana lui Hristos

Aceşti iubitori de învinuiri mi se pare că ignoră faptul că dintre cuvintele Evangheliei unele sunt arătate direct, iar altele indirect, căci aşa a rânduit Duhul ca să nu fie uşoară pentru cei mulți dobândirea celor de folos, ci mai degrabă ca să culegem cele folositoare cu iubirea de osteneală a căutării, ca unele ce într-un loc sunt bine fixate iar într-alt loc uşor de ridicat. Şi pe drept cuvânt aceasta, căci dacă n-ar fi căutarea n-ar fi nici găsirea. Aşadar să înfățişăm obiectul investigației noastre printr-o paralelă. Zice undeva Petru lui Iisus aşa: „Doamne, dacă eşti Tu, porunceşte să vin la Tine pe apă. Iar El i-a zis: Vino. Şi Petru, coborându-se din corabie a mers pe apă şi a venit către Iisus. Dar văzând vântul, s-a temut şi, începând să se scufunde, a strigat zicând: Doamne, mântuieşte-mă! Iar Iisus, întinzând îndată mâna, l-a apucat şi a zis: Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit? Şi suindu-se ei în corabie, s-a potolit vântul” (Matei 14, 28-32). Aşadar, nu se zice că Petru a umblat iarăşi pe apă după ce l-a scos Iisus, dar acest fapt este arătat indirect. Căci n-ar putea spune cineva având minte teafără că a fost dus prin aer sau pe sus de Iisus până ce s-au urcat împreună în corabie. Să venim acum la subiectul nostru. Priveşte cu înțelegere la ceea ce se zice: „Şi au venit la Petru cei ce strâng darea (pentru Templu) şi au zis: Învățătorul vostru nu plăteşte dajdia (didrahma)? Ba da! zice el. Şi când a intrat în casă, Iisus i-a luat-o înainte zicând: ce ți se pare, Simone? împărații pământului de la cine iau dajdie sau bir? De la fiii lor sau de la străini? I-a zis lui

Petru: De la străini, Iisus i-a zis: Aşadar fiii sunt liberi (de dajdie). Dar ca să nu-i smintim pe ei, mergând la mare, aruncă undiţa, şi peştele care va ieşi întâi ia-l şi, deschizându-i gura, vei găsi un statir. Luându-1, dă-1 lor „în locul Meu şi al tău" (Matei 17, 24-27). Acel „în locul Meu şi al tău" se înţelege ca „în locul icoanei Mele şi a tale", nu numai pentru că pronumele indică persoanele, iar persoanele sunt icoane, ci pentru că fiecare dintre contribuabili aduce drept tribul întru cinstirea Cezarului în locul imaginii sale proprii o icoană a împăratului, care impozit se numeşte „pe cap"; iar cap nu e altceva decât o icoană; iar acest lucru e evident din însăşi cuvântul Domnului: „Ce Mă ispitiţi, făţarnicilor? Arătaţi-mi dinarul ca să văd; şi i-au adus un dinar. Şi le-a zis lor Iisus: A cui este icoana aceasta şi inscripţia de pe ea? Iar ei au zis: Ale Cezarului. Şi răspunzându-le Iisus le-a zis lor: Daţi Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu" (Matei 22, 18-21). Cel ce s-a supus pe Sine însuşi ca om, a plătit dajdia ca oricare altul pentru icoana lui însuşi, adică (a plătit), împreună cu Petru statirul; căci statirul face două didrahme. Dar fie statir, fie didrahmă, fie dinar, orice monedă poartă icoana celui a cărui inscripţie o are şi o poartă. Astfel, deci, folosind paralela, aşa cum spune că acolo s-a zis, că Petru a umblat iarăşi pe apă şi altfel nu se poate, tot aşa şi aici pentru cei ce nu dau dovadă de prea mare ignoranţă „în locul Meu şi al tău" menţionează şi vorbeşte implicit despre icoana lui Hrislos ca şi cea a lui Petru. Trec sub tăcere faptul că icoana este prezentă pretutindeni în Hristos în mod natural, căci unde este arhetipul acolo evident că este prin relaţie şi reproducerea lui, fiindcă ele ţin de categoria realităţilor corelative şi se introduc reciproc una pe cealaltă. Dar pe lângă cele zise mai sus, trebuie să mai spun că icoana pe care a plătit-o Cezarului a imprimat-o El însuşi în mod negrăit. Cum? pentru că peştele n-a înghiţit statirul din proprie iniţiativă sau din întâmplare, ceea ce este omeneşte, ci este mai evlavios a socoti că el a fost creat în pântecele peştelui deodată cu cuvântul de către dumnezeiescul Duh la care nimic nu este cu neputinţă. Fiindcă acesta este un lucru vrednic de Dumnezeu. Căci, zice (Psalmistul): „El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-au zidit" (Ps. 148, 5).

3. Către cei ce zic: dat fiind că pe cer nu există o icoană de om ci un tip al crucii, acestuia se cade să ne închinăm.

Dumnezeu Cel ce pe toate le ştie mai înainte de facerea lor, prefigurând mai înainte de zidirea lumii misterul Iconomiei Sale în trup, a figurat pe cer crucea prin astre, iar pe pământ (s-a figurat) pe Sine însuşi plăsmuind pe Adam care este potrivit cuvântului fericitului Pavel tip al Celui ce avea să vină (Romani 5, 14). Căci se cădea ca (omul) din cer să fie figurat pe pământ şi cel de pe pământ în cer, întrucât contemplaţia arată că cele cereşti vor fi amestecate cu cele pământeşti, şi altfel nu era îngăduit a primi în cer o icoană de om, căci dacă şi fără ea oamenii au fost duşi în rătăcire ca să adore stelele, cu cât mai mult dacă ar fi văzut un chip omenesc. De aceea zice marele Moise: „Să nu ridici ochii spre cer şi văzând soarele, luna şi stelele şi toată podoaba cerului, şi fiind dus în rătăcire să te închini lor şi să le adori" (Deut. 4, 19). Astfel încât înainte de venirea lui Hristos şi tipul crucii, era oprit a fi închinat, deopotrivă cu celelalte figuri astrale; căci dacă atunci însuşi prototipul ei era blestemat, cu atât mai mult era reprezentarea lui. Dar de când Hristos a pătimit din iubire de oameni în arhetipul ei, Crucea este cinstită şi mântuitoare, chiar dacă e văzută pe cer, precum şi icoana Celui ce a pătimit pe ea pretutindeni pe pământ unde era reprezentată, până ce nu a venit o mână iconomahă iudaizând. Aşadar, (crucea) nu e cinstită în primul rând pentru că există pe cer o figură în cruce, ci pentru Lemnul cel de-viaţă-făcător sfinţit prin spânzurarea pe el a lui Hristos, precum şi icoana lui Hristos (nu e cinstită) pentru prefigurarea ei în Adam, ci pentru înomenirea Lui din Fecioară.

4. Către cei ce zic că preotul pecetluieşte pruncii care sunt aduşi la el nu folosindu-se de icoana ci de tipul crucii

Stând la mijloc între Dumnezeu şi om, preotul este în sfintele sale invocații o imitație (mimema) a lui Hristos. Căci zice Apostolul: „Este un Dumnezeu şi un mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, omul Hristos Iisus” (I Tim. 2, 5). Fiind, deci, el însuşi icoană (eikon) a lui Hristos, urmează cu necesitate că Hristos este imitat (de el) nu printr-o icoană deosebită - căci cum s-ar putea folosi o icoană de o icoană a arhetipului ei -, ci prin tipul Crucii. Căci aşa cum Acela „a dezbrăcat stăpânirile şi puterile şi le-a dat pe față cu îndrăzneală triumfând asupra lor prin Cruce” (Col. 2,15), aşa şi acesta (preotul) ca tip a lui Hristos - căci „tip” şi „icoană” sunt identice în ce priveşte indicarea asemănării - lucrează mântuirea copilului prin tipul crucii, pentru ca şi aici demnitatea preoțească să fie luată ca o icoană (vie) a lui Hristos.

5. Către cei ce zic că fiecare alungă de la el suferința şi demonii folosindu-se de tipul crucii şi nu de icoană

Obiecția de față are aceiaşi întâmpinare ca şi cea anterioară. Cum şi în ce mod? Pentru că fiecare credincios este prin baia renaşterii şi înnoirea Duhului „conform icoanei lui Iisus” Dumnezeu, precum s-a zis de către Apostolul (Romani 8, 29); şi altundeva: „Bărbatul nu trebuie să-şi acopere capul ca unul ce este icoană şi slavă a lui Dumnezeu” (II Cor. 11, 7). Către care zice corifeul Apostolilor: „Voi sunteți neam ales, preoție împărătească, popor sfânt” (I Petru 2, 9). Astfel încât fiecare se face pentru sine însuşi preot (ierurg) în conştiință în cele privitoare la mântuire. Nu în sensul că, dat fiind că credinciosul e icoană (vie), ar fi de prisos icoana lui Hristos în pictură. Deoarece prima se ia cu referire la omul lăuntric prin conformarea lui prin naşterea dumnezeiască; căci cum s-ar putea asemăna Hristos într-o figură trupească cu cei ce diferă infinit între ei după înfățişare? Iar cea de-a doua este şi se numeşte singură icoană artificială a lui Hristos, ca una ce poartă în ea particularitățile proprii ale figurii sau formei Lui trupeşti şi celelalte semne distinctive exterioare ale Lui. Acelaşi lucru se poate vedea şi la tipul făcătoarei-de-viață Cruci. Căci atunci când Apostolul zice: „m-am împreună-răstignit cu Hristos” (Gal. 2, 19), evident zice că s-a răstignit nu în mod sensibil nici folosindu-se de tipul sensibil al crucii, ci după omul lăuntric, folosindu-se de crucea spirituală, adică de lucrarea omorâtoare a patimilor. Acest lucru este evident din faptul că însuşi Domnul a zis: „Ia-ți crucea ta şi vino şi urmează Mie” (Matei 6, 24). Deci, precum aici amândouă, şi cruce şi răstignire, sunt îndoite, aşa e şi cu icoana lui Hristos: cea artificială şi cea din credincios după omul cel lăuntric.

6. Către cei ce proferează împotriva icoanei lui Hristos vorba lui (Grigorie) Teologul: „ceea ce este venerat nu este circumscris”

Propunerea aceasta vine din faptul că ei nu cunosc semnificația omonimelor sau din acela că nu vor să priceapă să facă binele. Căci expresia „ceea ce e venerat” este o glăsuire omonimă folosită pentru realități semnificate diferite. Ca de pildă: „lumină” se spune şi despre soare dar şi despre om, căci şi omul este numit lumină. Deci dacă zic: „lumina nu e un om”, e adevărat, căci o iau zisă despre soare; iar dacă, iarăşi, aş zice „omul e o lumină” e adevărat, căci o iau zisă despre un om, şi nici o afirmație nu e falsă din pricina schimbării în fiecare a sensului expresiei „lumină”. Tot, aşa şi la omonimia „Veneratului”, expresia se

înțelege îndoit: odată pentru ceea ce este necircumscris şi odată pentru (ceea ce este) circumscris. Căci expresia „ceea ce e venerat e necircumscris” s-a zis de către Părintele nostru teologhisind despre natura dumnezeiască spre răsturnarea celor ce limitează pe Dumnezeu în interiorul circumscrierii. Şi e adevărată. Dar aici nu vorbea despre Iconomie. Pentru că există o rațiune a Teologiei şi alta a Iconomiei, în care nu se pot dogmatiza aceleaşi lucruri. (Neîndoielnic şi dumnezeiescul Chiril ia „ipostasul” când în loc de natură când în loc de ipostas, pentru că expresia aceasta se ia în două sensuri). Dar pentru că ştie că şi ceea ce e circumscris e venerat, zice el însuşi: „închină-te la ieslea, prin care tu, viețuitor necuvântător fiind, ai fost hrănit de Cuvântul”. Iar ceea ce e închinat, e evident că e şi venerat. Ca să nu mai vorbesc de trupul Domnului: oare el nu este circumscris? ce cuvânt va contrazice (aceasta)? Dar ce? Nu e venerat? Şi pietrele vor striga aceasta. Sau ce vei zice despre făcătoarea-de-viață Cruce? despre (elementele euharistice), antitipurile (Trupului şi Sângelui Domnului)? despre Jertfelnic? despre dumnezeiasca Masă? despre preacurata Evanghelie? sau despre nu importă care alt aşezământ sfânt? Oare înseşi moaştele Sfinților nu sunt toate circumscrise? Evident că sunt aşa, dar totuşi sunt venerate ca şi icoana lui Hristos. Martori sunt Părinții Sfântului Sinod al VI-lea Ecumenic care au grăit în unele scrieri ale lor despre veneratele icoane.

7. Către cei ce proferează împotriva icoanei lui Hristos vorba zisă de Sfântul Grigorie: “Dacă cineva se închină creaturii, chiar dacă face aceasta în numele lui Hristos, idolatrizează”

Aceasta s-a zis împotriva Arienilor, care zic că Fiul lui Dumnezeu este creatură. Dar pentru că atunci când ne închinăm la icoana lui Hristos cugetăm în mod ortodox că ne închinăm la Hristos însuşi pentru închinarea unică din amândouă, nedeosebită după deosebirea substanțelor lor ci, dimpotrivă, identificată pentru unitatea unicului Său ipostas, noi nu ne închinăm unei creaturi - să nu fie! - pentru că nici Hristos nu e creatură, chiar dacă în El există lucru creat, deoarece, precum zice acelaşi, „ceea ce e superior (divinitatea) biruieşte”. Nu privi, deci, iarăşi materia de la care ai fost ridicat cu mintea, chiar dacă prin icoană El Se arată în ea ca printr-o oglindă. Iar dacă ai spune că nu înțelegi (aceasta), având numai ochii (trupeşti) din afară, eşti deopotrivă prin orbire cu porcul căruia Dumnezeu Cuvântul a poruncit să nu-i fie aruncate, ca nişte mărgăritare, cuvintele Adevărului.

A ACELUIAŞI
EPISTOLĂ CĂTRE PLATON PĂRINTELE SĂU DUHOVNICESC
DESPRE ÎNCHINAREA LA SFINTELE ICOANE [39]

Grăind cu cel ce este capul nostru ne mângâiem pe noi înşine; căci ce e mai mângâietor pentru un copil decât să discute cu tatăl său şi încă cu un astfel şi atât de mare (părinte), a cărui virtute o cântă multe cetăţi, ţinuturi şi ostroave? Acesta este Părintele meu drag, măcar că pentru lipsa de folos a smereniei mele ramura nu se aseamănă trunchiului. Dar faptul că ne eşti pus înainte îl avem drept canon al evlaviei nu numai noi, ci şi toţi câţi şi-au ales (cinstind pe Dumnezeu), să ducă o viaţă evlavioasă, să se întraripeze spre vitejie şi să se scoale spre o bună alergare. Ci întrucât sfinţenia ta mi-a cerut de multă vreme să-i dau un cuvânt despre felul cum se cade să aducem închinare veneratei icoane a lui Hristos - desigur nu fiindcă nu ştia (aceasta), ci voind şi de aici să mişte cuvântul meu lipsit de cuvânt - şi până acum nu mi-a fost cu putinţă să-i dau un răspuns, acum însă, aducându-mi aminte, am socotit că se cade să plinesc pe cât îmi este cu putinţă porunca cu împreună-lucrarea sfintelor tale rugăciuni, chiar dacă am vorbit poate îndeajuns despre acest lucru altundeva.

Aşadar, orice icoană artificială (techneté) este o asemănare a celui a cărui icoană este şi ea poartă în ea imprimată prin imitaţie efigia arhetipului, după cum zice mult iscusitul în cele dumnezeieşti Dionisie (Areopagitul): „adevărul este în asemănare, arhetipul în icoană, fiecare în fiecare, afară de diferenţa de fiinţă”. Astfel încât cel ce se închină la icoană s-a închinat la cel pe care îl arată icoana. Căci nu se închină la substanţa icoanei, ci la cel zugrăvit pe ea, iar icoana nu este scindată de prototip în ce priveşte identitatea închinării; căci prin asemănare icoana este identică cu prototipul. Aşa zice, deci, şi marele Vasile „că şi icoana împăratului se numeşte împărat şi nu sunt doi împăraţi. Căci nici puterea nu se scindează nici slava nu se împarte. Ci aşa cum la noi domneşte o unică stăpânire şi putere, aşa şi doxologia noastră e unică şi nu mai multe. De aceea, cinstirea icoanei trece la prototip”. Iar dacă închinarea trece la prototip, înseamnă că nu sunt două închinări de cinstire (una la icoană şi alta la prototip), ci una şi aceeaşi, precum unul şi acelaşi este şi prototipul închinat chiar dacă în icoană.

Dar altceva este icoana naturală (physiké) şi altceva icoana imitativă (mimetiké). Prima nu are faţă de cauza ei o diferenţă de natură ci una ipostatică, cum e Fiul faţă de Tatăl; căci altul este ipostasul Fiului şi altul cel al Tatălui, dar natura Lor este evident una. Cealaltă însă, dimpotrivă, are (faţă de cauza ei) o diferenţă de natură nu de ipostas, cum e icoana lui Hristos faţă de Hristos (însuşi), căci alta este natura zugrăvelii materiale şi alta (natura) lui Hristos, dar nu este un alt ipostas, ci este unul şi acelaşi (ipostas) al lui Hristos chiar dacă este zugrăvit în icoană. Căci zice acelaşi dumnezeiesc Vasile: „Ceea ce este aici icoana prin - imitaţie este acolo Fiul prin natură, şi precum la meşteşuguri asemănarea este după formă, aşa şi la natura divină şi necompusă unirea este prin comunitatea naturii divinităţii”. Vezi, deci, diferenţa: la icoana naturală şi la cauza ei, adică la Fiul şi la Tatăl, pentru că au o singură natură Ei au şi o singură închinare după identitatea naturii şi nu a ipostasului; căci aşa cum mărturisim o singură natură a Sfintei Treimi aşa mărturisim şi o singură închinare şi doxologie, dar trei Ipostasuri ale Tatălui, Fiului şi Sfântului Duh. Dar la icoana imitativă şi la arhetipul (ei), adică la icoana lui Hristos şi la Hristos însuşi pentru că este un singur Ipostas, este şi aici o singură închinare după identitatea unicului Ipostas, iar nu după diferenţa naturilor

[39] P.G. 99, 500-505.

lui Hristos şi a icoanei Lui. Dacă însă vom spune că în cazul identităţii ipostasului închinarea icoanei şi a prototipului este unică ca în cazul identităţii naturii, n-am mai recunoaşte atunci nici o diferenţă între icoană şi cel reprezentat iconic, ci va fi precum un singur ipostas aşa şi o singură natură a icoanei şi a lui Hristos însuşi, şi atunci cădem în politeismul Elinilor făcând dumnezeu orice materie imprimată cu icoana lui Hristos. Iar cu aceasta vom deschide limba iconomahilor să ne învinuiască nu fără dreptate pe noi, cei ce ne închinăm la un Dumnezeu în trei Ipostasuri, că ne închinăm şi venerăm mai mulţi dumnezei. Iar dacă ar zice cineva că închinarea icoanei şi a prototipului nu e unică nici în cazul identităţii naturii nici în cel al identităţii ipostasului, este evident atunci că s-a scindat puterea şi s-a împărţit slava prototipului de cea a icoanei, şi astfel cel ce se închină la icoană idolatrizează vădit, căci introduce nu o singură închinare, ci două închinări. Ceea ce se străduiesc să demonstreze iconomahii făgăduind, cum e şi natural, că Hristos este circumscris după trup, făcându-se astfel respinşi deopotrivă cu cei lipsiţi de orice evlavie că Dumnezeu a venit la cei de pe pământ în părere şi închipuire. Dar egala lipsă de evlavie a amândurora a fost azvârlită în casa întunericului, iar după cum s-a zis mai înainte credinţa adevărată a creştinilor, aşa cum mărturiseşte că este o singură închinare la Sfânta Treime pentru comunitatea Dumnezeirii, aşa mărturiseşte că este o singură închinare şi la icoana lui Hristos pentru identitatea Ipostasului lui Hristos; căci Acelaşi este închinat chiar dacă zugrăvit (în icoană). Fiindcă ea nici n-ar mai fi icoană, dacă ar fi considerată ca fiind cumva la mijloc şi scindată în cinstire de prototip; atunci ar fi un alt lucru cu ipostas propriu. Şi astfel, chiar şi în icoana lui Hristos există o unică închinare şi doxologie a mult lăudatei şi fericitei Treimi.

Dar poate ar zice cineva: Prin urmare, întrucât închinarea e adorare, se întâmplă ca icoana lui Hristos să fie împreună-adorată cu Sfânta Treime. Unul ca acesta însă se arată neştiind deosebirea închinării, căci Sfinţilor le aducem închinare iar nu adorare, cum şi domnilor (le aducem închinare) după legea lui Dumnezeu dar nu îi adorăm. Apoi să ştie, iarăşi, că închinarea nu se aduce substanţei icoanei, căci aceasta este un lucru absurd şi propriu celor ce adoră creatura în locul Creatorului, ci ea se aduce lui Hristos Cel închinat în icoana lui Hristos, materia icoanei rămânând cu totul în afara comuniunii de închinare cu Hristos Cel închinat în ea prin asemănare, ceea ce este propriu ipostasului lui Hristos care este separat de materie chiar dacă se vede în ea. Acest lucru, mi se pare, se aseamănă cu exemplul oglinzii, căci şi acolo se zugrăveşte cumva faţa celui ce se uită în ea, dar asemănarea rămâne în afara materiei, şi dacă cineva ar vrea să-şi îmbrăţişeze propria-i imagine (icoană) din oglindă nu ar îmbrăţişa materia, pentru că nu s-ar alipi de materie pentru ea însăşi ci pentru asemănarea lui reprezentată iconic în ea; fiindcă dacă se depărtează de oglindă se depărtează deodată cu el şi imaginea (lui), întrucât aceasta n-are nimic în comun cu materia oglinzii. Tot aşa, deci, şi cu materia icoanei, pentru că dacă se şterge asemănarea celui văzut în ea şi căruia i se aduce închinarea, rămâne doar materia neînchinată, ca una ce nu are nimic comun cu asemănarea. Fie, iarăşi, un inel care are gravată în el icoana împăratului, apoi (aceasta) să fie imprimată în ceară, în răşină, în bitum, în lut; pecetea, deci, este una şi aceeaşi, identică în toate materiile, dar acestea sunt diferite între ele, şi ea n-ar putea rămâne identică în materiile diferite decât dacă nu are nimic în comun cu materiile (respective), ci este aceeaşi, separată prin cugetare de acestea, întrucât rămâne în inel. Tot aşa, asemănarea lui Hristos, chiar dacă e gravată în nu importă ce fel de materie, nu are nimic în comun cu materia în care ea se arată, rămânând în Ipostasul lui Hristos căruia îi este şi proprie. Şi simplu zis, nu este adorată icoana lui Hristos, ci Hristos însuşi este închinat în ea, şi ea trebuie închinată pentru identitatea Ipostasului lui Hristos, cu toată diferenţa de substanţă a icoanei.

Aşa, deci, este închinarea icoanei lui Hristos, după cum o ştiu eu şi este întărită de învăţătura Sfinţilor Părinţi; dacă este suprimată, se suprimă în potentă Iconomia lui Hristos, şi dacă nu este închinată, se suprimă de asemenea şi închinarea lui Hristos.

Pentru aceasta, o, dumnezeiescule părinte, trebuie să ne apropiem de ea şi să ne închinăm ei cu frică şi evlavie, întrucât închinarea ei urcă la Hristos, şi să credem că prin ea ne vine un har dumnezeiesc şi că împărtăşeşte sfinţire celor ce se apropie de ea cu credinţă.

Pentru că şi la tipul făcătoarei-de-viață Cruci şi la icoana preasfintei Născătoarei de Dumnezeu şi a tuturor Sfinților toată închinarea sfințitoare a icoanelor urca prin intermediul prototipurilor lor la Dumnezeu. Şi pentru aceasta închinarea de adorare a Treimii celui sfinte şi de-o-ființă este unică: Ei i se acordă diferitele închinări şi la toate celelalte, şi la Ea se face raportarea unică a tuturor închinărilor.

Iar dacă am zis ceva greşit din neştiință, fie mai puțin fie mai mult decât se cuvine, rogu-te ca pe un Părinte bun, pe unele să le îndrepți, pe altele să le plineşti, iar pe altele să le suprimi, rugându-te pentru smerenia mea ca să gândesc drept să vorbesc fără greşală şi să făptuiesc fără reproş.

ANEXA I

DEFINIȚIA CREDINȚEI SINODULUI VII ECUMENIC DE LA NICEEA 13 octombrie 787 [40]

Sfântul şi Marele Sinod Ecumenic cel întrunit, prin harul lui Dumnezeu şi decretul evlavioşilor şi de-Hristos-iubitorilor împăraților noştri Constantin şi Irina, mama lui, pentru a doua oară în strălucita metropolă a eparhiei Bithyniei, Niceea, în sfânta lui Dumnezeu biserică cea supranumită Sofia, urmând Predaniei Bisericii Soborniceşti, a definit cele orânduite mai jos.

Dăruindu-ne lumina cunoştinței Lui şi izbăvindu-ne El însuşi din întunericul nebuniei idoleşti, Hristos Dumnezeul nostru, luându-şi Mireasă Sfânta Lui Biserică Universală, „neavând pată sau zbârcitură" (Efeseni 5, 27), a făgăduit să o păzească şi a afirmat răspicat acest lucru Sfinților Lui Ucenici: „Iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârşitul veacului" (Matei 28, 20). Dar această făgăduință a dat-o nu numai lor, ci şi nouă, celor ce am crezut în numele Lui. Unii însă, nesocotind acest dar, ca unii îndemnați de înşelătorul vrăjmaş, s-au ridicat împotriva rațiunii celei drepte şi împotrivindu-se Predaniei Bisericii Universale, au păcătuit împotriva înțelegerii Adevărului şi, după cum zice proverbul „au rătăcit oiştile plugurilor lor şi au cules în mîini lipsă de rod", pentru că au cutezat să defaime bună podoaba potrivită cu Dumnezeu a aşezămintelor celor sfinte - zicându-şi preoți, fără a şi fi însă; despre care Dumnezeu prin profeți strigă: „Păstori mulți au stricat via Mea, călcat-au în picioare partea Mea" (Ieremia 12, 10). Căci urmând unor bărbați nelegiuiți, încrezându-se în cugetele lor, au învinuit Sfânta Lui Biserică unită cu Hristos - Dumnezeu şi, nemaideosebind între ceea ce e sacru şi profan, au numit icoana Domnului şi a Sfinților Lui cu un nume asemănător dat statuilor idolilor satanіceşti. De aceea, Stăpânul Dumnezeu, nemairăbdând să vadă (via) supuşilor Lui stricată de o asemenea vătămare brutală, ne-a convocat prin bunăvoința Sa pe noi, întâistătătorii preoții de pretutindeni cu zelul şi porunca dumnezeiască a lui Constantin şi a Irinei, preacredincioşii noştri împărați, pentru ca dumnezeiasca Predanie a Bisericii Universale să-şi reprimească autoritatea printr-un vot comun. Cercetând, aşadar, şi examinând cu toată exactitatea şi urmând scopului Adevărului, nu suprimăm nimic, nu adăugăm nimic, ci păzim nemicşorate toate cele ale Bisericii Universale. Şi, urmând Sfintelor Şase Sinoade Ecumenice, şi mai întâi celui întrunit în strălucita metropolă a Niceei şi celui (ținut) după el în de-Dumnezeu-păzita cetate împărătească (a Constantinopolei), credem...

(urmează textul Simbolurilor de la Niceea, 325 şi Constantinopol, 381)

Ne întoarcem cu scârbă şi anatematizăm, deci, pe Arie şi pe cei ce cugetă aceleaşi lucruri cu el şi au în comun kakodoxia lui nebunească; pe Macedonie şi pe cei din jurul lui pe drept cuvânt numiți pnevmatomahi; mărturisim apoi că Stăpâna noastră Sfânta (Fecioară) Maria este în sens propriu şi după adevăr Născătoare-de-Dumnezeu, ca una ce a născut după trup pe Unul din Sfânta Treime, Hristos Dumnezeul nostru, după cum a dogmatizat mai întâi Sinodul din Efes, care a scos din Biserică pe Nestorie şi pe cei din jurul lui, ca unii ce introduc (în Hristos) o dualitate de persoane; împreună cu aceştia mărturisim şi cele două naturi ale Celui ce s-a întrupat pentru noi din preacurata de-Dumnezeu-Născătoare şi pururea Fecioara Maria, cunoscându-L pe El Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit, precum a grăit Sinodul de la Chalcedon care a scos afară din dumnezeiasca curte pe defăimătorii Eutihie şi Dioscor şi

[40] Mansi, XIII, 373-380; Karmiris, AZM. I, p. 238-241.

împreună cu ei a azvârlit afară pe Sever, Petru şi întregul lor şir mult blasfemiator şi legat întreolaltă; după care anatematizăm şi plăsmuirile mitice ale lui Origen, Evagrie şi Didim ca şi sinodul al cincilea (Ecumenic) întrunit la Constantinopol; după care vestim că în Hristos există şi două voinţi şi lucrări potrivit proprietăţii naturilor, după cum a strigat şi al şaselea Sinod (Ecumenic) din Constantinopol care a dezaprobat pe Serghie, Honorius, Cyrus, Phyrus, Macarie şi pe cei ce cugetă la fel cu aceştia. Şi, într-un cuvânt, spunem: păzim fără a inova toate predaniile orânduite nouă, fie în scris fie în mod nescris, între care una este şi figurarea zugrăvirii în icoană, ca una ce este în acord cu relatarea propovăduirii Evangheliei şi este folositoare spre încredinţarea adevăratei, şi nu după închipuire, întrupări a lui Dumnezeu Cuvântul şi spre câştigul nostru unanim; căci ca unele ce în chip neîndoielnic se arată una pe cealaltă, ele (cuvântul şi icoana) au în mod evident şi aceeaşi valabilitate.

Aşa stând lucrurile, mergând noi pe calea împărătească şi urmând învăţăturii de-Dumnezeu-grăitoare a Sfinţilor noştri Părinţi şi Predaniei Bisericii Universale (căci cunoaştem că aceasta este a Duhului Sfânt Care locuieşte într-însa), hotărâm şi definim cu toată exactitatea şi purtarea de grijă ca, alături de şi asemenea tipului cinstitei şi de-viaţă-făcătoarei Cruci, să fie reînălţate în sfintele lui Dumnezeu biserici, pe sfintele vase şi veşminte, pe ziduri şi scânduri, în case şi pe drumuri, şi veneratele şi sfintele Icoane alcătuite din culori şi mozaic, ca şi din orice altă materie potrivită, şi anume: Icoana Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a Preacuratei Stăpânei noastre, Sfânta Născătoare-de-Dumnezeu, a cinstiţilor îngeri şi a tuturor Sfinţilor şi Cuvioşilor bărbaţi. Căci cu cât mai mult sunt văzuţi aceştia prin întipărirea lor iconică, cu atât şi cei ce privesc la ele şi sunt ridicaţi spre amintirea şi dorirea prototipurilor lor, le vor aduce sărutare şi închinare de cinstire, iar nu adoraţia adevărată, care potrivit credinţei noastre se cuvine numai Naturii dumnezeieşti (a Sfintei Treimi); şi în acelaşi fel ca tipului cinstitei şi de-viaţă-făcătoarei Cruci, Sfintelor Evanghelii şi celorlalte sfinte aşezăminte, întru cinstirea lor se vor face şi aducere de tămâie şi lumini, precum era obiceiul în mod evlavios la cei din vechime. Căci, „cinstirea icoanei urcă la prototip”[41] şi cel ce se închină la icoană se închină la ipostasul celui zugrăvit în ea.

Fiindcă aşa e întărită învăţătura Sfinţilor Părinţilor noştri, adică Predania Bisericii Universale, care a primit Evanghelia de la o margine până la cealaltă a lumii. Aşa urmăm lui Pavel, celui ce a grăit în Hristos (II Cor. 2, 17), întregii cete dumnezeieşti a Apostolilor şi sfinţeniei Părinţilor, ţinând tare predaniile pe care le-am primit (II Tes. 2, 14) şi cântând Bisericii împreună cu proorocul cântarea de biruinţă: „Bucură-te foarte, fiica Sionului! Vesteşte fiica Ierusalimului! Saltă şi te bucură din toată inima ta. Căci Domnul a ridicat de la tine nedreptăţile potrivnicilor tăi, şi te-a izbăvit din mâna vrăjmaşilor tăi. Domnul este împărat în mijlocul tău; nu vei mai vedea încă rele” (Sofonie 3, 14-15) şi va fi pace peste tine vreme veşnică.

Iar cei ce cutează să cugete sau să înveţe altfel, sau să încalce predaniile bisericeşti potrivit blestemaţilor eretici, să născocească inovaţia sau să respingă ceva din cele aşezate în biserică: fie Evanghelie, fie tip al Crucii, fie zugrăvire iconică, fie trup sfânt de Martir; sau să cugete strâmb şi viclean spre a răsturna ceva din predaniile legiuite ale Bisericii Universale, încă şi să se folosească de Sfintele Vase şi de Sfintele Mănăstiri ca de nişte lucruri comune, poruncim ca, dacă sunt episcopi sau clerici, să se caterisească, (depună), iar dacă sunt monahi sau laici, să se scoată afară de la împărtăşanie (să se afurisească).

---

[41] Sf. Vasile cel Mare, *De Spiritu Sancto* XVIII, 45; P.G. 32,149 C.

ANEXA II

SF. GRIGORIE DE NYSSA
EPISTOLĂ CĂTRE FRATELE SĂU, PETRU
DESPRE DIFERENȚA DINTRE FIINȚĂ ŞI IPOSTAS [42]

1. Pentru că mulți nu disting în ce priveşte dogmele tainice (referitoare la Sfânta Treime) comunul ființei de diferența ipostasurilor şi cred că nu există nici o diferență între a spune „ființă” şi “ipostas” (de unde unora dintre cei ce privesc astfel de lucruri fără o cercetare prealabilă le place să vorbească aşa cum vorbesc despre o singură ființă şi despre un singur ipostas, şi, invers, cei ce primesc să vorbească despre trei ipostasuri socotesc că se cade să dogmatizeze pornind de la această mărturisire şi o diviziune a ființelor într-un număr egal), de aceea, ca să nu pățeşti şi tu acelaşi lucru, ți-am făcut un mic memoriu care să vorbească despre aceste lucruri. Prin urmare, înfățişat în puține cuvinte, înțelesul expresiilor menționate este acesta:

2. Dintre toate numele pe care le folosim, unele, cele spuse cu privire la mai multe lucruri diferite între ele prin număr, au o semnificație mai generală, cum e numele „om”. Căci cel ce rosteşte acest nume a arătat prin nume natura comună, dar nu a circumscris prin glăsuirea sa pe un om anume, pe cel cunoscut în mod special (propriu) sub acest nume. Fiindcă Petru nu e mai om decât Andrei, sau decât Ioan ori Iacob. Aşadar, comunitatea semnificatului, care se extinde în mod asemănător la toți cei orânduiți sub acelaşi nume, are nevoie de o subdiviziune prin care să recunoaştem nu omul în genere, ci pe Petru sau pe Ioan. Alte nume, însă, au o evidențiere mai specială prin care în cel semnificat nu se contemplă comunitatea naturii, ci o circumscriere a unui lucru oarecare, care prin particularul ei n-are nimic în comun cu omogenitatea (lucrurilor), ca de pildă „Pavel” sau „Timotei”. Căci o astfel de glăsuire nu poartă asupra comunului naturii, ci înfățişează prin nume imaginea unor lucruri circumscrise separându-le de semnificația lor cuprinzătoare. Prin urmare, atunci când două sau mai multe ființe ca de exemplu Pavel, Silvan şi Timotei sunt considerate în ceea ce au ele identic, se cercetează rațiunea (definiția) ființei oamenilor, căci nu va putea da cineva o rațiune (definiție) a ființei pentru Pavel, alta pentru Silvan şi alta pentru Timotei, ci termenii prin care a fost evidențiată ființa lui Pavel se vor potrivi şi celorlalți; iar cei descrişi prin aceeaşi rațiune (definiție) a ființei vor fi de-o-ființă (consubstanțiali) unii cu alții. Dar după ce, aflând comunul, cineva îşi va întoarce privirile spre cele ce particularizează şi prin care fiecare se separă de fiecare, rațiunea distinctivă a fiecăruia nu se va mai potrivi în toate cu cea privitoare la altul, chiar dacă în unele va putea fi găsit având comunitate (cu ei).

3. Aşadar, susținem acestea: ceea ce se afirmă în mod propriu (particular) se evidențiază prin cuvântul „ipostas”. Căci cel ce a spus „om” odată cu nedefinitul semnificației pentru auz şi-a făcut o idee cam împrăştiată, astfel încât pe de o parte natura este evidențiată prin nume, pe de altă parte însă lucrul care subzistă şi este evidențiat în mod propriu nu este evidențiat de acest nume. Dar cel ce a spus „Pavel” a arătat natura ce subzistă în realitatea evidențiată de acest nume. Aceasta, însă, este ipostasul, nu rațiunea nedefinită a ființei, care nu-şi găseşte nici o stare din comunitatea semnificatului ei, ci care înfățişează şi circumscrie comunul şi necircumscribilul într-un lucru anume prin proprietățile care-l fac să apară (care-l manifestă). Aşa cum se obişnuieşte să se facă şi în Scriptură în multe locuri, printre care şi în istoria lui Iov. Pentru că intenționând să relateze cele privitoare la el, ea a amintit mai întâi de comun zicând „(un)om”, după care îndată l-a separat prin ceea ce îi este propriu adăugând

[42] Ed. Y.Courtonne; S.Basile, *Lettres I*, Paris 1957, p. 81-92.

„oarecare”. Descrierea ființei, deci, a trecut-o sub tăcere, ca una care nu aducea nici un câştig pentru tema propusă a cuvântului; dar pe „oarecare” îl caracterizează pe larg prin semnele distinctive proprii, arătând locul, semnele distinctive ale caracterului său ca şi cele care adunate din cele exterioare îl vor separa şi distanța de semnificația comună (de „om”), astfel ca prin toate să devină limpede descrierea celui despre care se relatează: din nume, din loc, din proprietățile sufletului, din cele contemplate în jurul lui din exterior. Iar dacă ne-ar fi dat o rațiune (definiție) a ființei, în explicarea naturii n-ar fi făcut nici o amintire de cele spuse mai înainte. Căci ar fi fost aceeaşi rațiune (definiție) şi pentru Bildad, şi pentru Țofar şi pentru fiecare din oamenii amintiți acolo (cf. Iov. 1, 1; 2, 11). Aşadar, nu vei greşi dacă vei transpune şi la dogmele despre Dumnezeu rațiunea diferenței între ființă şi ipostas pe care ai cunoscut-o la noi. Tot ceea ce gândirea ta îți sugerează despre existența Tatălui (căci sufletul nu se poate sprijini pe nici un alt gând aşezat deoparte, pentru că e convins că acest gând e mai presus de orice existență), aceasta gândeste-o şi despre Fiul, aceasta şi despre Duhul Sfânt. Căci rațiunea (definiția) „necreatului” şi „necuprinsului” e una şi aceeaşi şi pentru Tatăl, şi pentru Fiul şi pentru Sfântul Duh. Fiindcă nu este unul mai necuprins şi mai necreat iar altul mai puțin. Dar pentru că este necesar ca Treimea să aibă prin semnele proprii fiecăreia distincția neamestecată, ceea ce se contemplă în ele în mod comun, ca de exemplu: necreatul, faptul de a fi mai presus de orice înțelegere, sau orice altceva de acest fel, nu le vom compara cu distincția care face propriu, ci vom căuta numai cele prin care noțiunea fiecăruia se separa limpede şi fără amestec de cele contemplate împreună cu ea.

4. Aşadar, aşa mi se pare frumos să urmărim pas cu pas rațiunea în cauză. Tot binele care vine la noi de la puterea lui Dumnezeu spunem că este o lucrare (energie) a harului care lucrează toate în toți, după cum zice Apostolul „iar toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărțind fiecăruia cele proprii după cum voieşte” (I Cor. 12, 11). Căutând acum să aflăm dacă dăruirea celor bune îşi trage obârşia numai de la Duhul Sfânt, aşa cum ajunge la cei vrednici, suntem călăuziți iarăşi de Scriptură să credem că obârşia şi cauza dăruirii bunurilor luate în noi prin Duhul Sfânt este Dumnezeu Cel Unul-Născut. Căci „toate prin El s-au făcut” (Ioan 1, 3) şi „în El au fost alcătuite” (Col. 1, 17), cum suntem învățați de Sfânta Scriptură. Deci, când ne ridicăm şi la acea noțiune, iarăşi suntem învățați, duşi fiind de mână de către de-Dumnezeu-insuflata (Scriptură), căci prin acea Putere au fost aduse de la neființă la ființă toate, dar din aceea nu însă fără de principiu, ci există o Putere care subzistă în mod nenăscut şi neprincipial şi care e cauză a Cauzei tuturor celor ce sunt. Căci din Tatăl este Fiul, prin Care sunt toate, şi împreună cu Care e cugetat întotdeauna în mod inseparabil Duhul Sfânt. Căci nu poți ajunge să te gândeşti la Fiul, dacă n-ai fost în prealabil luminat de Duhul. Aşadar, pentru că Duhul Sfânt, de la Care izvorăşte asupra creației toată darea celor bune, e strâns legat pe de o parte de Fiul, împreună cu Care se şi înțelege fără nici un fel de distanță ori interval între Ei, iar de Tatăl, pe Care-L are drept cauză a existenței pentru că de aici purcede, urmează că El are ca semn distinctiv al proprietății Sale după ipostas faptul de a fi cunoscut după Fiul şi împreună cu El şi de a subzista din Tatăl. Iar Fiul, Cel ce face cunoscut prin El şi împreună cu El pe Duhul Care purcede din Tatăl, strălucind singur ca Unic-Născut din Lumina cea nenăscută, n-are în ce priveşte semnele distinctive proprii nici o altă comuniune cu Tatăl sau cu Duhul Sfânt, ci se recunoaşte numai prin semnele deja amintite. Iar Dumnezeul Cel peste toate are singur drept semn distinctiv excepțional al ipostasului Său faptul de a fi Tată şi de a nu subzista din nici o cauză, iar prin acest semn şi El este cunoscut în chip propriu (în particular). Din această pricină spunem că în comunitatea ființei semnele distinctive contemplate în Treime sunt ireconciliabile şi incomunicabile; prin ele se înfățişează propriul Persoanelor predate nouă în credință, fiecare înțelegându-se distinct prin semnele distinctive proprii, astfel încât prin semnele amintite se descoperă ceea ce separă Ipostasurile. Dar în ce priveşte infinitatea şi incomprehensibilitatea, faptul de a exista în mod necreat, de a nu fi conținut de nici un loc şi toate cele de acest fel, nu există nici o variație în natura cea făcătoare-de-viață, la Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, ci în ele se vede o comuniune

continuă şi lipsită de interval. Şi prin gândurile prin care va gândi cineva măreția vreuneia din (Persoanele) crezute în Sfânta Treime prin acelea va înainta invariabil văzând slava în Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, fără ca mintea să meargă în gol în nici un interval între Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Pentru că nu există nimic care să se insereze în mijlocul Lor, nici vreun alt lucru care să subziste pe lângă natura divină şi care să o poată împărți față de ea însăşi prin interpunerea a ceva străin, nici golul vreunui interval (în spațiu) care să strice armonia ființei divine cu ea însăşi distorsionând continuitatea ei prin intercalarea unui vid. Ci cel care gândeşte pe Tatăl îl gândeşte ca fiind prin El însuşi împreună cu El şi primeşte în gândire şi pe Fiul. Cel ce se gândeşte la Aceasta (din urmă) n-a despărțit de Fiul pe Duhul, ci şi-a întipărit întru sine credința în cele Trei (Persoane) în acelaşi timp contopite într-o unică identitate pe de o parte în mod succesiv, potrivit ordinii (revelării lor) iar pe de alta în mod unit, potrivit naturii (lor). Iar cel ce gândeşte numai la Duhul Sfânt în mărturisirea aceasta a cuprins şi pe Cel al Cărui Duh este; şi pentru că Duhul e al lui Hristos, El este din Dumnezeu, precum zice Pavel (Romani 8, 9). Aşa cum la un stejar cel ce prinde de un capăt a tras şi de celălalt capăt, aşa şi cel ce trage Duhul, după cum zice Profetul (Ps. 118, 131), a tras împreună prin El şi pe Fiul şi pe Tatăl. Şi dacă cineva primeşte cu adevărat pe Fiul, îl va avea din amândouă părțile, aducând la Sine pe de o parte pe Tatăl Acestuia iar pe de alta pe Duhul Lui; căci Cel ce este pururea în Tatăl nu va putea fi niciodată despărțit de Tatăl, nici Cel ce lucrează toate prin El nu se va putea rupe vreodată de Duhul Său. Tot aşa, Cel ce a primit pe Tatăl a primit prin puterea Lui şi pe Fiul şi pe Duhul. Căci nu se poate gândi în nici un mod vreo tăiere sau diviziune, astfel ca Fiul să fie gândit fără Tată sau Duhul să fie separat de Fiul, ci între Aceştia se înțelege o comuniune şi o distincție negrăită şi neînțeleasă, nici diferența Ipostasurilor scindând continuum-ul naturii nici comunitatea după ființă contopind propriul semnelor distinctive. Să nu te miri însă, dacă zicem că acelaşi lucru este şi unit şi distinct şi că excogităm ca într-o enigmă o nouă şi paradoxală distincție unită şi o unire (conexiune) distinctă. Căci dacă cineva ar auzi acest cuvânt nu în scop de sfadă ori calomnie, e cu putință să găsească aşa ceva chiar şi în lucrurile sensibile.

5. Primeşte-mi cuvântul ca o pildă şi o umbră a adevărului, iar nu ca pe însuşi adevărul lucrurilor. Căci nu e cu putință ca ceva ce se vede în exemple să se potrivească întru totul cu cele pentru care se ia folosul pildelor (exemplelor). Aşadar, de unde spunem că distincția simultană cu conexiunea se pot gândi analogic din cele ce ni se arată înainte simțirii noastre? Ai contemplat deja, desigur, uneori primăvara strălucirea acelui arc în nouri (curcubeul) pe care limbajul comun obişnuieşte să-l numească „iris”. Cunoscătorii acestor lucruri spun că el se constituie atunci când o umiditate oarecare s-a amestecat cu aerul, atunci când forța vânturilor constrânge umezeala şi particulele solide din atmosferă deja făcute nor să se transforme în ploaie. Ei zic că el (curcubeul) se constituie astfel: atunci când raza soarelui a pătruns oblic desimea şi opacitatea norului şi apoi a imprimat perpendicular cercul ei într-un nor, se produce ca un fel de reflexie şi întoarcere a luminii la ea însăşi, scânteierea reflectându-se în sens invers din partea umedă şi strălucitoare. Căci stă în natura vibrațiilor luminoase ca atunci când cad pe o suprafață netedă să se reflecte întorcându-se iarăşi la ele însele, iar figura soarelui produsă de rază într-o parte umedă şi netedă a aerului e circulară; de aici urmează ca necesitate că şi aerul învecinat cu norul se circumscrie prin scânteierea strălucitoare luând figura circulară a soarelui. Aşadar, această scânteiere este față de ea însăşi şi continuă şi împărțită. Căci fiind multicoloră şi multiformă, amestecă nevăzut în ea însăşi feluri de flori ale nuanțelor, răpind pe neobservate din fața privirilor noastre întâlnirea între ele a celor colorate în culori diferite, astfel încât să nu se mai poată recunoaşte locul intermediar, între albastrul azuriu şi roşul aprins şi care amestecă şi separă prin el însuşi diversitatea culorilor, sau pe cel dintre roşul aprins şi cel purpuriu, sau dintre acesta din urmă şi galbenul chihlimbar. Căci, văzute în acelaşi timp, scânteierile tuturor acestora sunt sclipitoare şi răpesc ochilor semnele contactului şi unirii lor între ele şi fug de ele, astfel că este cu neputință de cercetat şi de aflat până unde se întinde rosul sau verdele strălucirii, şi de

unde încep să nu mai fie astfel, după cum se vede în strălucirea lui (a curcubeului).

Prin urmare, aşa cum în exemplul nostru cunoaştem limpede diferenţele culorilor fără însă ca simţurile să poată percepe o distanţă a uneia faţă de cealaltă, aşa este cu putinţă să-mi raţionezi analogic şi despre dogmele privitoare la Dumnezeu: proprietăţile Ipostasurilor strălucesc în fiecare din cele crezute în Treime ca o floare a celor ce apar în curcubeu, dar în ce priveşte proprietăţile naturii nu se poate gândi nici o diferenţă de la unul la altul, ci proprietăţile distinctive strălucesc în fiecare în comunitatea fiinţei. Căci şi în exemplul luat de noi fiinţa care străluceşte acea scânteiere multicoloră e una: cea reflectată de raza soarelui, dar floarea aceea se arată multiformă. Astfel, raţiunea ne învaţă şi prin creaţie să nu ne tulburăm în raţiunile privitoare la dogmă atunci când, izbindu-ne de dificultăţi teoretice, suntem duşi de vârtej spre consimţirea celor ce se vorbesc. Căci aşa cum pentru cele ce se arată ochilor experienţa s-a arătat mai bună decât explicarea raţională a cauzei, aşa şi la dogmele care ne depăşesc credinţa e mai bună decât înţelegerea prin raţionamente, ca una care învaţă atât separaţia în ipostas cât şi conexiunea în fiinţă. Aşadar, dat fiind că cuvântul nostru a luat în considerare ce este comun şi ce este propriu în Sfânta Treime, raţiunea comunităţii se reduce la fiinţă iar ipostasul este semnul care face propriu (particularizează) al fiecăruia.

6. Dar cineva ar putea crede că raţiunea privitoare la „ipostas” oferită aici nu se împacă cu gândul Apostolului din locul unde scrie despre Domnul că este „strălucirea slavei Lui şi efigia ipostasului Său” (Evrei 13). Căci, dacă am admis că ipostas e concursul proprietăţilor din jurul fiecăruia, atunci se recunoaşte că, aşa cum la Tatăl există ceva văzut şi contemplat ca propriu şi prin care este recunoscut numai El, în acelaşi mod se crede acelaşi lucru şi despre Cel Unul-Născut: cum atunci aici numele de „ipostas” este atribuit de Scriptură numai Tatălui iar Fiul se zice că e forma ipostasului Său şi este, caracterizat nu prin semnele distinctive proprii, ci prin cele ale Tatălui? Căci dacă ipostasul e semnul propriu fiecărei existenţe, iar propriu Tatălui se mărturiseşte a fi faptul că e nenăscut iar Fiul e format prin proprietăţile Tatălui, oare nu rămâne atunci Tatălui ca proprietate excepţională aceea ca numai despre El să se enunţe nenaşterea, pentru că existenţa Celui Unul-Născut se caracterizează prin ceea ce face propriul Tatălui.

7. Dar noi spunem că alt scop urmăreşte aici cuvântul Apostolului şi privind la acesta s-a folosit el de aceste expresii: „strălucire” şi „efigie (gravată)”. Dacă cineva gândeşte exact la acest scop nu va găsi nimic care combate cele zise de noi, ci doar ceva care conduce raţiunea spre un înţeles particular. Căci cuvântul Apostolului s-a făcut nu pentru a distinge între ele Ipostasurile prin semnele în care se arată, ci ca să facă înţeleasă unirea autentică şi nedistanţată a relaţiei Fiului faţă de Tată. Aşa cum n-a spus: „care fiind slava Tatălui” (deşi acesta este adevărul), ci, lăsând la o parte acest lucru ca unul recunoscut şi vrând să ne înveţe să nu gândim o altă formă de slavă pentru Tatăl şi o alta pentru Fiul, el determină slava Unului-Născut ca pe o strălucire a slavei Tatălui, făcând ca Fiul să fie cugetat împreună cu Tatăl plecând de la exemplul luminii. Căci aşa cum strălucirea e din flacără şi ea nu vine după flacără ci din clipa în care s-a aprins flacăra străluceşte împreună cu ea şi lumina, aşa vrea şi el ca Fiul să fie cugetat din Tatăl, dar aşa ca Unul-Născut să nu fie determinat prin interpunerea unei distanţe faţă de existenţa Tatălui, ci doar ca ceea ce provine din cauză să fie gândit pururea împreună cu cauza, în acelaşi mod, ca şi cum ar interpreta gândul oferit înainte, zice şi: „efigie a ipostasului Său” călăuzindu-ne de mână prin exemplele trupeşti spre înţelegerea celor nevăzute. Căci aşa cum trupul este întotdeauna într-o figură, dar una este raţiunea (definiţia) figurii şi alta cea a trupului, şi definiţia uneia nu ar putea fi comparată cu cea a celuilalt, totuşi, chiar dacă prin raţiune distingi figura de trup, natura nu primeşte distincţia, ci una este gândită împreună cu cealaltă. Aşa crede Apostolul că trebuie să gândim; chiar dacă cuvântul credinţei ne învaţă că diferenţa Ipostasurilor e neamestecată şi distinctă, el ne înfăţişează prin expresiile folosite coeziunea şi conaturalitatea (concrescenţa) Unului-Născut faţă de Tatăl, nu ca şi cum Cel Unul-Născut n-ar fi într-un ipostas, ci ca Unul Care nu

primeşte nici o mediere a unirii Lui cu Tatăl. Astfel, cel ce-şi aținteşte prin ochii sufletului privirile sale spre efigia Celui Unul-Născut ajunge la înțelegerea şi a Ipostasului Tatălui, nu ca şi cum proprietățile contemplate în Aceştia s-ar schimba ori amesteca, ca şi cum am atribui Tatălui naşterea iar Fiului nenaşterea, ci în sensul că nu e cu putință ca, dacă una se disjunge de alta, să înțeleagă restul pornind numai de la ea însăşi. Căci nu e cu putință ca cel ce numeşte pe Fiul să nu ajungă la înțelegerea Tatălui, pentru că prin relație acest apelativ manifestă împreună şi pe Tatăl.

8. Aşadar, întrucât „cel ce a văzut pe Fiul a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9) după cum zice în Evaghelie Domnul, de aceea zice (Apostolul) că Fiul Unul-Născut este „efigia Tatălui” şi ca să ne facem cunoscut gândul lui şi mai bine, să luăm şi alte expresii ale Apostolului în care ne spune că Fiul e „icoana Dumnezeului Celui nevăzut” (Col. 1, 15) şi iarăşi; icoana bunătății Lui; nu pentru că icoana diferă de arhetip în ce priveşte rațiunea invizibilității şi bunătății ci ca să arate că e identică cu prototipul, chiar dacă e altceva decât el. Căci nu s-ar salva rațiunea (definiția) icoanei dacă n-ar avea claritatea şi invariabilitatea în toate. Aşadar, cel ce înțelege frumusețea icoanei ajunge la înțelegerea arhetipului. Iar cel ce a înțeles forma lui Hristos şi-a întipărit în sine efigia ipostasului Tatălui văzându-L prin Acesta pe Acela, nu însă privind în reprezentarea iconică nenaşterea Tatălui (căci atunci El ar fi întru totul identic - cu Tatăl - nu altul), ci văzând frumusețea nenăscută în cea născută. Căci aşa cum cel ce priveşte într-o oglindă curată imprimarea formei sale în ea are cunoştința clară a feței reprezentate iconic în ea, aşa şi cel ce cunoaşte pe Fiul a primit în inimă prin cunoaşterea Fiului efigia Ipostasului Tatălui. Fiindcă toate cele ale Tatălui se văd în Fiul şi toate cele ale Fiului sunt ale Tatălui, pentru că întreg Fiul rămâne în Tatăl şi iarăşi El are în Sine pe Tatăl întreg (Ioan 14, 11). Astfel încât ipostasul Fiului devine un fel de formă şi de față pentru (re)cunoaşterea Tatălui, iar ipostasul Tatălui e (re)cunoscut în forma Fiului, deşi în Ele rămâne proprietatea contemplată numai în Acestea pentru distincția clară a Ipostasurilor.

GLOSAR DE TERMENI TEHNICI

eikón = imagine, asemănare, icoană **> eikó** = a fi asemănător, a asemăna
eikonizein = a reprezenta iconic
apeikonizo = a reprezenta o imagine după un model, a copia o imagine
eîdos = înfăţişare, aspect exterior, chip; idee, specie **> eîdo** (lat.video) = a vedea, a şti.
emphéreia (> **emphéro)** = similitudine
homoiosis, homoîoma = asemănare
morphé = formă
schema = figură
stoicheîon = linie < **stoicheo** = a alinia, a pune în rând
homostoichos = în aceeaşi linie
charaktêr = efigie gravată, întipărită, trasată; trăsătură caracteristică
typos = marcă, trăsătură imprimată; relief; schiță, figură, model
ektyponia = redare imprimată în relief, întipărire
graphé, grapheîn = a scrie, scriere; a desena, desen
zographeîn = a picta după natură, după un model viu
perigraphe = circumscriere
(a)perîgrapton = (ne)circumscris
archetypon, (prototypon) - parâgogon = model - copie confecționată, reprodusă după model
historia = observare directă, relatare
proskynesis = închinare, prosternare în semn de venerare
latreia = adorare
ousia = ființă, substanță
physis = natură, fire
hypostasis = subzistență, ipostas
prosopon = față, persoană
schesis = relație
theologia - oikonomfa = doctria despre Dumnezeu în Sine şi, respectiv despre lucrarea Lui în afara Sa

CUPRINS

Antireticul I 3
Antireticul II 12
Antireticul III 26
15 probleme puse iconomahilor 43
7 capitole contra iconomahilor 46
Epistola către Platon despre venerarea icoanelor 51

Anexe

I. Definiția dogmatică a Sinodului VII Ecumenic 54
II. Epistola Sf. Grigore de Nyssa, despre diferența dintre ființă şi ipostas . 56

Glosar de termeni tehnici 61